ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΗΘΙΚΩΝ ΑΞΙΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΚΑΙ ΕΞΩΣΧΟΛΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: ΜΕΛΕΤΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗΣ

Του

Γκαϊντατζή Στέργιου

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται
στο καθηγητικό σώμα για τη μερική εκπλήρωση των υποχρεώσεων απόκτησης του μεταπτυχιακού τίτλου του Διατμηματικού Μεταπτυχιακού προγράμματος «Άσκηση και ποιότητα Ζωής» των Τμημάτων Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού του Δημοκριτείου Παν/μίου Θράκης και του Παν/μίου Θεσσαλίας στην κατεύθυνση «Παιδαγωγική και Δημιουργική μάθηση»

Κομοτηνή 2007

Εγκεκριμένο από το καθηγητικό σώμα:

1ος Επιβλέπων: Δέρρη βασιλική, Επίκουρος Καθηγήτρια

2ος Επιβλέπων: Αλμπανίδης Ευάγγελος, Επίκουρος Καθηγητής

3ος Επιβλέπων: Κιουμουρτζόγλου Ευθύμιος, Καθηγητής

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 6545/1
Ημερ. Εισ.: 05/06/2009
Δωρεά:
Ταξιθετικός Κωδικός: Δ
796.01
ΓΚΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
004000092692

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στέργιος Γκαϊντατζής: Ανάπτυξη ηθικών αξιών στο σχολικό και εξωσχολικό περιβάλλον: μελέτη ανασκόπησης.

(Υπό την επίβλεψη της Επίκουρης Καθηγήτριας κ. Δέρρη Βασιλικής)

Στη σύγχρονη εποχή είναι ανάγκη, περισσότερο από ποτέ, να κατευθυνθεί η εκπαίδευση προς τη διδασκαλία ατομικών και κοινωνικών αξιών. Η Φυσική Αγωγή είναι η πλέον πρόσφορη περιοχή για την ανάπτυξη αξιών και τη διαμόρφωση χαρακτήρα, στοιχεία απαραίτητα και για την επιτυχημένη εφαρμογή της. Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν να παρουσιαστούν οι παράγοντες που συνέβαλλαν στην ανάπτυξη των αξιών από την αρχαιότητα έως σήμερα αλλά και να ανασκοπηθούν οι έρευνες που επικεντρώνονται στην αξιολόγηση και την ανάπτυξη των αξιών των παιδιών, μέσω της φυσικής αγωγής, στο σύγχρονο σχολικό και εξωσχολικό περιβάλλον. Στην παρούσα εργασία επιχειρείται μια ιστορική προσέγγιση του ρόλου της Φυσικής Αγωγής στο πέρασμα των αιώνων, παρουσιάζονται οι πρόσφατες σχετικές θεωρίες και ανασκοπούνται έρευνες που έχουν βασιστεί σε αυτές. Παρουσιάζονται επίσης μοντέλα Φυσικής Αγωγής που έχουν αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια και στοχεύουν στην ανάπτυξη ηθικών και κοινωνικών αξιών, καθώς και σχετικές έρευνες. Διαφαίνεται ότι διαφορετικοί παράγοντες έχουν παίξει κύριο ρόλο προς αυτή την κατεύθυνση ενώ σήμερα η προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη των μαθητών εμπεριέχονται στους βασικούς σκοπούς όλων των εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Αναδεικνύεται η σπουδαιότητα του μαθήματος της Φυσικής Αγωγής ως προς την ηθική ανάπτυξη και τονίζονται τα χαρακτηριστικά των επιτυχημένων παρεμβάσεων στο σχολικό και το εξωσχολικό περιβάλλον. Συνολικά διαπιστώνεται ότι η ανάπτυξη θετικής ηθικής και κοινωνικής συμπεριφοράς δεν συμβαίνει αυτόματα αλλά με στοχευμένη διδασκαλία και δοκιμασμένα αποτελεσματικά προγράμματα βασισμένα σε ισχυρές θεωρητικές αρχές.

Λέξεις κλειδιά: φυσική αγωγή, αθλητισμός, προσωπικές αξίες, κοινωνικές αξίες, ηθική συμπεριφορά.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

ABSTRACT

Stergios Gkaintatzis: Development of moral values in and out of the school environment: a review.

(Under the supervisor of Assistant Professor Derri Vasiliki)

Nowadays, more than ever, it is necessary for education to focus on teaching moral and social values. Physical education is the most fertile cognitive area for the development of values and the building of character, both of which are necessary elements for its success. The aim of this study was to present the factors which contributed to the development of values from ancient times until now, and also to review research which focus on the evaluation and development of children's values through physical education in and out of the school setting. In the present study, a historical approach of the role of physical education through the lapse of time is attempted, contemporary theories are presented and researches based on them are reviewed. Also, models of physical education which have been developed recently and aim at the development of moral values are presented as well as relevant researches. Different factors have played a main role towards this direction while nowadays personal and social development is included in the main aims of all educational curricula. Research also indicates physical education as a school subject which contributes to moral development, and emphasizes the characteristics of successful interventions in both the school and social environment. Finally, it is confirmed that the development of positive moral and social behavior doesn't occur automatically but through instruction which relies on clear aims and objectives and also through tested effective programs based on powerful theoretical principles.

Key words: physical education, sports, personal values, social values, moral behavior.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

Αφιερώνεται στην σύζυγό μου Λία, χωρίς την πολύτιμη βοήθεια και την υπομονή της οποίας, η εργασία αυτή, δεν θα ολοκληρωνόταν ποτέ. Επίσης στους δύο γιούς μου Χρήστο και Κωνσταντίνο από τους οποίους στέρησα χρόνο παιχνιδιού με τον πατέρα τους.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω τους ανθρώπους που συνέβαλαν ο καθένας με τον τρόπο του στην ολοκλήρωση αυτής της προσπάθειας. Πρώτα απ' όλα την επιβλέπουσα επίκουρο καθηγήτρια κ. Δέρρη Βασιλική η οποία με τις γνώσεις και την εμπειρία της με βοήθησε στο σχεδιασμό και στην ολοκλήρωση της διατριβής μου και τον επίκουρο καθηγητή κ. Αλμπανίδη Ευάγγελο για τις ουσιώδεις παρατηρήσεις του στη μορφή της διατριβής. Επίσης, τον καθηγητή κ. Κιουμουρτζόγλου Ευθύμιο για τη συμβολή του στην πραγματοποίηση της παρούσας μελέτης.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Σελίδα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ……...ii

ABSTRACT……...……...iii

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ……...vi

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ……..vii

I.ΕΙΣΑΓΩΓΗ……...…...1

Σημασία της εργασίας……...……..…..8

Θεωρητικοί ορισμοί……...……..8

II. ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ……...……...……10

Μια ιστορική προσέγγιση στη Φυσική Αγωγή-Πρώιμες κοινωνίες……..……10

Αρχαίοι Έλληνες……...……...……....11

Ρωμαίοι ..……...…….. ….……...……...……12

Μεσαίωνας……13

Αναγέννηση- Σύγχρονη Φυσική Αγωγή……...……..…...14

Σχετικές θεωρίες ανάπτυξης αξιών……...……...……..15

Θεωρία της γνωστικής ανάπτυξης……...……..15

Θεωρία της κοινωνικής μάθησης…….....16

Θεωρία της δομικής ανάπτυξης……...…16

Οικογένεια και σχολείο ως παράγοντες ηθικής εξέλιξης……..……..…..25

Ατομικές και κοινωνικές αξίες……..……...30

Η Φυσική Αγωγή και ο ρόλος της στην ανάπτυξη αξιών……..……..33

Μοντέλα Φυσικής αγωγής για ηθική και κοινωνική ανάπτυξη……..……..54

Αθλητισμός και βία……...……65

Fair Play……...……..…68

Αναλυτικά προγράμματα Φυσικής Αγωγής και αξίες……....69

III. ΣΥΖΗΤΗΣΗ……..……..……...……...72

IV. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ……..……..76

Προτάσεις……...……77

V. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ……...……79

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1. Ταξινόμηση αξιών σύμφωνα με τον Rokeach (1973).....4

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΗΘΙΚΩΝ ΑΞΙΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΚΑΙ ΕΞΩΣΧΟΛΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: ΜΕΛΕΤΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗΣ

Σήμερα από τους επιστήμονες εκπαιδευτικούς πιστεύεται ότι υπάρχει μια αντιπαράθεση ανάμεσα σε αυτό που πρεσβεύει η εκπαίδευση (συνεργασία, σεβασμός στους άλλους, συνύπαρξη κ.λ.π.) και σε αυτό που διακηρύττει και προβάλλει η κοινωνία (βία, πόλεμοι, έλλειψη ανοχής κ.λ.π.) κάτι που κάνει τις εκπαιδευτικές αξίες αναγκαίες περισσότερο από ποτέ. Στη σύγχρονη εποχή, περισσότερο από κάθε άλλη φορά είναι ανάγκη η εκπαίδευση να κατευθυνθεί προς τη διδασκαλία ατομικών και κοινωνικών αξιών (Loza & Deri, 2005). Παράλληλα όσοι εργάζονται στο χώρο της Φυσικής Αγωγής (Φ.Α.) και του Αθλητισμού συμφωνούν ότι οι φυσικές δραστηριότητες έχουν μεγάλη δύναμη κοινωνικοποίησης και αναπτύσσουν ατομικές και κοινωνικές αξίες που προάγουν την μόρφωση του ατόμου (Wright, 1987; Rees,Howell & Miracle, 1990; Kirschenbaum, 1994; Moller & Reich, 1999; Drew, 2000; Bailey, 2000; Butler, 2006).

Έννοιες όπως συντροφικότητα, αγωνιστικό πνεύμα, σωστή αντιμετώπιση της νίκης και της ήττας, σεβασμός στους κανόνες ή τους αντιπάλους, συνδέονται συχνά με τη φυσική άσκηση. Έτσι η Φυσική Αγωγή συγκριτικά με τα άλλα μαθήματα του σχολείου αποτελεί την πιο πρόσφορη περιοχή για την ανάπτυξη αξιών και τη διαμόρφωση του χαρακτήρα γενικότερα (Miller, Bredemeier & Shields, 1977; Loza & Derri, 2005). Η Φυσική Αγωγή σκοπεύει να αναπτύξει σε παιδιά και ενήλικες όχι μόνο τις κινητικές τους ικανότητες αλλά και τις γνωστικές και συναισθηματικές. Σύμφωνα με τους Shields και Bredemeier (1995), «η Φυσική Αγωγή αποτελεί το ιδανικότερο περιβάλλον για την ηθική ανάπτυξη». Οι ευκαιρίες που προσφέρει στους μαθητές να αναπτύξουν προσωπικές και κοινωνικές αξίες σε μια μεγάλη ποικιλία από φυσικές δραστηριότητες, μέσα σε ένα συνεχώς διαφοροποιούμενο και προκλητικό περιβάλλον είναι πάρα πολλές (Χασάνδρα, 2006). Ο σεβασμός προς τους άλλους, η αναγνώριση της ανωτερότητάς τους, η τιμιότητα, η ακεραιότητα του χαρακτήρα αλλά και η σωστή αντιμετώπιση της νίκης και της ήττας, είναι αξίες που υφίστανται όχι μόνο στη φυσική δραστηριότητα και τον αθλητισμό, αλλά και στην ίδια την κοινωνική ζωή (Bandura, 1991; Kochanska, 1993; Braithwaite & Blamey, 1998) Αυτό δημιουργεί την ανάγκη να υπάρξει συνεπής στρατηγική για την

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

εκπαίδευση αξιών αλλά και τα αναλυτικά προγράμματα Φυσικής Αγωγής να δρούν στοχευμένα στην κατεύθυνση της ανάπτυξης αξιών (Sharpe, Brown & Crider, 1995; Halstead & Taylor, 2000; Laker, 2000; Joseph, 2003). Η κοινωνικότητα του παιδιού θα καθορίσει τελικά σε μεγάλο βαθμό την αυτοπεποίθησή του, τις φιλίες του και την προσαρμογή του στο σχολείο και την κοινωνία. Το πιο σημαντικό όμως είναι ότι ατομικές και κοινωνικές αξίες θα καθορίσουν την επιτυχία του και την προσαρμογή του στην ζωή των ενηλίκων. Φαίνεται μάλιστα ότι η ποιότητα της ζωής του ως ενήλικα εξαρτάται πρώτα από όλα από το βαθμό στον οποίο καταφέρνει να αναπτύξει τις κοινωνικές του δεξιότητες παράλληλα με τις ακαδημαϊκές του επιδόσεις (Danish, 1977).

Προσεγγίζοντας το ζήτημα ιστορικά παρατηρείται ότι η φυσική αγωγή και ο αθλητισμός έχουν εξυπηρετήσει πάρα πολλούς σκοπούς στην ιστορία τους και έχουν χρησιμοποιηθεί για ποικίλους λόγους. Μερικοί από αυτούς είναι καθαρά αλτρουϊστικοί, προοριζόμενοι για προσωπικό όφελος του συμμετέχοντος. Σε άλλη περίπτωση, η κοινωνία χρησιμοποιεί τη φυσική αγωγή με σκοπό να εδραιώσει την ηγεμονική της φύση, όπως για παράδειγμα με την προετοιμασία των πολιτών για τη στρατιωτική τους θητεία. Στις πολύ πρώιμες κοινωνίες η Φυσική Αγωγή και ο αθλητισμός είχε περισσότερο σχέση με την επιβίωση παρά με την εκπαίδευση. Ο βασικός στόχος της υποτυπώδους εκπαίδευσης ήταν η επιβίωση και η διαιώνιση του είδους. Το φυσικό κομμάτι της εκπαίδευσης αυτής αφορούσε το κυνήγι, τη ρίψη του ακοντίου, την πάλη, το άλμα, το τρέξιμο, και τη στόχευση. Η αρχαία ελληνική σκέψη η οποία έπεται αναγνωρίζει στον άνθρωπο δύο εκφάνσεις: τη διανοητική-πνευματική και τη σωματική. Η διπλή αυτή υπόσταση (ψυχή και σώμα) αντιμετωπιζόταν ισότιμα και ήταν επιθυμητό να αναπτυχθεί κάθε στοιχείο της ξεχωριστά και πλήρως. Το σώμα καλλιεργείται ως ισότιμος εταίρος του μυαλού δημιουργώντας έτσι πολίτες ικανούς να πάρουν σημαντικές θέσεις σε μια μορφωμένη κοινωνία (Mechikoff & Estes, 1993). Η ρωμαϊκή αυτοκρατορία στη συνέχεια εστιάζει την αγωγή στο σεβασμό του νόμου και τη δημιουργία χρήσιμων πολιτών, ικανών να αντιστέκονται στις δυσκολίες αλλά ταυτόχρονα να υπακούουν στην κυρίαρχη αρχή ενώ για πρώτη φορά συνειδητοποιείται η ανάγκη να αντιδράσει ο άνθρωπος στις υπερβολές της διατροφής, προβάλλοντας την ιδέα οι πολίτες να διατηρούν μια ελάχιστη φυσική δραστηριότητα για να αντιδράσουν σε ένα στατικό τρόπο ζωής (Laker, 2000). Στον Μεσαίωνα η εκκλησία αναλαμβάνει σημαντικό ρόλο και καθορίζει συμπεριφορές και αξίες. Το ανθρώπινο σώμα αντιμετωπίζεται ως κάτι το προσωρινό. Με αυτό τον τρόπο το σώμα δυσφημείται και υποτιμώνται οι αθλητικές εκδηλώσεις ενώ η άσκηση του σώματος παρουσιάζεται ως αμαρτία. Η Αναγέννηση επαναφέρει τη σκέψη στα ιδανικά της αρχαίας

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

Αθήνας. Η σωματική δραστηριότητα ενθαρρύνεται ενώ η φυσική αγωγή προορίζεται να δώσει στο άτομο μια θέση στην ευγενική και καλλιεργημένη κοινωνία (Mechikoff & Estes, 1993).

Στη σύγχρονη εποχή φαίνεται να υπήρξε ιδιαίτερη διαμάχη τόσο στην εκπαίδευση όσο και την κοινωνία όχι μόνο για τον καλύτερο τρόπο ανατροφής των νέων αλλά και για την αφομοίωση πολιτισμικών χαρακτηριστικών, αξιών, και κανόνων της κοινωνίας. Οι αξίες και οι στόχοι της κοινωνίας αναπόφευκτα απεικονίζονται στα σχολεία όπου οι εκπαιδευτικοί καλούνται να βοηθήσουν στην επίτευξη των ευρύτερων στόχων της κοινωνίας (Kirschenbaum, 1994). Παράλληλα δημιουργείται ένα σύνολο από σχολικά προγράμματα φυσικής αγωγής στη βάση ότι το μάθημα προσφέρει πολλά οφέλη στους συμμετέχοντες και συμβάλλει αποφασιστικά στην κοινωνικοποίησή τους (Laker, 2000). Η προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη των μαθητών καθώς και η αγωγή υγείας πρέπει να αποτελούν σήμερα τους πρωταρχικούς στόχους των σύγχρονων εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Ενώ αντίστοιχα το μέλλον της Φυσικής Αγωγής θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από το κατά πόσο μπορεί να συνεισφέρει αποτελεσματικά στους παραπάνω εκπαιδευτικούς στόχους. Κατά τον Larson (2000), η φυσική αγωγή μπορεί να συνεισφέρει αποτελεσματικά στην προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη των μαθητών με την προϋπόθεση τα μαθήματα να σχεδιάζονται κατά τέτοιο τρόπο ώστε παράλληλα με τις κινητικές δεξιότητες να διδάσκονται και δεξιότητες συμπεριφορικές και γνωστικές οι οποίες θα είναι χρήσιμες στους μαθητές και πέρα από το μάθημα της Φυσικής Αγωγής και τα αθλήματα).

Παρά τη σημαντικότητα των αξιών σε όλα τα περιβάλλοντα στα οποία συμμετέχουν τα παιδιά και παρά το ότι η ανάπτυξή τους εμπεριέχεται στους σκοπούς όλων σχεδόν των προγραμμάτων φυσικής αγωγής (π.χ. NASPE, 1995), φαίνεται ότι δεν είναι ανεπτυγμένες στα παιδιά (π.χ. Δέρρη, Σαμαρά, Παπαδοπούλου, Κιουμουρτζόγλου, 2003). Οι Loza και Derri (2005) πιστεύουν ότι η εκπαίδευση αξιών στα σχολεία, παραμένει σε μεγάλο βαθμό απροσδιόριστη και οι περισσότεροι των εκπαιδευτικών φαίνεται ότι δεν γνωρίζουν πως θα τις αναπτύξουν.

Οι αξίες είναι δύσκολο να προσδιοριστούν και να οριστούν σαν έννοιες. Γενικά, είναι κανόνες που ρυθμίζουν τη συμπεριφορά του ατόμου, καθορίζονται από τις προηγούμενες εμπειρίες του και εξαρτώνται από τις αξίες της κοινωνίας. Τα τρία κύρια περιβάλλοντα στα οποία αναπτύσσονται οι αξίες είναι: το κοινωνικό-πολιτιστικό περιβάλλον, η οικογένεια και το σχολείο. Διαχωρίζονται και ταξινομούνται με διάφορους τρόπους: ο Rokeach (1973) όρισε δύο τύπους αξιών, τις οργανικές (απαραίτητες για την

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

επαφή μεταξύ των ανθρώπων) και τις τελικές (ως αξίες ύπαρξης του ανθρώπου). Παράλληλα διαχωρίζει τις αξίες σε προσωπικές και κοινωνικές. Η κατηγοριοποίηση και ο διαχωρισμός του Rokeach φαίνεται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 1: Ταξινόμηση αξιών σύμφωνα με τον Rokeach (1973)

	Λειτουργικές	Τελικές
Προσωπικές	Ανταγωνιστικές αξίες	Προσωπικές τελικές
Κοινωνικές	Ηθικές αξίες	Κοινωνικές τελικές

Σύμφωνα με τον Puig(1993), οι αξίες χωρίζονται σε τρείς κατηγορίες: 1) αξίες που ισχύουν στις διαπροσωπικές σχέσεις (ισότητα, δικαιοσύνη, ελευθερία, ανοχή, αλληλεγγύη), 2) αξίες που χρησιμοποιούνται για κρίση (το να είναι κανείς ανοικτός σε όλους, να έχει καλή θέληση, σεβασμό, αγάπη, φιλία κ.λ.π.) και 3) αξίες που επηρεάζουν την ανθρώπινη σκέψη (κριτική ικανότητα, αυτοκριτική, αυτονομία, υπευθυνότητα). Ο Kirschenbaum (1994) διαχωρίζει την εκπαίδευση αξιών σε κοινωνική και ηθική και αναγνωρίζει τα παρακάτω είδη εκπαίδευσης: α) εκπαίδευση χαρακτήρα, β) κριτική σκέψη, γ) εκπαίδευση αίσθησης του δικαίου, δ) ηθική εκπαίδευση, ε) εξάσκηση εμπάθειας, στ) εκπαίδευση δεξιοτήτων συνεργασίας, ζ) δεξιότητες του να είσαι πολίτης, η) δεξιότητες του να παίρνει ο μαθητής αποφάσεις, θ) ηθική αιτιολόγηση, ι) δεξιότητες ζωής, κ) θρησκευτική εκπαίδευση, λ) αγωγή κατά των ναρκωτικών, μ) σεξουαλική αγωγή, ν) διευκρίνιση αξιών.

Ο Trilla(1992) κατατάσσει τις αξίες σε: α) παγκόσμιες (αυτές που μοιράζονται και γίνονται αποδεκτές από όλους τους ανθρώπους όπως η δικαιοσύνη, ειρήνη, ελευθερία, αλήθεια, ευτυχία κ.λ.π), β) αυτές που δεν μοιράζονται (οι αξίες αυτές αντιτίθενται στις παγκόσμιες αξίες όπως ο ρατσισμός, η τρομοκρατία, η μη ανεκτικότητα κ.λ.π. και είναι γνωστές σαν αντιαξίες, γ) αυτές που δεν μοιράζονται αλλά δεν είναι και αντιαξίες (αυτές εξαρτώνται από τη θρησκευτική πίστη, τα πολιτικά ρεύματα, τον τόπο καταγωγής κ.λ.π. όπως είναι η ευθανασία, το διαζύγιο κ.λ.π.).

Ο Laker (2000) προτείνει η Φυσική Αγωγή να αναλάβει ενεργά την ευθύνη να αντιμετωπίσει τα ζητήματα της προσωπικής ανάπτυξης του ατόμου, της κοινωνικής του εκπαίδευσης και της εμφύσησης των ηθικών αξιών που η κοινωνία αποδέχεται έτσι ώστε κάθε πολίτης να γίνει κοινωνικά λειτουργικός και αποδεκτός. Η Φυσική Αγωγή για να αναπτύξει κατάλληλα τους πολίτες προσωπικά και κοινωνικά και ηθικά πρέπει να λάβει υπόψη της τρείς κοινωνικές θεωρίες. Την κοινωνική θεωρία εκμάθησης του Bandura (1977) την θεωρία της δομικής ανάπτυξης της Haan (1991) και την θεωρία της κοινωνικής

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

υπευθυνότητας του Hellison (1983). Στην κοινωνική θεωρία του Bandura (1977) το παιδί και ο κάθε αρχάριος γενικά παρατηρούν τον τρόπο με τον οποίο επιβραβεύεται η κοινωνικά αποδεκτή συμπεριφορά προκειμένου να κερδίσουν παρόμοιες ανταμοιβές. Ένα παράδειγμα θα ήταν η μίμηση του δασκάλου ή του γονέα. Οι δάσκαλοι και οι γονείς δεν πρέπει να ξεχνούν ότι αποτελούν πρότυπα ρόλων κάτι που σύμφωνα με την κοινωνική θεωρία εκμάθησης είναι εξαιρετικά σημαντικό στον σχηματισμό αποδεκτής συμπεριφοράς. Στη συνέχεια πρέπει να ληφθεί υπόψη η κοινωνική δομική θεωρία της Haan (1991) η οποία περιγράφει μια γνωστική διαδικασία που απαιτεί το αναπτυσσόμενο άτομο να μπορεί να αλληλεπιδρά με τους άλλους γύρω του και με το περιβάλλον. Κατά συνέπεια περιγράφει μια δομή εκμάθησης βασισμένη στις μεταβολές της συμπεριφοράς οι οποίες έρχονται σαν αποτέλεσμα της δράσης και αντίδρασης με τους άλλους και με το περιβάλλον. Έτσι ενώ η κοινωνική θεωρία εκμάθησης απαιτεί από το παιδί να αντιγράψει μια συμπεριφορά, η θεωρία της δομικής ανάπτυξης απαιτεί από τον αρχάριο να ανταποκριθεί στις επιδράσεις του περιβάλλοντός του. Σύμφωνα με τον Laker (2000), εάν ο δάσκαλος βασίζεται στην κοινωνική θεωρία εκμάθησης του Bandura πρέπει να δημιουργήσει ένα σύστημα ανταμοιβών και ενισχύσεων. Ενώ αν βασίζεται στην θεωρία της δομικής ανάπτυξης πρέπει να χρησιμοποιεί μικρά διαστήματα του χρόνου του μαθήματός του για να επιλύει προβλήματα που παρουσιάζονται, να συζητά για την φύση του στόχου του μαθήματος και να αλληλεπιδρά με τους μαθητές του. Παράλληλα η Φυσική Αγωγή πρέπει να εξετάσει σοβαρά την σχέση της με την δημιουργία της ατομικής και κοινωνικής υπευθυνότητας και την θεωρία περί υπευθυνότητας του Hellison (1983). Από το πρόγραμμά του παρέχεται η δυνατότητα να δημιουργηθεί ένα πλαίσιο για να τοποθετηθούν σε πέντε επίπεδα οι συμπεριφορές που προκύπτουν μέσα από σχολικές δραστηριότητες. Ασχολείται με τα προβλήματα συμπεριφοράς των νέων στις σύγχρονες κοινωνίες (αλλοτρίωση, ναρκωτικά, απομόνωση, σύγχυση κ.λ.π.). Ο Hellison πιστεύει ότι τα προβλήματα λύνονται μέσα από τον αυτοέλεγχο και την προσπάθεια για βελτίωση και υποστηρίζει ότι προς αυτή την κατεύθυνση θα μπορούσε να βοηθήσει ένα πρόγραμμα σπουδών φυσικής αγωγής βασισμένο σε αυτό που ο ίδιος αποκαλεί επίπεδα ευθύνης.

Στην εκπαίδευση, η ηθική ανάπτυξη και αγωγή κατέχει κεντρική θέση, καθώς το σχολείο προσφέρει καθημερινά ευκαιρίες στους μαθητές να έρχονται σε επαφή με ηθικά θέματα και προβλήματα και τους βοηθά να εσωτερικεύουν αξίες και αρχές. Μέσα από τα διάφορα μαθήματα αναπτύσσεται η σκέψη και το συναίσθημα, ευαισθητοποιείται η ηθική συνείδηση και διαμορφώνεται η ηθική συμπεριφορά των παιδιών και των νέων. Η Φυσική Αγωγή είναι ένα από τα μαθήματα που πιστεύεται ότι μπορεί να παίζει σημαντικό και

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

ουσιαστικό ρόλο στην ηθική ανάπτυξη των παιδιών. Οι Loza και Derri (2005) θεωρούν ότι η Φυσική Αγωγή συγκριτικά με τα άλλα μαθήματα του σχολείου αποτελεί την πιο πρόσφορη περιοχή για την ανάπτυξη αξιών και την διαμόρφωση του χαρακτήρα γενικότερα. Η Wright (1987) εκτιμά ότι η Φυσική Αγωγή και τα παιχνίδια θα μπορούσαν να συμβάλουν στην ηθική ανάπτυξη ενός παιδιού ενώ παράλληλα παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για εκείνους που ενδιαφέρονται για την αξία της Φυσικής Αγωγής και της αιτιολόγησής της ως αναγκαίο μέρος του σχολικού αναλυτικού προγράμματος. Σύμφωνα με τους Rees, Howell και Miracle (1990), η συμμετοχή στα αθλητικά προγράμματα Λυκείων έχει θετικά αποτελέσματα στα κοινωνικά γνωρίσματα της προσωπικότητας του παιδιού ενώ φαίνεται να ισχύει η ρήση «ο αθλητισμός χτίζει το χαρακτήρα». Σύμφωνα με τους Miller, Bredemeier και Sields (1997), η Φυσική Αγωγή αποτελεί πιθανότατα το σημαντικότερο χώρο για την κοινωνικό- ηθική ανάπτυξη. Οι σημαντικότεροι λόγοι που συντελούν σ' αυτό είναι: α) στο μάθημα της Φυσικής Αγωγής συμμετέχουν περισσότερα παιδιά απ ότι στους οργανωμένους συλλόγους. β) η Φυσική Αγωγή είναι λιγότερο τυποποιημένη και εμπορευματοποιημένη απ' ότι στις ομάδες των συλλόγων, γεγονός που επιτρέπει στους καθηγητές Φυσικής Αγωγής (Φ.Α.) να αποφεύγουν την έντονη ανταγωνιστικότητα και την έμφαση στο αποτέλεσμα, γ) οι καθηγητές Φ.Α μπορούν να συνεργαστούν με τους δασκάλους και τη διεύθυνση του σχολείου για την κοινωνικό ηθική ανάπτυξη των μαθητών μέσω του εβδομαδιαίου σχολικού προγράμματος, δ) οι καθηγητές Φ.Α. έχουν τη δυνατότητα να μυήσουν τα παιδιά στα ιδανικά του αθλητισμού και στις ηθικές αξίες στις οποίες βασίζεται, ε) τα προγράμματα Φυσικής Αγωγής που διδάσκονται δεν δίνουν πάντα έμφαση στον ανταγωνισμό (Shields & Bredemeier, 1995; Rees, 2001). Θετικά αποτελέσματα στην ηθική ανάπτυξη των μαθητών σε θέματα πειθαρχίας, τιμιότητας, φροντίδας για τους άλλους, σεβασμού, ακεραιότητας χαρακτήρα, δικαιοσύνης, υπευθυνότητας φαίνεται να επιτυγχάνονται μέσω της εφαρμογής στοχευμένων προγραμμάτων Φυσικής Αγωγής στο σχολείο (Hellison, 1995; Papaioannou, 1998; Marco & McCullick, 1999; Halstead & Taylor, 2000; Drewe, 2000). Επίσης αναπτύχθηκαν μετά από στοχευμένα προγράμματα Φυσικής Αγωγής η αλληλοβοήθεια, η συνεργασία, ο σεβασμός του αντιπάλου, η αυτονομία, η δημιουργικότητα, ο αυτοέλεγχος, η επίγνωση του εαυτού και ο αυτοέλεγχος (Polvi & Telama, 2000; Laker, 2000; Rees, 2001; Sanders, 2001; Loza & Derri, 2005; Bailey, 2006).

Εντούτοις, φαίνεται να υπάρχουν και αντίθετα στοιχεία από μερικούς σημαντικούς συντελεστές που απεικονίζουν τις αντικοινωνικές εκβάσεις της συμμετοχής στο σχολικό αθλητισμό. Παραδείγματος χάριν, η οξυθυμία, η επιθετικότητα, η αγένεια, η βία. Οι Rees,

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

Howell και Miracle (1990) και Drewe (2000) τονίζουν ότι είναι μια απέραντη διαδικασία να διευκρινιστεί ποιες πλευρές της προσωπικότητας επηρεάζονται από τη φυσική αγωγή στο σχολείο. Ενώ βρέθηκε ότι η συμμετοχή σε ανταγωνιστικά αθλήματα στο Λύκειο αύξησε σημαντικά την επιθετικότητα. Επίσης έρευνες που έγιναν σε μαθητές σχολείων που διδάσκονταν το μάθημα της φυσικής αγωγής με τον παραδοσιακό τρόπο (ανταγωνιστικές δραστηριότητες, αυταρχικό στυλ διδασκαλίας του δασκάλου κ.λ.π.) δεν έδειξαν στοιχεία ηθικής ανάπτυξης, σε αντίθεση με τα παιδιά τα οποία διδάσκονταν το μάθημα με ειδικές στρατηγικές για ηθική ανάπτυξη (Gibbons, Ebeck & Weis, 1995; Δέρρη, Σαμαρά, Παπαδοπούλου & Κιουμουρτζόγλου, 2003; Χασάνδρα, 2006). Κατά συνέπεια η διδασκαλία της φυσικής αγωγής από μόνη της δεν επιφέρει θετικές αλλαγές εάν δεν περιλαμβάνει ειδικές στρατηγικές που στοχεύουν στην ηθική ανάπτυξη του παιδιού. Είναι ανάγκη για τα σχολεία να υπάρξει μια συνεπής στρατηγική για την εκπαίδευση αξιών. Υπάρχουν ισχυρές εμπειρικές ενδείξεις ότι η συγκέντρωση διαφορετικών ερεθισμάτων διδασκαλίας και εκμάθησης αξιών μέσα από το σχολείο, είναι αποτελεσματικότερη πολιτική στον επηρεασμό της ανάπτυξης των αξιών των νέων (Halstead & Taylor, 2000; Δέρρη και συν., 2003; Loza & Derri, 2005).

Ανάλογες δυνατότητες φαίνεται να έχει και ο εξωσχολικός αθλητισμός. Ο αθλητισμός δεν έχει μόνο τη δυνατότητα να έχει τις διακριτικές συνεισφορές στην ανάπτυξη των θεμελιωδών δεξιοτήτων κίνησης των παιδιών και των φυσικών ικανοτήτων τους, αλλά όταν παρουσιάζεται κατάλληλα, μπορεί να υποστηρίξει την ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων και των κοινωνικών συμπεριφορών, τον αυτοσεβασμό και σε ορισμένες περιστάσεις, την ακαδημαϊκή και γνωστική ανάπτυξη (Bailey, 2006). Σύμφωνα με τους Jones και Mcnamee (2000), η αθλητική συμμετοχή συμβάλλει, μειώνει, ή είναι ουδέτερη στην ενθάρρυνση ορισμένων εκτιμημένων γνωρισμάτων και διαθέσεων, τις οποίες αποδέχεται η κοινωνία. Φαίνεται όμως ότι η ατμόσφαιρα των ομάδων την οποία δημιουργούν οι υπεύθυνοι των αθλητικών ομάδων (παράγοντες-προπονητές) είναι η βασικότερη αιτία δημιουργίας επιθετικής συμπεριφοράς (Guivernau & Duda, 2002). Επίσης, τα κίνητρα έτσι όπως τα αντιλαμβάνονται οι αθλητές που συμμετέχουν στις ομάδες αυτές φάνηκε να είναι αιτία ανήθικης συμπεριφοράς αλλά και εκδήλωσης επιθετικότητας (Ommundsen, Roberts, Lemyre & Treasure, 2003). Σημαντικό ρόλο φαίνεται να παίζει το είδος του αθλήματος στο οποίο συμμετέχει ο αθλητής. Σε θέματα ηθικής, παρουσιάστηκαν δείκτες σημαντικά χειρότεροι στα αθλήματα επαφής από τα ατομικά αθλήματα (Wolverton, 2006).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται οι πρόσφατες σχετικές θεωρίες και ανασκοπούνται έρευνες που έχουν βασιστεί σε αυτές τις θεωρίες. Παρουσιάζονται επίσης μοντέλα Φυσικής Αγωγής που έχουν αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια και στοχεύουν στην ανάπτυξη ηθικών και κοινωνικών αξιών, καθώς και σχετικές έρευνες. Τέλος συνοψίζονται κάποιες πρακτικές εφαρμογές που θα μπορούσαν να φανούν χρήσιμες σε εκπαιδευτικούς φυσικής αγωγής καθώς και αθλητές και παράγοντες αθλητικών ομάδων, καθώς και προτάσεις για μελλοντικές έρευνες, προκειμένου να συνεχιστεί η μελέτη και διερεύνηση της ηθικής συμπεριφοράς στα σπορ και τη Φυσική Αγωγή.

Σημασία της εργασίας

Παρόλο που οι προσωπικές και κοινωνικές αξίες αποτελούν βασικούς σκοπούς των προγραμμάτων Φυσικής Αγωγής η κατάρτιση των εκπαιδευτικών στο θέμα είναι ελλιπής. Μέσω της ανασκόπησης των ερευνών και της κατανόησης της σημασίας της διδασκαλίας των αξιών στο σχολικό περιβάλλον μέσω της Φυσικής Αγωγής, θα μπορούν να γίνουν ανάλογες παρεμβάσεις στην επιμόρφωση των διδασκόντων και την κοινωνικοηθική ανάπτυξη των παιδιών στο σχολικό και εξωσχολικό περιβάλλον. Έτσι, οι μαθητές, μέσω της κίνησης, ένα μάθημα ευχάριστο για αυτούς, θα μπορούν να αναπτύξουν αξίες (π.χ. υπευθυνότητα, σεβασμός κλπ) χρήσιμες όχι μόνο στο σχολικό περιβάλλον αλλά και σε όλα τα περιβάλλοντα στα οποία συμμετέχουν στο παρόν αλλά και στο μέλλον. Η ανάπτυξη της γνώσης των εκπαιδευτικών πάνω στο θέμα θα μπορούσε να συμβάλλει θετικά στην επίτευξη του παραπάνω στόχου στο σχολικό περιβάλλον και στη μεταφορά της συμπεριφοράς στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.

Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν να παρουσιαστούν οι παράγοντες που συνέβαλλαν στην ανάπτυξη των αξιών από την αρχαιότητα έως σήμερα αλλά και να ανασκοπηθούν οι έρευνες που επικεντρώνονται στην αξιολόγηση και την ανάπτυξη των προσωπικών και κοινωνικών αξιών των παιδιών, μέσω στοχευμένων παρεμβάσεων, δια μέσου της φυσικής αγωγής, στο σύγχρονο σχολικό και εξωσχολικό περιβάλλον.

Θεωρητικοί ορισμοί

- Προσωπικές αξίες: Ρυθμίζουν τη συμπεριφορά ενός ατόμου, επιλέγονται ελεύθερα από αυτό, καθορίζονται από τις προηγούμενες εμπειρίες του και εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις αξίες της κοινωνίας στην οποία ζει.(Loza & Derri, 2005)
- Κοινωνικές αξίες: Το σύνολο των στάσεων και συμπεριφορών που προσφέρουν στους ανθρώπους τη δυνατότητα να προσαρμόζονται με επιτυχία στις διάφορες καταστάσεις

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

και να αντιμετωπίζουν με τον πλέον κατάλληλο τρόπο τις απαιτήσεις και προκλήσεις της καθημερινής ζωής. (Kirschenbaum,1994)

- Ηθική: είναι εκείνο το μέρος της προσωπικότητας που εκφράζει το δεσμό του ατόμου με την κοινωνία και αποτελείται από κανόνες, έθιμα, συνήθειες ή αρχές που ρυθμίζουν την ανθρώπινη συμπεριφορά. (Hoffman, 1992)
- Ηθική συμπεριφορά: ικανότητα να λειτουργεί το άτομο σταθερά σε ένα σύστημα αξιών που διαχωρίζει το σωστό από το λάθος. (Shields & Bredemeier, 1995)
- Προσωπική υπευθυνότητα: το να είναι κανείς αξιόπιστος, έμπιστος, και τίμιος με τον εαυτό του και τους άλλους. (Loza & Derri, 2005)
- Κοινωνική υπευθυνότητα: σεβασμός στα δικαιώματα και τα αισθήματα των άλλων και το ενδιαφέρον για το συνάνθρωπο και τα προβλήματά του. (Hellison, 1995)
- Σεβασμός: παγκόσμια αξία στην οποία ενυπάρχει η γνώση και η κατανόηση στη διαφορά στον πολιτισμών, την κουλτούρα, τη γλώσσα, το φύλο, τη θρησκεία, την ικανότητα. (Rueda Prieto, 1998)
- Δίκαιο Παιχνίδι: Είναι μια ευρεία έννοια η οποία δεν υπονοεί μόνο το σεβασμό και τη συμμόρφωση με τους αποδεκτούς και καθιερωμένους κανόνες ενός συγκεκριμένου παιχνιδιού ή αθλήματος αλλά τη γενναιόδωρη συμπεριφορά και το σεβασμό προς τους άλλους. (Shields & Bredemeier, 1995).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Μια ιστορική προσέγγιση στη Φυσική Αγωγή-Πρώιμες κοινωνίες

Ο διάσημος αμερικανός συγγραφέας Ernest Hemingway είπε: «ο αθλητισμός μας διδάσκει πώς να κερδίζουμε τίμια αλλά και μας δείχνει πώς να χάνουμε με αξιοπρέπεια. Αυτό σημαίνει ότι μας διδάσκει πώς να ζούμε». Οι ιδέες του Hemingway αιτιολογούν, στο πέρασμα των χρόνων, σε αθλητές, προπονητές, μάνατζερ και σε απλούς συμμετέχοντες, γιατί ο αθλητισμός είναι τόσο σημαντικός. Οι δυναμικές καταστάσεις οι οποίες υπάρχουν σε αθλητικές δραστηριότητες δίνουν μαθήματα συμπεριφοράς, ηθικής εκπαίδευσης και διαμόρφωσης χαρακτήρα (Lidor, 1998).

Η Φυσική Αγωγή και ο αθλητισμός έχουν εξυπηρετήσει πάρα πολλούς σκοπούς στην ιστορία τους και έχουν χρησιμοποιηθεί για ποικίλους λόγους. Σε πολλές περιπτώσεις, η κοινωνία χρησιμοποιεί τη Φυσική Αγωγή με σκοπό να εδραιώσει την ηγεμονική της φύση (π.χ. με την προετοιμασία των πολιτών για τη στρατιωτική τους θητεία). Παράλληλα, στη σύγχρονη κοινωνία δημιουργούνται ένα σύνολο από αναλυτικά προγράμματα Φυσικής Αγωγής για τα σχολεία στη βάση ότι το μάθημα προσφέρει πολλά οφέλη στους συμμετέχοντες και συμβάλλει αποφασιστικά στην κοινωνικοποίησή τους (Laker, 2000). Τοποθετώντας τη χρήση της Φυσικής Αγωγής σε ένα ιστορικό πλαίσιο από την άποψη των σκοπών και των κινήτρων στο διάβα των αιώνων οδηγούμαστε κατ' αρχάς στις πολύ πρώιμες κοινωνίες οι οποίες θα πρέπει να είχαν περισσότερο σχέση με την επιβίωση παρά με την εκπαίδευση. Ο βασικός στόχος της υποτυπώδους εκπαίδευσης ήταν η επιβίωση και η διαιώνιση του είδους. Η μίμηση της συμπεριφοράς των γονέων από τα παιδιά αλλά και η συμμόρφωση του ατόμου στους κανόνες της ομάδας ήταν κεντρική στη διαδικασία αυτή. Ο σκοπός της εκπαίδευσης ήταν να εξασφαλιστεί η επιβίωση της κοινωνίας και αυτό εξυπηρετήθηκε καλύτερα με την βεβαιότητα ότι τα μέλη της ομάδας θα ήταν από κοινού υπεύθυνα για την επιβίωση της κοινωνίας στην οποία ανήκουν. Η καθιέρωση της διαιώνισης της ομάδας ως κατευθυντήρια δύναμη προσδιόρισε και το περιεχόμενο αυτού του είδους της εκπαίδευσης, ασκώντας κοινωνικό έλεγχο στο άτομο. Όσον αφορά το φυσικό κομμάτι αυτής της εκπαίδευσης προφανώς αφορούσε το κυνήγι, τη ρίψη του ακοντίου, το άλμα, την πάλη, το τρέξιμο και τη στόχευση (Van Dalen & Bennett, 1971).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Αρχαίοι Έλληνες

Το σημαντικότερο επίτευγμα της αρχαίας ελληνικής σκέψης στην εκπαίδευση ήταν η έννοια του δυισμού, δηλαδή της αντίληψης ότι ο άνθρωπος έχει δύο εκφάνσεις, τη διανοητική-πνευματική και τη σωματική. Αυτή η ιδέα φαίνεται ότι εξουσίαζε ένα μεγάλο κομμάτι της σκέψης των αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων. Σύμφωνα με αυτούς, επειδή η ανθρώπινη φύση είχε διπλή υπόσταση (μυαλό και σώμα), ήταν επιθυμητό να αναπτυχθεί κάθε στοιχείο αυτής της κατασκευής ξεχωριστά στην πλήρη δυνατότητά του. Κανένα στοιχείο δεν ήταν περισσότερο από το άλλο και κάθε ένα θεωρούνταν ίσης σπουδαιότητας. Ο δυισμός είναι εύκολο να παρατηρηθεί στο ελληνικό πρόγραμμα σπουδών το οποίο χαρακτηρίζονταν από δύο στοιχεία, τη γυμναστική και την ακαδημαϊκή γνώση. Λόγω όμως της τεμαχισμένης πολιτικής γεωγραφίας της αρχαίας Ελλάδας η Φυσική Αγωγή διέφερε στις διάφορες πόλεις-κράτη. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η διαφορά που μπορούσε να συναντηθεί στην εκπαίδευση ανάμεσα στην αρχαία Σπάρτη και την αρχαία Αθήνα. Στη Σπάρτη η εκπαίδευση του πολίτη στόχευε στην παροχή διάφορων θαυμάσιων αναλογικά φυσικών προτύπων ανθρώπου με σκοπό την αφομοίωσή τους από τους πολίτες για τη στρατιωτική τους εκπαίδευση. Η πειθαρχία και η άσκηση ήταν στην καθημερινή πρακτική. Το καλλιτεχνικό, φιλοσοφικό και ακαδημαϊκό σκέλος της εκπαίδευσης αντιπροσωπεύονταν ελάχιστα σε αυτό το πρόγραμμα σπουδών. Η Αθήνα, αντίθετα, τοποθέτησε την εκπαίδευση στα χέρια της οικογένειας και επεδίωξε να δημιουργήσει πολίτες καλά εκπαιδευμένους στρατιωτικά αλλά πάντα με τις αρχές μιας φιλελεύθερης δημοκρατικής εκπαίδευσης, η οποία αν και είχε σχέση με την ανάπτυξη στρατιωτικών δεξιοτήτων στον πολίτη φρόντισε όμως ισότιμα να ενσταλάξει τις ιδέες των αποδεκτών ατομικών και κοινωνικών αξιών και της δημοκρατίας. Αυτό απαίτησε ένα ευρύ πρόγραμμα σπουδών χωρίς η μια περιοχή να είναι σημαντικότερη από την άλλη. Η αρχαία Αθήνα αλλά και άλλες αναπτυσσόμενες πόλεις στην Ελλάδα καλλιέργησαν το σώμα ως ισότιμο εταίρο του μυαλού δημιουργώντας ικανούς να πάρουν σημαντικές θέσεις σε μια μορφωμένη κοινωνία. Παράλληλα αυτή η προσέγγιση της Φυσικής Αγωγής από τους αρχαίους Έλληνες είναι εμφανής στις γιορτές και τις τελετές στους ιερούς χώρους των αρχαίων Ελλήνων. Σε αυτές τις γιορτές γίνονταν ισότιμα αθλητικοί αλλά και καλλιτεχνικοί αγώνες (Mechikoff & Estes, 1993).

Σύμφωνα με τον Αλμπανίδη (2004) οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν ότι δεν θα είχε καμιά αξία η σωματική άσκηση αν δεν επιδρούσε θετικά στο πνεύμα και στην ψυχή. Η σωματική άσκηση πλάθει «*ψυχήν αγαθήν*» και διαμορφώνει «*καλούς καγαθούς άνδρες*»

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

(Πλάτων, Πολιτεία, Γ. 403d.). Η γυμναστική κατά τον Πλάτωνα αποβλέπει στο να διεγείρει το θυμοειδές της φύσεως, το μέρος δηλ. της ανθρώπινης ψυχής όπου έχει την έδρα της η αρετή και η ανδρεία. Θεωρείται λάθος κατά τον Πλάτωνα η παραδοσιακή αντίληψη που ήθελε την άθληση να υπηρετεί το σώμα. Κατ' αυτόν η άθληση απευθύνεται στην ψυχή και στοχεύει στην ολοκλήρωση και τον εξευγενισμό της. (Πλάτων, Πολιτεία, Γ. 410b-c.) Ο Πλάτων γράφει πως οι Αθηναίοι στέλνουν τα παιδιά τους στον παιδοτρίβη «*για να μπορούν με δυνατότερα σώματα να υπηρετούν τη διάνοιά τους που είναι χρηστή*» (Πλάτων, Πρωταγόρας 15)

Ο Ισοκράτης στο έργο του «*Περί Αντιδόσεως*» αναφέρει ότι ο άνθρωπος αποτελείται από σώμα και πνεύμα και υπογραμμίζει την υπεροχή του δευτέρου. Ο Ξενοφώντας έφτασε να θεωρεί ως επικίνδυνο για την ψυχική υγεία του ανθρώπου το ανάσκητο και καχεκτικό σώμα. «*Εξαιτίας της σωματικής καχεξίας*» γράφει «*συχνά λήθη, αθυμία, αναποδιά και τρέλα πέφτει στο μυαλό πολλών που απομακρύνουν οποιαδήποτε γνώση*». (Ξενοφώντας, Απομνημονεύματα, ΙΙΙ. 12. 6)

Η αθλητική ενασχόληση είναι απαραίτητη κατά τον Αριστοτέλη διότι προάγει την αρετή του θάρρους και την ηθική δύναμη του ατόμου. Βέβαια ο Αριστοτέλης είναι καθαρά υποστηρικτής του μέτρου γιατί θεωρεί ότι «η σωματική ρώμη καταστρέφεται από την υπερβολική άσκηση, όπως επίσης και από τη λειψή». Τέλος η σπουδαιότητα της Φ.Α. στη φιλοσοφική σκέψη του Αριστοτέλη δεν επιδέχεται αμφισβήτηση, αφού θεωρεί τα αγαθά αποτελέσματα αυτής, δηλαδή την υγεία, τη σωματική δύναμη και τα αθλητικά κατορθώματα σαν παράγοντες που συμβάλλουν στην ευτυχία του ανθρώπου. (Αριστοτέλης, Ρητορική 1360 β).

Με τους αγώνες επεδίωκαν οι νέοι να αποκτήσουν τη συνισταμένη των ψυχικών λειτουργιών, την αρετή, και το πέτυχαν όπως επιβεβαιώνεται από το γαμβρό του Μαρδόνιου τον Τριτανταίχμη ο οποίος θεωρεί ότι οι Ελληνες «. . . *ου περί χρημάτων τον αγώνα ποιούνται αλλά περί αρετής*». (Ηρόδοτος, Ιστορία 8,27)

Χωρίς αμφιβολία στην προκειμένη περίπτωση η άθληση δεν είναι αυτοσκοπός αλλά μέσο για την ενίσχυση του πνεύματος και την απόκτηση της αρετής.

Ρωμαίοι

Σύμφωνα με τον Laker (2000) ο αθλητισμός ήταν ένα σημαντικό μέρος του ρωμαϊκού πολιτισμού αλλά και η θέση του ήταν ανάλογη κατά κάποιο τρόπο με αυτή του αθλητισμού σε κάποιους δυτικούς πολιτισμούς σήμερα. Η ρωμαϊκή αυτοκρατορία εστίαζε την αγωγή της στον σεβασμό του νόμου, ενώ η εκπαίδευση του λαού αποσκοπούσε να

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

δημιουργήσει χρήσιμους πολίτες και στρατιώτες. Η πλειοψηφία της εκπαίδευσης αφορούσε προετοιμασία για πολεμικές επιχειρήσεις. Υπάρχουν πολλές ομοιότητες μεταξύ της ζωής σήμερα και της ζωής των Ρωμαϊκών χρόνων. Η αστικοποίηση προκαλούσε συμφόρηση στις πόλεις μέχρι του να απαγορεύεται σε κάποια σημεία η κυκλοφορία τροχοφόρων οχημάτων. Δημιουργήθηκε χάσμα ανάμεσα σε πλούσιους και φτωχούς. Οι πλούσιοι έχουν την δύναμη και τα προνόμια. Σιγά-σιγά γινόταν συνείδηση ότι η άσκηση είναι απαραίτητη για να αντιμετωπιστούν οι υπερβολές στην διατροφή. Υπάρχουν θαυμάσιες εγκαταστάσεις που αφορούν λουτρά, δωμάτια διασκέψεων, διαδρομές σε λίμνες και δάση αλλά και λέσχες κλειστές και μόνο για πλουσίους. Υπάρχουν τεράστια στάδια για το λαό που μπορούν να φιλοξενήσουν πάνω από 100.000 θεατές. Επαγγελματίες αθλητές αντιμετωπίζουν ο ένας τον άλλο για την απόλαυση των θεατών. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα της Ρώμης πρέσβευε σχεδόν όπως και σήμερα ότι ο αθλητισμός πρέπει να επιδιώξει να αντιδράσει σε ένα στατικό τρόπο ζωής ωθώντας τους πολίτες να διατηρήσουν καθημερινά, μια ελάχιστη φυσική δραστηριότητα.

Κατά τον Γιάτση (2000) οι Ρωμαίοι επιζητούσαν πρωταρχικά από τη σωματική άσκηση τη στρατιωτική προετοιμασία. Η αντίληψη για τον καλό στρατιώτη οδήγησε τη Ρώμη στη διαφορετική οργάνωση των χώρων γύμνασης και στη χρησιμοποίηση ειδικών τέτοιων, προκειμένου να γυμναστούν σωστά οι νέοι. Έτσι το κλασικό ελληνικό γυμνάσιο στη Ρώμη έγινε ένα τεράστιο στρατόπεδο.

Μεσαίωνας

Μετά τη διάλυση της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, οι κοινωνίες που προέκυψαν ενδιαφέρθηκαν μόνο για την αυτοσυντήρησή τους. Η εκκλησία ανέλαβε ένα σημαντικό ρόλο και καθόρισε τις συμπεριφορές και τις αξίες. Το ανθρώπινο σώμα προβάλλεται ως μια γήινη εκδήλωση του θεού και κατά αυτό τον τρόπο αντιμετωπίζεται ως κάτι προσωρινό. Οι θεολόγοι πιστεύουν ότι το σώμα χρησιμοποιείται από το θεό για να στείλει τις αρρώστιες με σκοπό την υγεία της ψυχής. Με αυτό τον τρόπο το σώμα δυσφημείται και υποτιμούνται οι αθλητικές εκδηλώσεις και η άσκηση του σώματος παρουσιάζεται ως αμαρτία. Όλες οι τελετές παίρνουν θρησκευτικό χαρακτήρα. Ο σκοπός των φυσικών δραστηριοτήτων περιορίζεται στην προετοιμασία στη συγκομιδή και το κυνήγι. Υπάρχει έντονη αντίθεση με τη φιλοσοφική θέση των αρχαίων Ελλήνων για το σεβασμό του ανθρωπίνου σώματος (Mechikoff & Estes, 1993).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

Αναγέννηση

Με την αναγέννηση ο έλεγχος της εκκλησίας μειώνεται και ξεπηδά ξανά η ελληνική φιλοσοφική σκέψη για τη φύση της ζωής στη γη. Το εμπόριο και η επικοινωνία με άλλες κοινωνίες αλλά και τους ανατολικούς πολιτισμούς ξυπνά το ενδιαφέρον για τον κλασικό πολιτισμό. Η σκέψη στην Ευρώπη φιλελευθεροποιείται. Ο σκοπός της εκπαίδευσης υιοθετεί το αθηναϊκό ιδανικό για τη Φυσική Αγωγή ως τμήμα μιας ολιστικής εκπαίδευσης. Η καθημερινή σωματική δραστηριότητα κοντά στη φύση ενθαρρύνεται. Η Φυσική Αγωγή προορίζεται για να δώσει στο άτομο μια θέση στην ευγενική και καλλιεργημένη κοινωνία. Επιπλέον, οι πολίτες εξοπλίζονται με τις απαραίτητες στρατιωτικές δεξιότητες τις οποίες θα χρησιμοποιούσαν εάν προέκυπτε ανάγκη.

Σύγχρονη Φυσική Αγωγή

Στη σύγχρονη Φυσική Αγωγή φαίνεται να υπήρξε ιδιαίτερη διαμάχη τόσο στην εκπαίδευση όσο και την κοινωνία όχι μόνο για τον καλύτερο τρόπο ανατροφής των νέων αλλά και για την αφομοίωση πολιτισμικών χαρακτηριστικών, αξιών, και κανόνων της κοινωνίας. Οι αξίες και οι στόχοι της κοινωνίας αναπόφευκτα απεικονίζονται στα σχολεία όπου οι εκπαιδευτικοί καλούνται να βοηθήσουν στην επίτευξη των ευρύτερων στόχων της κοινωνίας (Kirschenbaum, 1994). Στις αρχές του εικοστού αιώνα τα δημόσια σχολεία θεωρήθηκαν μέσα για να κοινωνικοποιήσουν τα εκατομμύρια των μεταναστών των εργατικών τάξεων οι οποίοι φθάνουν στις βιομηχανικές προηγμένες χώρες της Ευρώπης αλλά και την Αμερική. Στην δεκαετία του 60 και του 70 νέες προσεγγίσεις προκύπτουν από την αμφισβήτηση των παραδοσιακών ρόλων και αξιών. Όπως αναμενόταν η ηθική εκπαίδευση άρχισε να απεικονίζει τις αλλαγές αυτές της κοινωνίας. Αντί οι δάσκαλοι να εμφυσήσουν, να διαμορφώσουν και να επιβάλλουν τις παραδοσιακές αξίες στα παιδιά, τα βοηθούν να διευκρινίσουν τις δικές τους αξίες και να δημιουργήσουν υψηλά επίπεδα ηθικού διαλογισμού. Στις δεκαετίες του 80 και του 90 γίνεται στροφή σε μια συντηρητικότερη κοινωνία η οποία προσπαθεί να περιορίσει τη χρήση των ναρκωτικών, των ψυχοφαρμάκων, τη σεξουαλική απελευθέρωση και θέτει ξανά ηθικά ζητήματα του τύπου τι είναι σωστό και τι λάθος. Γίνεται προσπάθεια από την εκπαίδευση να ενισχυθούν οι σπουδαστές να αφομοιώσουν έννοιες όπως σεβασμός, φροντίδα για τους άλλους, φιλία και συνεργασία. Για όλους αυτούς τους λόγους οι γονείς, οι εκπαιδευτικοί και οι πολιτικοί ηγέτες ενωμένοι καλούν τα σχολεία να αναμειχθούν με την εκπαίδευση των νέων σε αξίες και ηθική. Παράλληλα δίνεται χώρος σε νέες προσεγγίσεις και καινοτόμες ιδέες ως

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

αποτέλεσμα σοβαρών ερευνητικών εργασιών οι οποίες θα προτείνουν λύσεις στα προβλήματα της εκπαίδευσης (Kirschenbaum, 1994).

Σχετικές θεωρίες ανάπτυξης αξιών

Οι θεωρίες που έχουν διατυπωθεί για την ηθική ανάπτυξη και συμπεριφορά μπορούν να ταξινομηθούν βάσει τριών γενικότερων προσεγγίσεων: α) «Η ηθικότητα είναι έμφυτη» και αντιπροσωπεύεται από τις θεωρίες που ερμηνεύουν βιολογικά την ηθική (Wilson, 1975), β) «Η ηθικότητα είναι αποτέλεσμα περιβαλλοντικών επιδράσεων» και αντιπροσωπεύεται από τις κοινωνικές θεωρίες ηθικής ανάπτυξης (π.χ. του Bandura), γ) «Η ηθικότητα είναι αποτέλεσμα γνωστικής ανάπτυξης» και αντιπροσωπεύεται από τις θεωρίες των εξελικτικών σταδίων (π.χ. του Piaget και του Kohlberg). Η ηθικότητα, όμως, είναι ένα σύνθετο ψυχολογικό φαινόμενο και καθεμία από τις παραπάνω θεωρίες τονίζει ορισμένες μόνο πλευρές. Προσεγγίζοντας την ηθική μέσα από περισσότερα θεωρητικά πλαίσια, τότε η ερμηνεία, κατανόηση και αξιολόγηση των παραγόντων που συμβάλλουν στην εμφάνιση και ανάπτυξή της είναι πληρέστερη.

Θεωρία της Γνωστικής Ανάπτυξης

Ο Piaget (1965) ήταν ο πρώτος που μελέτησε την ηθική ανάπτυξη από τη σκοπιά της γνωστικής ανάπτυξης. Εντόπισε τρία κύρια στάδια στη διάρκεια της ηθικής ανάπτυξης των παιδιών: α) το «προ - ηθικό» στάδιο κατά το οποίο το παιδί αντιλαμβάνεται το παιχνίδι ως κινήσεις που του προκαλούν ευχαρίστηση και είναι κάτι χωρίς καμία οργάνωση, β) το «ετερόνομο» στάδιο στο οποίο το παιδί αναγκάζεται να δεχθεί την κυριαρχία των ενηλίκων και να υποταχθεί σε αυτήν. Αποδέχεται κανόνες δέχεται ότι έτσι είναι αυτοί και δεν αλλάζουν, γ) το «αυτόνομο» στάδιο στο οποίο το παιδί προσανατολίζεται προς τη συνεργασία με τους συνομηλίκους του και παραγκωνίζει την υπακοή προς τον καταναγκαστικό ενήλικα. Παράλληλα, βλέπει τους κανονισμούς ως ένα ευέλικτο μέσο για να συνεργαστεί και να αλληλεπιδράσει με τους συνομηλίκους του. Κατά τον Piaget, ηθική είναι ένα σύστημα κανόνων και η ουσία της ηθικής πρέπει να αναζητείται στο σεβασμό που αποκτά το άτομο για τους κανόνες αυτούς (Κακαβούλης, 1994). Ο σεβασμός στους κανόνες αποκτάται μέσω δύο όψεων της ηθικής, την συνείδηση ως εσωτερικό ρυθμιστή της συμπεριφοράς και την αποδοχή και τήρηση των κανόνων στην καθημερινή ζωή. Ο Kohlberg που εξέλιξε την θεωρία του Piaget επιβεβαίωσε τη στενή σχέση μεταξύ της γνωστικής ανάπτυξης και ηθικής σκέψης, καθώς και το ρόλο της ομάδας των συνομηλίκων στην ανάπτυξη της ηθικής αυτονομίας. Επιβεβαιώθηκε επίσης ότι η

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

ανάπτυξη της ηθικής σκέψης εμποδίζεται από την αυταρχική επιβολή των ηθικών κανόνων και ευνοείται με τη γενική γνωστική ανάπτυξη και την αλληλεπίδραση του παιδιού με ενήλικες (Κακαβούλης, 1994).

Θεωρία της Κοινωνικής Μάθησης

Η Θεωρία της Κοινωνικής Μάθησης υποστηρίζει ότι η ηθική συμπεριφορά μαθαίνεται με ενίσχυση, επίδειξη, παρατήρηση και κοινωνική σύγκριση (Bandura, 1977). Η ηθική ανάπτυξη στην περίπτωση αυτή ορίζεται ως η διαδικασία με την οποία το παιδί αποδέχεται τους κοινωνικούς κανόνες. Η ηθική συμπεριφορά ορίζεται με βάση τις επιδράσεις του κοινωνικού περιβάλλοντος. Ο βαθμός της ηθικής συμπεριφοράς συνδέεται με το πόσο έχει διδαχτεί να φέρεται ηθικά. Η ηθική ανάπτυξη σύμφωνα με τη θεωρία είναι η επίδειξη της συμπεριφοράς που συμβαδίζει με τις κοινωνικές νόρμες. Η μεθοδολογική ερευνητική προσέγγιση της θεωρίας εστιάζεται μόνο στην φανερή συμπεριφορά που συμβαδίζει με τις κοινωνικές νόρμες. Μόνο η εκδήλωση της συμπεριφοράς αποτελεί αντικείμενο αξιόπιστης επιστημονικής διερεύνησης (Χασάνδρα, 2006).

Θεωρία της Δομικής Ανάπτυξης

Σύμφωνα με τους υποστηρικτές της Θεωρίας της Δομικής Ανάπτυξης (Haan, 1977; Haan, Alerts & Cooper, 1985; Kohlberg, 1976), το άτομο και το περιβάλλον συμβάλλουν στην ηθική συμπεριφορά. Το περιβάλλον δίνει τις εμπειρίες οι οποίες συνεισφέρουν στην εσωτερική πρόθεση του ατόμου για να οργανώσει, να ερμηνεύσει και να συνθέσει αυτές τις εμπειρίες. Οι θεωρητικοί της δομικής ανάπτυξης βλέπουν την ηθική ανάπτυξη ως μια προοδευτική εξέλιξη μέσω ενός αριθμού σταδίων, τα οποία καθορίζονται από την αλληλεπίδραση ατόμου και περιβάλλοντος Ο Kohlberg υποστηρίζει ότι υπάρχουν έξι διαδοχικά στάδια ηθικής ανάπτυξης ανεξάρτητα από πολιτιστικές επιρροές. Το κάθε στάδιο αναφέρεται στη δομή της κρίσης του ατόμου, δηλαδή, στο πώς το άτομο προσεγγίζει καταστάσεις επίλυσης προβλημάτων όταν αυτά αναφέρονται σε ηθικά ζητήματα. Ο Kohlberg (1971, 1984), ταξινομώντας τα στάδια σε τρία επίπεδα, περιγράφει την ηθική εξέλιξη ως μια διαδικασία διάκρισης του σωστού από το λάθος η οποία ξεκινά από το εγωκεντρικό επίπεδο (egocentric), μεταβαίνει στο κοινωνικό επίπεδο (societal) και καταλήγει στο τρίτο επίπεδο, το οποίο ονομάζει καθολικό (universal). Το τι είναι σωστό επιλέγεται από προσωπικές ηθικές αρχές. οι οποίες μπορεί να είναι και αντίθετες με αυτές της κοινωνίας της οποίας ανήκει το άτομο. Έτσι, για τον Kohlberg η ηθική συμπεριφορά ενός ατόμου εξαρτάται από το επίπεδο ηθικής ανάπτυξης στο οποίο βρίσκεται. Οι

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

στρατηγικές ανάπτυξης της ηθικής συμπεριφοράς που προτείνονται και χρησιμοποιούνται από θεωρητικούς και ερευνητές της δομικής ανάπτυξης είναι: α) δημιουργία καταστάσεων με ηθικά διλήμματα στα παιδιά και παρότρυνσή τους να τα επιλύσουν μόνα τους, β) διάλογος και γ) αναγνώριση ηθικών ισορροπιών.

Κατά την Χασάνδρα (2006), η μεθοδολογική ερευνητική τους προσέγγιση διαφέρει από αυτή των θεωρητικών της κοινωνικής μάθησης. Επικεντρώνονται περισσότερο στην ηθική σκέψη που κρύβεται πίσω από την πράξη και όχι στην ίδια την πράξη. Θεωρούν ότι δύο άνθρωποι της ίδιας ωριμότητας μπορεί να έχουν την ίδια συμπεριφορά για διαφορετικούς λόγους ο καθένας. Δεν εξετάζουν τα ηθικά πιστεύω των ατόμων για την ορθότητά τους. Αυτό που τους ενδιαφέρει είναι το ποια λογικά πρότυπα χρησιμοποιούν για να στηρίξουν τα πιστεύω τους (Shields & Bredemeier, 1995). Η ερμηνεία της Θεωρίας του Kohlberg για την ηθική συμπεριφορά, παρότι έχει κατά κόρον χρησιμοποιηθεί ως θεωρητικό υπόβαθρο σε πλήθος ερευνών, θεωρήθηκε ως ελλιπής στο να ερμηνεύσει την πολύπλοκη ηθική. Η Θεωρία της δομικής ανάπτυξης έχει βασιστεί κύρια σε γνωστικές δομές, οι οποίες θεωρεί ότι επηρεάζουν και τη συναισθηματική ανάπτυξη. Θεωρεί δηλαδή ότι η συναισθηματική ανάπτυξη ακολουθεί την αλλαγή των γνωστικών δομών από στάδιο σε στάδιο. Ακόμη, η παρακίνηση ως παράγοντας της ηθικής συμπεριφοράς έχει παραληφθεί. Υποστηρίζουν ότι για να συμπεριφερθεί κάποιος ηθικά, ναι μεν πρέπει να έχει τη γνωστική ικανότητα να κάνει ηθικές κρίσεις, αλλά πρέπει επίσης και να θέλει να συμπεριφερθεί ηθικά. Οι ηθικές αποφάσεις αφορούν σε καθημερινά θέματα και η ηθική συμπεριφορά ενός ατόμου δεν εξαρτάται μόνο από την ικανότητά του να κάνει ηθικές κρίσεις (Telama, 1999). Επίσης η όλη θεωρία έχει βασιστεί σε μελέτες που έχουν διαπραγματευθεί μόνο τη δικαιοσύνη ως ηθική αξία, αλλά και έχει χρησιμοποιήσει δείγμα μόνο αγοριών - ανδρών.

Σύμφωνα με τους Μπαλασά,, Πρώϊο, Δογάνη και Μπαλασά (2006), η ανάπτυξη της ηθικής προσεγγίστηκε μέσα από δύο, κυρίως θεωρητικά μοντέλα. Το πρώτο μοντέλο ονομάστηκε της «εσωτερίκευσης» (internalization), και προσέγγισε την ηθική ανάπτυξη με τη μάθηση και την αποδοχή των νόμων της κοινωνίας και τις συμπεριφορές. Οι θεωρίες που στηρίχθηκαν σε αυτό το μοντέλο είναι της ψυχαναλυτικής, της κοινωνικής μάθησης και η γνωστικο- κοινωνική. Το δεύτερο μοντέλο που δημιουργήθηκε για την προσέγγιση της ηθικής ανάπτυξης ήταν το «δομικό» (Constructive), το οποίο επικεντρώθηκε στο πώς οι άνθρωποι εξετάζουν τις αξίες και τις συμπεριφορές, δηλαδή στο πώς κατανοούν την ηθική. Η Θεωρία που στήριξε αυτό το μοντέλο είναι η γνωστικο-εξελικτική. Η ψυχαναλυτική θεωρία είναι η πρώτη ολοκληρωμένη θεωρία της ηθικής εσωτερίκευσης.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

δίνοντας έμφαση στην έρευνα των ηθικών συναισθημάτων (Freud, 1932, 1965). Στη ψυχαναλυτική θεωρία η ηθικότητα εκφράστηκε μέσα από το υπερεγώ. Η θεωρία της κοινωνικής μάθησης προήλθε από τη δουλειά των Bandura (1969), Bandura και Walters (1963). Η γνωστικό-μπιχεβιοριστική προσέγγιση, όπως αλλιώς ονομάζεται σήμερα η θεωρία της κοινωνικής μάθησης, προσεγγίζει το φαινόμενο της ηθικής ανάπτυξης από τη σκοπιά του ατόμου ως βιολογικού όντος. Η γνωστικό-εξελικτική θεωρία, της οποίας ο βασικός άξονας είναι η ανάπτυξη συντελείται μέσα από μια σειρά, διαφορετικών ποιοτικά σταδίων. Τα στάδια αυτά ακολουθούν πάντοτε την ίδια ακολουθία, δεν εμφανίζονται όμως αναγκαστικά για όλα τα άτομα κατά την ίδια χρονική περίοδο. Βασικοί υποστηρικτές της θεωρίας αυτής ήταν η Haan (1977, 1978), ο Kohlberg (1969, 1976), ο Piaget (1932), και ο Rest (1983, 1984). Ο Piaget στο βιβλίο του "Moral judgment of child" (1932), παρουσίασε την πρώτη συστηματική διατύπωση του γνωστικό-εξελικτικού μοντέλου της ηθικής ανάπτυξης. Τέλος τα δύο παραπάνω θεωρητικά μοντέλα εσωτερίκευσης (κοινωνικής) και κατασκευαστικό (δομικό) για την ηθική ανάπτυξή αποτέλεσαν τη βάση για τη δημιουργία μιας σειράς στρατηγικών διδασκαλίας για την ανάπτυξη του χαρακτήρα των παιδιών στα πλαίσια της Φυσικής Αγωγής. Οι στρατηγικές που συνδέονται με τη θεωρία της κοινωνικής μάθησης περιλαμβάνουν θέματα που έχουν σχέση με την παρατήρηση (π.χ. θετικών προτύπων ρόλων, δημιουργία κώδικα τίμιου παιχνιδιού), και την ενίσχυση (ανταμοιβή), ενώ οι στρατηγικές στα πλαίσια του δομικού μοντέλου περιλαμβάνουν για παράδειγμα τη μάθηση του ηθικού διαλογισμού (π.χ., διδασκαλία των ηθικών αξιών και αρχών), την αλληλεπίδραση με συνομηλίκους (πχ., τη χρησιμοποίηση συνεργατικών μεθόδων διδασκαλίας) και άλλα.

Η κοινωνική γνωστική θεωρία της αυτό-ρύθμισης παρουσιάζεται το 1991 από τον Bandura στην εργασία του «Social Cognitive Theory of Self –regulation» στην οποία θεωρεί πολύ σημαντικό το ρόλο που παίζουν οι αυτό- ρυθμιστικοί μηχανισμοί στα ανθρώπινα κίνητρα και στη δράση σε ποικίλους τομείς της ανθρώπινης λειτουργίας. Η αυτό-ρύθμιση είναι ένα πολύπλευρο φαινόμενο που λειτουργεί μέσα από έναν αριθμό δευτερευόντων γνωστικών διαδικασιών περιλαμβανομένων του αυτοελέγχου, της τοποθέτησης στάνταρτ, της κρίσης για αξιολόγηση, της αυτοεκτίμησης και της αποτελεσματικής αυτό-αντίδρασης. Η γνωστική ρύθμιση των κινήτρων και της δράσης εξαρτάται εκτενώς από ένα προληπτικό σύστημα της αρχικής αντίδρασης παρά από ένα σύστημα αρνητικής ανατροφοδότησης. Η ανθρώπινη ικανότητα για πρόβλεψη, αντανακλαστική αυτό-εκτίμηση και αυτό-αντίδραση δίνει εξέχουσα θέση στην παρακίνηση που στηρίζεται στη γνώση και εξάσκηση της προσωπικής αντιπροσώπευσης.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

Στην κοινωνική γνωστική θεωρία η ανθρώπινη συμπεριφορά είναι εκτενώς παρακινημένη και ρυθμισμένη από τον αυτοέλεγχο και την αυτό-επιρροή. Ο σημαντικότερος αυτό-ρυθμιστικός μηχανισμός λειτουργεί μέσω τριών κύριων υπό-λειτουργιών. Αυτές περιλαμβάνουν τον αυτοέλεγχο της συμπεριφοράς κάποιου, τους καθοριστικούς παράγοντες διαμόρφωσης αυτής της συμπεριφοράς και τις επιδράσεις της στο κοινωνικό περιβάλλον. Η σύγκριση γίνεται ανάμεσα στην ατομική συμπεριφορά του ατόμου σε σχέση με τα προσωπικά του πρότυπα, τις περιβαλλοντικές περιστάσεις και την αποτελεσματική του αυτό-αντίδραση. Η αυτό-ρύθμιση καλύπτει επίσης τον μηχανισμό της αυτό-αποτελεσματικότητας, ο οποίος διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στην άσκηση της προσωπικής αντιπροσώπευσης μέσω του ισχυρού αντίκτυπου στην σκέψη, στην επιρροή, το κίνητρο, και τη δράση. Το ίδιο αυτό -ρυθμιστικό σύστημα εμπλέκεται στην ηθική συμπεριφορά. Η κοινωνική γνωστική θεωρία δέχεται, ότι οι κοινωνικοί παράγοντες έχουν επιπτώσεις στη λειτουργία του αυτο-ρυθμιστικού μηχανισμού της συμπεριφοράς ενός ατόμου. Τα αυτο-ρυθμιστικά συστήματα βρίσκονται στον πυρήνα της αιτιολόγησης των αντιδράσεων του ανθρώπου στις εξωτερικές επιρροές, αλλά παρέχουν και την βάση για να θεωρηθεί η συμπεριφορά του ατόμου ως σκόπιμη και ως αποτέλεσμα πρόβλεψης. Το μεγαλύτερο μέρος της ανθρώπινης συμπεριφοράς, όντας σκόπιμο, ρυθμίζεται από την πρόβλεψη. Οι άνθρωποι διαμορφώνουν τις πεποιθήσεις για αυτό που μπορούν να κάνουν, προσδοκούν τις πιθανές συνέπειες των ενδεχόμενων ενεργειών, θέτουν τους στόχους για τους εαυτούς τους, και προγραμματίζουν τα σχέδια δράσης που είναι πιθανό να παραγάγουν τα επιθυμητά αποτελέσματα. Μέσω της άσκησης της πρόβλεψης, οι άνθρωποι παρακινούνται και καθοδηγούν τις ενέργειές τους με έναν προκαταβολικά προσδοκώμενο τρόπο. Ενώ στην εργασία του «Selective Moral Disengagement in the Exercise of Moral Agency» ο Bandura (2002) εκτιμά ότι η ηθική αντιπροσώπευση φανερώνει τις διπλές πτυχές στη συμπεριφορά ενός ατόμου, τη δύναμη να απέχει από την απάνθρωπη συμπεριφορά και τη δυναμική να συμπεριφερθεί ανθρωπιστικά. Η ηθική αντιπροσώπευση ενσωματώνεται σε μια ευρύτερη κοινωνικο-γνωστική θεωρία που καλύπτει ένα σύνολο από συναισθηματικούς μηχανισμούς αυτό-ρύθμισης που έχουν τις ρίζες τους στα προσωπικά πρότυπα αλλά και στη δυνατότητά του ατόμου να επιβάλλει κυρώσεις στον εαυτό του, όταν ξεφεύγει από τα πρότυπα αυτά. Η ηθική λειτουργία κυβερνάται έτσι από την αυτο-αντίδραση παρά από τον αμερόληπτο αφηρημένο συλλογισμό. Οι αυτορυθμιστικοί μηχανισμοί που κυβερνούν την ηθική συμπεριφορά δεν υπεισέρχονται αυτόματα στο παιχνίδι εκτός αν ενεργοποιηθούν με ένα σύνολο από ψυχοκοινωνικούς μηχανισμούς χωρίς τους οποίους οι ηθικές προσωπικές—κυρώσεις

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

αποσυνδέονται επιλεκτικά από την απάνθρωπη συμπεριφορά. Η ηθική αποδέσμευση μπορεί να στραφεί στην γνωστική αναδιάρθρωση της απάνθρωπης συμπεριφοράς και να οδηγήσει σε ένα μιας άλλης μορφής ηθικό δίκαιο, μια επιλεκτική αποστείρωση της γλώσσας, μια απαλλακτική κοινωνική σύγκριση και μια αποκήρυξη της προσωπικής αντιπροσώπευσης στη ζημιά που προκαλείται από τη διάχυση ή τη μετατόπιση της ευθύνης που δεν λαμβάνει υπόψη ή που ελαχιστοποιεί τις επιβλαβείς επιδράσεις στην κοινωνία μιας κακής συμπεριφοράς. Η Κοινωνική Γνωστική Θεωρία υιοθετεί μια αλληλεπιδραστική προοπτική στην ηθική στην οποία οι ηθικές ενέργειες είναι τα προϊόντα της αμοιβαίας αλληλεπίδρασης των προσωπικών και κοινωνικών επιρροών. Λαμβάνοντας υπόψη τους πολλούς μηχανισμούς ηθικού ελέγχου και σε ατομικό και σε συλλογικό επίπεδο, με τους οποίους εκπολιτίζονται οι απαιτήσεις της ζωής, σε συμφωνία με τα προσωπικά ανθρωπιστικά πρότυπα, χτίζονται και οι αξίες και τα πρότυπα που απαιτεί το κοινωνικό σύστημα υποστηρίζοντας τη συμπονετική συμπεριφορά και απαξιώνοντας τη σκληρότητα.

Τρείς βασικές πλευρές της ηθικότητας, αναγνωρίζει η Ροντογιάννη (2005): το ηθικό συναίσθημα, την ηθική σκέψη, και την ηθική συμπεριφορά, οι οποίες έχουν γίνει αντικείμενο μελέτης και έρευνας τόσο ως ξεχωριστές περιοχές. όσο και ως συνολική λειτουργία της ψυχικής ζωής. Οι ψυχολογικές θεωρίες που έχουν διαμορφωθεί γύρω από τα θέματα της ηθικής ανάπτυξης και συμπεριφοράς και που θεμελίωσαν αντίστοιχες εμπειρικές έρευνες μπορούν να ταξινομηθούν σε τρεις γενικές κατηγορίες: α) στις Θεωρίες των Εξελικτικών Σταδίων, β) στις Θεωρίες της Εσωτερίκευσης των ηθικών αρχών και γ) στις Κοινωνικές Θεωρίες της ηθικής ανάπτυξης (Κακαβούλης, 1994). Στις Θεωρίες των Εξελικτικών σταδίων ανήκουν και οι θεωρητικές προσεγγίσεις του Piaget, ο οποίος μελετά την γνωστική πλευρά της παιδικής ηθικότητας και όχι τόσο τα ηθικά συναισθήματα ή την ηθική συμπεριφορά. Αρχικά μελέτησε πώς τα παιδιά αντιλαμβάνονται και κατανοούν τους κανόνες του ομαδικού παιχνιδιού. Κατά την άποψη του Piaget (1932), τα παιδικά ομαδικά παιχνίδια αποτελούν τις πιο αξιοθαύμαστες κοινότητες. Διέπονται από ένα εξαιρετικά πολύπλοκο σύστημα κανόνων και συνιστούν ένα ιδιότυπο κώδικα νόμων και μια αυτοτελή νομοθεσία. Το ομαδικό παιχνίδι είναι η πιο αυθόρμητη και η πιο φυσική κοινωνική πραγματικότητα, από την οποία πρέπει να αρχίσει η σπουδή της ηθικής ανάπτυξης (Κακαβούλης, 1993). Στις Θεωρίες της Εσωτερίκευσης ανήκει και η ψυχαναλυτική Θεωρία του Freud. Σύμφωνα με την άποψη του, η ηθικότητα βρίσκεται στο Υπερεγώ, το οποίο είναι κατά κύριο λόγο ο ρυθμιστής και ο εσωτερικός έλεγχος του Εγώ. Ελέγχοντας κατά πόσο σι σκέψεις και οι πράξεις του είναι αποδεκτές και

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

σύμφωνες με τους κανόνες συμπεριφοράς που θέτει η οικογένεια, το κοινωνικό περιβάλλον και οι θεσμοί (Κακαβούλης, 1990).

Τα τελευταία χρόνια έχουν αναπτυχθεί στρατηγικές διδασκαλίας με στόχο την ηθική ανάπτυξη βασισμένες σε διάφορες θεωρίες εκ των οποίων οι δύο σημαντικότερες είναι η Θεωρία της κοινωνικής μάθησης και η θεωρία της δομικής ανάπτυξης. Η Θεωρία της κοινωνικής μάθησης με κύριο εκπρόσωπο τον Bandura (1977), υποστηρίζει ότι η ηθική συμπεριφορά μαθαίνεται με παρατήρηση, μίμηση, επίδειξη και κοινωνική σύγκριση ενώ οι στρατηγικές διδασκαλίας που μπορούν να χρησιμοποιηθούν πρέπει να βασίζονται στην επίδειξη επιθυμητών συμπεριφορών, στις προφορικές οδηγίες και την άμεση ενίσχυση. Η Θεωρία της Δομικής Ανάπτυξης βασίζεται στη λογική που κρύβεται πίσω από την επιλογή μιας συμπεριφοράς και καθορίζει την ηθικότητα της. Ο Kohlberg (1976) εφάρμοσε τη μέθοδο αυτή, χρησιμοποιώντας στις έρευνές του την ατομική συνέντευξη, όπου παρουσίαζε στους συμμετέχοντες ηθικά διλήμματα με τη μορφή υποθετικών ιστοριών. Η Ροντογιάννη (2005) καταλήγει συμπεραίνοντας ότι η ηθική ανάπτυξη του παιδιού και του νέου ανθρώπου συντελείται στον μεγαλύτερο βαθμό της από την οικογένεια και το σχολείο.

Η Πλατσίδου (2006) δίνει έμφαση στην επιρροή των «σημαντικών άλλων» αναγνωρίζοντας την σημαντικότητα της κοινωνικής θεωρίας του Bandura (1991). Ένα από τα μέγιστα επιτεύγματα της διαδικασίας κοινωνικοποίησης ενός ατόμου είναι η ικανότητα να διαμορφώνει τη συμπεριφορά του με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι συμβατή με τις απαιτήσεις της κοινωνίας μέσα στην οποία ζει (Bandura, 1991; Kochanska, 1993). Η κατάκτηση αυτή βασίζεται, εν μέρει, στην ικανότητά του να καταλαβαίνει και να αξιολογεί ηθικά όχι μόνο τη δική του συμπεριφορά αλλά και των άλλων να αναπτύξουν ηθικά πρότυπα».

Θεωρεί ότι η ηθική εκπαίδευση αφορά στο πώς η εκπαίδευση μπορεί να εμπνεύσει, να προτείνει, να προάγει την ανάπτυξη των ηθικών εννοιών, αξιών και συμπεριφορών στα παιδιά. Στόχος της εκπαίδευσης για την ηθική είναι να βοηθήσει τα άτομα να χτίσουν έναν ηθικό χαρακτήρα Αυτός είναι ο τύπος χαρακτήρα που έχει την τάση να επιδεικνύει θετική κοινωνική συμπεριφορά, να είναι αλτρουιστής, αγαθοεργός, κτλ. Η μελέτη της φύσης και της ανάπτυξης του ηθικού χαρακτήρα βρίσκεται σε επίκαιρη θέση στην ψυχολογική έρευνα εδώ και αρκετές δεκαετίες.

Ο Kohlberg (1976) θεώρησε ότι η ηθική αναπτύσσεται σε μια σειρά έξι σταδίων, αρχίζοντας μ' ένα προ ηθικό στάδιο, κατά το οποίο το παιδί υπακούει για να αποφύγει την τιμωρία και καταλήγοντας σε μια παγκόσμια αίσθηση της δικαιοσύνης ή του

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

ενδιαφέροντος για την αμοιβαιότητα μεταξύ των ατόμων. Κάθε στάδιο είναι μία ομογενής, μη συγκρίσιμη ηθική γνωστική δομή ή στρατηγική λογικής σκέψης. Η ηθική λογική σκέψη ενός σταδίου είναι συνεπής για διαφορετικά προβλήματα, καταστάσεις και αξίες. Κάθε στάδιο βασίζεται, αναδιοργανώνει και επικαλύπτει το προηγούμενο και παρέχει νέες προοπτικές και κριτήρια για να κάνει το άτομο ηθικές αξιολογήσεις. Οι άνθρωποι σ' όλους τους πολιτισμούς περνάνε μέσα από τα στάδια με την ίδια σειρά και διαφέρουν μόνο ως προς το πόσο γρήγορα και μέχρι ποιο σημείο προοδεύουν. Εμπόδιο στην εξέλιξη αποτελεί η έκθεση σε ηθικές δομές ελαφρά πιο εξελιγμένες απ' αυτές του ατόμου. Η γνωστική σύγκρουση που έρχεται ως αποτέλεσμα διευθετείται όταν το άτομο αφομοιώνει και ολοκληρώνει τη δική του, προϋπάρχουσα δομή με την καινούρια. Η θεωρία του Kohlberg έχει υποστεί την σκληρή κριτική από τον Hoffman (1975) ο οποίος υποστήριξε ότι τα στάδια δε φαίνεται να είναι ομοιογενή ή να παρουσιάζουν μία διαδοχή χωρίς διαφοροποιήσεις και δεν υπάρχουν δεδομένα σχετικά με το ότι η επαφή με τα κατάλληλα επίπεδα της ηθικής λογικής σκέψης αναπόφευκτα οδηγεί σε μία ανάπτυξη διαμέσου των σταδίων ή ότι οδηγεί σε σύγκρουση «δομών» μάλλον παρά σε σύγκρουση αξιών. Αν και υπάρχουν χαμηλές θετικές συσχετίσεις ανάμεσα στην ηθική λογική σκέψη και την ηθική συμπεριφορά, τα στάδια δεν συνδέονται με διαφορετικά πρότυπα συμπεριφοράς. Αυτά τα προβλήματα μπορεί να οφείλονται στον τρόπο της βαθμολόγησης της ηθικής λογικής σκέψης και η μελλοντική έρευνα, με το καινούργιο σύστημα βαθμολόγησης της ηθικής λογικής σκέψης είναι δυνατόν γα δώσει διαφορετικά αποτελέσματα. Η Θεωρία έχει επίσης υποστεί κριτική γιατί δεν παίρνει υπόψη της τα κίνητρα που ίσως χρειάζονται για να μετασχηματιστούν οι αφηρημένες ηθικές έννοιες σε δράση και επειδή έχει την προκατάληψη ότι αναφέρεται στον άνθρωπο, που ζει στη Δύση.

Ο Hoffman (1992) θεωρεί ότι η ηθική, στην ουσία της είναι εκείνο το τμήμα της προσωπικότητας που εκφράζει το δεσμό του ατόμου με την κοινωνία ενώ η ηθική ανάπτυξη συνοψίζει το υπαρξιακό πρόβλημα του ατόμου σχετικά με το πώς οι άνθρωποι αντιμετωπίζουν την αναπόφευκτη σύγκρουση ανάμεσα στις προσωπικές ανάγκες και τις κοινωνικές υποχρεώσεις. Οι κοινωνικοί επιστήμονες ακολουθώντας τον Freud και τον Durkheim, συμφωνούν ότι οι περισσότεροι άνθρωποι διανύουν τη ζωή τους χωρίς να πιστεύουν πως οι ηθικές νόρμες τη κοινωνίας (π.χ. η τιμιότητα. η δικαιοσύνη, η εντιμότητα στις συναλλαγές) είναι εξωτερικές και αναγκαστικά επιβεβλημένες πιέσεις. Παρόλο που αρχικά είναι εξωτερικές, και συχνά συγκρούονται με τις επιθυμίες του ατόμου, οι νόρμες σταδιακά ενσωματώνονται στο σύστημα των κινήτρων του ατόμου κι επηρεάζουν τη συμπεριφορά του, ακόμη κι όταν απουσιάζει η εξωτερική εξουσία. Η

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

πρόκληση είναι να βρεθεί ποια είδη εμπειρίας καλλιεργούν αυτή την εσωτερίκευση. Η έρευνα που επικεντρώθηκε αρχικά στο ρόλο των γονέων έχει τώρα επεκταθεί στην ομάδα των συνομηλίκων στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, στη γνωστική ανάπτυξη και στη διέγερση συναισθημάτων όπως είναι η συγκίνηση και η ενοχή.

Οι Bredemeier και Shields (1995) αναγνωρίζουν τρείς πρόσφατες προσεγγίσεις στον τομέα της ηθικής ανάπτυξης:

1. Την **ψυχαναλυτική προσέγγιση** με κυριότερο εκπρόσωπο τον Freud αλλά και τις συμπληρωματικές προσπάθειες των Hartshorne, May και Piaget οι οποίοι βοήθησαν να διαμορφωθεί η ψυχαναλυτική θεωρία της ηθικής ανάπτυξης. Ο Freud από την θεραπευτική του εργασία με ενήλικους κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η ηθική είναι ένα παράλογο κατασκεύασμα ως αποτέλεσμα των συναισθηματικών ανακατατάξεων της πρώρης παιδικής ηλικίας. Οι Hartshorne και May (1928,1930)μελέτησαν την προφανή συμπεριφορά των παιδιών σε διάφορα πλαίσια, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι η ηθική είναι συγκεκριμένη για καταστάσεις και δεν εξαρτάται από τα πρόσωπα. Πίστευαν δηλαδή ότι οι άνθρωποι που είναι τίμιοι σε μια κατάσταση θα είναι τίμιοι και σε άλλες αντίστοιχες και ότι η συμπεριφορά των ανθρώπων μπορεί να προβλεφθεί με τη γνώση των ηθικών τοποθετήσεων και των πεποιθήσεών τους. Ενώ ο Piaget μελετώντας παιδιά και τις λεκτικές και συναισθηματικές τους απαντήσεις σε τεστ IQ που τους δόθηκαν, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι είναι δομική η διάσταση του συλλογισμού και της αφομοίωσης της ηθικής. Ο Piaget αρχιτέκτονας της δομικής αναπτυξιακής προσέγγισης στην ψυχολογία, υποστήριξε ότι το παιδί δεν εσωτερικεύει απλά την εμπειρία του και την αλληλεπίδραση με το κοινωνικό περιβάλλον, αλλά προσπαθεί να την ερμηνεύσει να την οργανώσει σε διάφορα επίπεδα γνώσης. Το κάθε στάδιο γνώσης είναι μια νέα δομή που προκύπτει από τις προηγούμενες αλληλεπιδράσεις του με το περιβάλλον.

2. Την προσέγγιση **της εσωτερίκευσης** στην ηθική ανάπτυξη με την ανάπτυξη της κοινωνικής θεωρίας μάθησης με εκπρόσωπο τον Bandura (1986, 1991), ο οποίος αναπτύσσει την κοινωνική γνωστική θεωρία της μάθησης και στην συνέχεια τον Hoffman (1975,1986,1987,1990) γνωστός για την θεωρία της συμπάθειας. Η Θεωρία της Εσωτερίκευσης της ηθικής πρόσφερε πολλά στην κατανόηση της αφομοίωσης ατομικών και κοινωνικών αξιών από το άτομο. Ο Bandura δέχεται την σημαντικότητα της επίδρασης του περιβάλλοντος και την διαδραστική σχέση του ατόμου με τις εξωτερικές επιδράσεις. Η ηθική συμπεριφορά στον αθλητισμό για παράδειγμα. θεωρεί ότι παρακινείται συχνά από την επιθυμία να κερδηθούν ανταμοιβές από το εξωτερικό περιβάλλον υπό μορφή δημόσιας αναγνώρισης, της αποδοχής από τον προπονητή ή του αυτοεπαίνου.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

3. **Κονστρουκτιβιστική (δομική) προσέγγιση** της ηθικής ανάπτυξης με κύριο εκπρόσωπο τον Kohlberg αλλά και την Haan. Η εργασία του Kohlberg είναι ιδιαίτερα σημαντική ενώ επίδραση και η συμβολή της στην κατανόηση της ανθρώπινης ηθικής είναι μεγάλη. Αναγνωρίζει έξι στάδια στην ανάπτυξη της ηθικής ενός ανθρώπου, αρχίζοντας από το προηθικό στάδιο στο οποίο το παιδί υπακούει για να αποφύγει την τιμωρία και καταλήγοντας σε μια παγκόσμια αίσθηση της δικαιοσύνης ή του ενδιαφέροντος για την αμοιβαιότητα μεταξύ των ατόμων. Ενώ πιστεύει ότι η επαφή με τα άτομα με υψηλότερο στάδιο ηθικής αναπτύσσει διαδραστικά και το επίπεδο του ίδιου του ατόμου. Παράλληλη δομική θεωρία της ηθικής ανάπτυξης παρουσιάζεται από την παιδοψυχολόγο Haan (1985) η οποία δέχεται και συμπληρώνει την θεωρία των έξι σταδίων ηθικής ανάπτυξης του Kohlberg. Η Haan προσπάθησε χρησιμοποιώντας την ψυχανάλυση να διευκρινίσει περισσότερο γόνιμα τις διαστάσεις της αφομοίωσης της ηθικής και την διαδικασία που την διέπει. Χρησιμοποιώντας θέσεις του Kohlberg και τη γνωστική θεωρία αλλά και νόμους της ψυχολογίας ανέπτυξε την θεωρία της «υπεράσπισης του εγώ». Σύμφωνα με την άποψή της οι άνθρωποι προσφεύγουν σε όλα τα μέσα προκειμένου να υπερασπίσουν τις αποφάσεις και τις αντιδράσεις τους στα ερεθίσματα του κοινωνικού τους περιβάλλοντος και να τις παρουσιάσουν ως ηθικές.

Σύμφωνα με τον Lidor (1998), υπάρχουν δύο προσεγγίσεις στο συλλογισμό για την εσωτερίκευση ατομικών και κοινωνικών αξιών και της ηθικής στις συμπεριφορές του ατόμου γενικότερα αλλά και στον αθλητισμό ειδικότερα. Δύο απόψεις για την ηθική αναφέρονται εκτενώς στην βιβλιογραφία οι οποίες προσπαθούν να εξηγήσουν πώς το άτομο μαθαίνει να πραγματοποιεί μια πράξη που ορίζεται ως "σωστό" ή "λανθασμένο" από το κοινωνικό σύνολο:

1. Η προσέγγιση **της κοινωνικής μάθησης**

Σύμφωνα με την προσέγγιση της κοινωνικής-εκμάθησης, που είναι κυρίως βασισμένη στην εργασία του Bandura (1977), ένα άτομο μαθαίνει πώς να λάβει μια "ηθική" απόφαση: (α) προσέχοντας τι κάνουν οι άλλοι και τι όχι, (β) με το να αντιληφθεί τις ενισχύσεις και τις ποινικές ρήτρες που παρέχονται για τις συμπεριφορές κάποιου, και, (γ) εκθέτοντας τις συμπεριφορές σε μια προσπάθεια να συμφωνήσει με το άτομο ή τις ομάδες σύγκρισης τις οποίες παρατηρεί (Weinberg & Gould, 1995). Οι κοινωνικές αλληλεπιδράσεις ενός ατόμου, π.χ., ένας νεαρός καλαθοσφαιριστής 12 ετών που παρατηρεί ένα μεγαλύτερο συμπαίκτη του να χτυπά έναν αντίπαλο επιθετικά με σκοπό να βάλλει το καλάθι και δέχεται τελικά συγχαρητήρια έπειτα για αυτήν του τη δράση από τον προπονητή του, έχουν επιπτώσεις στην ηθική ανάπτυξη αυτού του ατόμου.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

2. Δομική προσέγγιση της ηθικής ανάπτυξης

Σε αντίθεση με την προσέγγιση της κοινωνικής-εκμάθησης, η δομική-αναπτυξιακή προσέγγιση υπογραμμίζει την εσωτερική σκεπτόμενη διαδικασία περισσότερο από τις παρατηρηθείσες συμπεριφορές ενός ατόμου. Ως εκπρόσωποι της δομικής-αναπτυξιακής προσέγγισης αναφέρονται στην φυσική αγωγή και τον αθλητισμό οι Kohlberg et al (1984), Bredemeier και Shields (1993), Weinberg και Gould (1995), Weiss και Bredemeier (1991). Επίσης οι Piaget (1965), Gilligan (1977) και Haan (1985) ανέπτυξαν δομικές προσεγγίσεις της ηθικής ανάπτυξης. Αυτά τα δύο μοντέλα θεωριών, έχουν βοηθήσει τους ερευνητές στους τομείς της αθλητικής ψυχολογίας και της αθλητικής κοινωνιολογίας στην εξέταση της ηθικής ανάπτυξης στις εμπειρικές έρευνες.

Κατά τους Χασάνδρα., Γούδα., Χατζηγεωργιάδη και Θεοδωράκη (2005), οι περισσότερες έρευνες τα τελευταία χρόνια βασίζονται σε δύο κύρια θεωρητικά μοντέλα ηθικής ανάπτυξης. Στην Θεωρία της κοινωνικής μάθησης και την θεωρία της δομικής ανάπτυξης. Ο κύριος εκπρόσωπος της θεωρίας της κοινωνικής μάθησης είναι ο Bandura (1977) ο οποίος υποστηρίζει ότι για την εμφάνιση των θετικών κοινωνικών συμπεριφορών κύριο ρόλο παίζουν τα μοντέλα και η ενίσχυση αυτών των συμπεριφορών. Η Θεωρία της δομικής ανάπτυξης, με κύριο εκπρόσωπο τον Kohlberg (1984), υποστηρίζει ότι υπάρχουν διαφορετικά στάδια ανάπτυξης της ηθικής συμπεριφοράς τα οποία καθορίζονται κυρίως από την ηθική αιτιολογία που χρησιμοποιούν τα άτομα για να εξηγήσουν τις συμπεριφορές τους. Τέλος ο Μπαλασάς και οι συνεργάτες του (2006) συμπεραίνουν ότι τα δύο παραπάνω θεωρητικά μοντέλα εσωτερίκευσης (κοινωνικής) και κατασκευαστικό (δομικό) για την ηθική ανάπτυξή αποτέλεσαν τη βάση για τη δημιουργία μιας σειράς στρατηγικών διδασκαλίας για την ανάπτυξη του χαρακτήρα των παιδιών στα πλαίσια της φυσικής αγωγής. Οι στρατηγικές που συνδέονται με τη Θεωρία της κοινωνικής μάθησης περιλαμβάνουν θέματα που έχουν σχέση με την παρατήρηση (π.χ., θετικών προτύπων ρόλων, δημιουργία κώδικα τίμιου παιχνιδιού), και την ενίσχυση (ανταμοιβή). Ενώ οι στρατηγικές στα πλαίσια του δομικού μοντέλου περιλαμβάνουν για παράδειγμα τη μάθηση του ηθικού διαλογισμού (π.χ., διδασκαλία των ηθικών αξιών και αρχών), την αλληλεπίδραση με συνομηλίκους (π.χ., τη χρησιμοποίηση συνεργατικών μεθόδων διδασκαλίας και άλλα).

Οικογένεια και σχολείο ως παράγοντες ηθικής εξέλιξης του παιδιού

Ο Μπαβελής (1996) στην εργασία του: «Διαπαιδαγώγηση των παιδιών; Θεμελιώδες δικαίωμα των γονιών και υποχρέωση της Πολιτείας. Συνταγματικές

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

ορισθετήσεις.» επιχειρεί να ερευνήσει το πεδίο έκτασης ανάμεσα στο συνταγματικά κατοχυρωμένο και θεμελιώδες δικαίωμα των γονέων για την ανατροφή και αγωγή των ανηλίκων τέκνων και την συνταγματική αποστολή της παιδείας ενός κράτους, στο χώρο της γενικής εκπαίδευσης. Ως επίμετρο συνοψίζοντας καταλήγει στα ακόλουθα συμπεράσματα:

1. Το δικαίωμα των γονέων για την ανατροφή και μόρφωση των ανηλίκων παιδιών κατοχυρώνεται εμμέσως πλην σαφώς στο Σύνταγμα ως θεμελιώδες δικαίωμα.
2. Θεμελιώνεται ταυτόχρονα και η αποκλειστική αρμοδιότητα της πολιτείας για την οργάνωση της δημόσιας σχολικής εκπαίδευσης και τον προσδιορισμό του περιεχομένου της.
3. Οι δύο αρμοδιότητες (γονική και κρατική) επικαλύπτονται και πολλές φορές συγκρούονται Το γονικό δικαίωμα δεν έχει απόλυτη προτεραιότητα έναντι της αρμοδιότητας της πολιτείας αλλά έχει σημαίνουσα βαρύτητα και λειτουργεί ως αξιολογικός κανόνας που δεσμεύει το νομοθέτη.
4. Κάτω από αυτές τις προϋποθέσεις, ο νομοθέτης κατά την οργάνωση και τον προσδιορισμό του περιεχομένου της εκπαίδευσης πρέπει να λαμβάνει υπόψη τα γονικά δικαιώματα.
5. Τα γονικά δικαιώματα τέλος θεμελιώνουν την δημοκρατική συμμετοχή των γονέων στην άσκηση της σχολικής αρμοδιότητας σε όλες τις βαθμίδες της γενικής εκπαίδευσης. Συσχετίζοντας τις δύο αρμοδιότητες γονική και κρατική φαίνεται ο νομοθέτης να δίνει βαρύτητα υπέρ της οικογένειας και του γονικού δικαιώματος. Το γονικό δικαίωμα ανατροφής και μόρφωσης των ανηλίκων παιδιών, αναφέρει, αποτελεί κατ' αρχήν ένα φυσικό δικαίωμα των γονέων, προϋπήρχε του κράτους και έχει υπερθετικό χαρακτήρα. Αντίθετα, η σχολική εκπαίδευση αποτελεί ένα φαινόμενο που κάνει την εμφάνισή του στην Ιστορία της εκπαίδευσης τον 18ο αιώνα και σπάνια αποτελεί κρατικό μονοπώλιο. Η σχολική εκπαίδευση είναι περιορισμένη χρονικά, χωρικά και θεματικά, σ' αντίθεση προς την οικογενειακή αγωγή, η οποία έχει καθολικό χαρακτήρα υπό την έννοια της αναφοράς σ' όλες τις εκφάνσεις της προσωπικότητας του παιδιού. Η σχολική εκπαίδευση είναι περιορισμένη θεματικά, διότι πρέπει να ανταποκρίνεται στις αντιλήψεις όσο το δυνατόν μεγαλύτερου αριθμού γονέων, να βασίζεται δηλαδή. σε ένα ελάχιστο ποσοστό συναίνεσης.

Από τις παραπάνω σκέψεις προκύπτει, ότι τα γονικά δικαιώματα υπερέχουν ποιοτικά και ποσοτικά έναντι της κρατικής αρμοδιότητας, έχουν δηλαδή σημαίνουσα βαρύτητα έναντι αυτής στο πλαίσιο του αξιολογικού συστήματος των συνταγματικών κανόνων.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

Τούτο βέβαια δεν σημαίνει, ότι τα γονικά δικαιώματα έχουν απόλυτη προτεραιότητα έναντι της κρατικής αρμοδιότητας και ότι η τελευταία πρέπει πάντοτε να υποχωρεί. Απλά κατά τη στάθμιση των δύο αρμοδιοτήτων προκειμένου να επιτευχθεί η εναρμόνισή τους είτε από το νομοθέτη, είτε από την εκτελεστική ή δικαστική εξουσία, πρέπει να λαμβάνεται πάντοτε υπόψη η σημαίνουσα βαρύτητα και υπεροχή την οποία έχει το θεμελιώδες δικαίωμα των γονέων για τη μόρφωση και ανατροφή των τέκνων ως κατευθυντήρια αρχή στα πλαίσια του Συντάγματος.

Ο Kirschenbaum (1994) προσφέρει μια σύνθεση όλης εκείνης της γνώσης που έχει οδηγήσει σε συμπεράσματα για το πώς τα σχολεία μπορούν να επιτύχουν αυτόν τον κρίσιμο στόχο και να αποκτήσουν οι σπουδαστές ατομικές και κοινωνικές αξίες. Παρουσιάζει μια περιεκτική προσέγγιση στην εκπαίδευση αξιών και την ηθική εκπαίδευση. Επισύρει την προσοχή στον καλύτερο τρόπο προσέγγισης του παιδιού και τις μεθόδους που έχουν λειτουργήσει για αιώνες και που έχουν αναπτυχθεί στις πρόσφατες δεκαετίες για να βοηθήσουν τους νέους να μεγαλώσουν με αξίες. Επίσης να αναπτύξουν ένα καλό χαρακτήρα, με ηθική ακεραιότητα, αλλά και να αποκτήσουν τις γνώσεις και τις δεξιότητες για να είναι καλοί πολίτες. Το περιεκτικό πρότυπο, μοντέλο το οποίο προτείνεται από τον συγγραφέα, χρησιμοποιεί τις παραδοσιακές προσεγγίσεις για την εμφύσηση και τη διαμόρφωση των αξιών, για τη διδασκαλία και την επίδειξη στους νέους των καλύτερων αξιών και των ηθικών παραδόσεων του πολιτισμού τους. Συγχρόνως, χρησιμοποιεί τις νέες προσεγγίσεις για να βοηθήσει τους σπουδαστές να εσωτερικοποιήσουν αυτές τις αξίες και να αναπτύξουν θέσεις, πεποιθήσεις, και δεξιότητες για να καθοδηγήσουν τις ζωές τους και να πάρουν τις αρμόδιες, προσωπικές αποφάσεις σε έναν μεταβαλλόμενο κόσμο. Προ πάντων, η προσέγγιση που παρουσιάζεται σε αυτές τις σελίδες προορίζεται να είναι πρακτική. Εκατό διαφορετικές μέθοδοι για τις αξίες και την ηθική περιγράφονται, με σαφείς οδηγίες, παραδείγματα, και προτάσεις για την εφαρμογή τους. Οι δάσκαλοι, οι διευθυντές, το σχολικό προσωπικό, και οι εργαζόμενοι με τους νέους - καθένας που συνεργάζεται με τα παιδιά και τη νεολαία μέσα και έξω από τα σχολεία - μπορούν αμέσως να αρχίσουν να χρησιμοποιούν αυτές τις μεθόδους για να βοηθήσουν να αντιστρέψουν την απάθεια, την σύγχυση, και την ηθική πτώση.

Από τους Moller και Reich (1999) θεωρείται ότι μπορεί να αναπτυχθεί, μέσω της αγωγής η ικανότητα να αποκτηθούν από το παιδί κρίσιμες ηθικές ιδιότητες όπως η τιμιότητα, το ενδιαφέρον για τους άλλους, η αίσθηση δικαιοσύνης. Κεντρική αξίωση των Moller και Reich (1999) είναι ότι με τις κατάλληλες δομικές αλλαγές οικογένεια και σχολείο παίζουν καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη του ενσυναισθήματος από το παιδί και

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

ως εκ τούτου στην ενθάρρυνση όλων των ηθικών αρετών. Δεδομένου όμως ότι πολλές οικογένειες και σχολεία στη δομή τους είναι μακριά από το ιδεατό, είναι πολύ πιθανό ο ένας παράγοντας να χρειαστεί την υποστήριξη του άλλου για να αντισταθμίσει σε ένα βαθμό τα λάθη και τις αποτυχίες του. Παρόλο που οι οικογένειες σήμερα αντιμετωπίζουν τα μέλη τους δικαιότερα όσο αφορά το φύλο τους και τα σχολεία γίνονται πολυπολιτισμικά εντούτοις οι δύο παράγοντες εξακολουθούν να είναι αλληλένδετοι μεταξύ τους και να χρειάζονται ο ένας τον άλλο για μια υγιή ανάπτυξη των πολιτών μιας χώρας. Τα σχολεία πρέπει να απεικονίσουν την πολιτιστική ποικιλομορφία της κοινωνίας, για να μπορέσουν να αναπτύξουν τις ικανότητες των μαθητών τους για ανοχή, αμοιβαίο σεβασμό και την ευγένεια στα πλαίσια των διαφορών του πολιτισμού και των αξιών.

Τα παιδιά πρέπει να προκληθούν να σκεφτούν ενεργά επάνω στην πολιτιστική ποικιλομορφία της κοινωνίας συμβάλλοντας όχι σε ένα πιθανό κοινωνικό τεμαχισμό αλλά κάνοντας την «διαφορά» κοινωνικό προτέρημα. Οι συγγραφείς λαμβάνοντας υπόψη και θέτοντας ως βάση της εργασίας τους την δικαιοσύνη, το φύλο και την πολυπολιτισμική εκπαίδευση αντίστοιχα, καταλήγουν συμπερασματικά ότι οι σημερινές οικογένειες και τα σχολεία χρειάζονται ο ένας την βοήθεια του άλλου για να αναπτύξουν ηθικά τους υγιείς νέους πολίτες όλο και περισσότερο. Εντούτοις, οι οικογένειες είναι απίθανο να επιτύχουν αυτές τις αλλαγές γρήγορα και από μόνες τους. Γι αυτό απαιτείται η σύμπραξη από το σχολείο. Κατά συνέπεια η κοινωνία μας πρέπει να επανεγκαθιδρύσει την πολιτική αποστολή των σχολείων, ότι ένας από τους αρχικούς σκοπούς τους είναι να ενθαρρυνθεί στα παιδιά η ανάπτυξη των βασικών αρετών που απαιτούνται για μια κοινωνία με καλούς πολίτες. Τα σχολεία πρέπει να απεικονίζουν την πολιτιστική ποικιλομορφία της κοινωνίας, να συνεργάζονται ενεργά με τους πολυπολιτισμικούς οργανισμούς των μαθητών τους, για να αναπτύξουν τις ικανότητες των σπουδαστών τους για την ανοχή, τον αμοιβαίο σεβασμό και την ευγένεια στα πλαίσια των διαφορών του πολιτισμού και των αξιών.

Η Πλατσίδου (2006) διερεύνησε την δυνατότητα χρήσης των ηρωικών προτύπων για τη διδασκαλία ηθικών αρχών και θετικής κοινωνικής συμπεριφοράς. Θεωρεί ότι μέσα από τη μελέτη των ηρωικών προτύπων δίνεται μια καλή διέξοδος στην ανάγκη να διδάσκονται τα παιδιά ηθικές αρχές και συμπεριφορά, χωρίς τις ηθικολογίες και τους περιορισμούς που θα επέβαλε ένα δεδομένο θρησκευτικό, φιλοσοφικό ή πολιτικό σύστημα. Η χρήση των ηρώων ως διδακτικό μέσο μπορεί να υπερβεί τα δεδομένα, από τις ιστορικές εθνικές και θρησκευτικές περιγραφές και να μετατραπεί σε ένα χρήσιμο εργαλείο για τη διδασκαλία της ηθικής συμπεριφοράς. Η οικογένεια αλλά και οι δάσκαλοι θα πρέπει να βοηθούν τα παιδιά να ανακαλύπτουν τις ηρωικές συμπεριφορές που

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

υπάρχουν μέσα τους και να ενισχύουν την εμφάνισή τους. Τα παιδιά θα έχουν έτσι την ευκαιρία να αποκτήσουν μια προσωπική εκτίμηση του τι είναι ηρωική ή ηθική συμπεριφορά και να μεταφέρουν αυτή την εμπειρία πέρα από τη σχολική τάξη στις κοινωνικές επαγγελματικές και προσωπικές περιστάσεις της ζωής τους. Γενικά, εκτιμάται ότι η μελέτη των ηρωικών προτύπων μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στη συναισθηματική και ηθική ανάπτυξη των παιδιών.

Οι ήρωες ασκούν σημαντική επίδραση τόσο στα άτομα όσο και στις κοινωνίες. Καθώς παίζουν τα παιδιά μαθαίνουν από μικρή ηλικία να υποδύονται ηρωικούς ρόλους και να δραματοποιούν ηρωικές ιστορίες που περιέχουν, παραδείγματος χάρη, αλτρουιστική συμπεριφορά, γενναία κατορθώματα, εντιμότητα. Έτσι, διδάσκονται με φυσικό τρόπο το ρόλο των ηρωικών προτύπων στην κοινωνία και την επίδραση που μπορεί να έχουν στη διαμόρφωση του κοινωνικού γίγνεσθαι. Επειδή σι ήρωες είναι συγκεκριμένα πρόσωπα, προσφέρουν στα μικρά παιδιά ένα συγκεκριμένο μοντέλο συμπεριφοράς για να μελετήσουν. Τα μεγαλύτερα παιδιά, από την άλλη, μαθαίνουν να αναγνωρίζουν στους ήρωες τις κοινωνικές αναπαραστάσεις και τα ιδανικά της εποχής. Κατά την άποψή της ένας ήρωας μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως περιπτωσιολογική μελέτη (case study) για την εξέταση του συγκεκριμένου συστήματος ηθικών αξιών και πεποιθήσεων που εκπροσωπεί και, με τον τρόπο αυτό, να επηρεάσει την ηθική σκέψη των παιδιών. Άλλωστε ένα από τα μέγιστα επιτεύγματα της διαδικασίας κοινωνικοποίησης ενός ατόμου είναι η ικανότητα να διαμορφώνει τη συμπεριφορά του με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι συμβατή με τις απαιτήσεις της κοινωνίας μέσα στην οποία ζει (Bandura, 1991; Kochanska, 1993). Η κατάκτηση αυτή βασίζεται, εν μέρει, στην ικανότητά του να καταλαβαίνει και να αξιολογεί ηθικά όχι μόνο τη δική του συμπεριφορά αλλά και των άλλων. Θεωρείται ωστόσο, ότι το παιδί συμμετέχει ενεργά στην απόκτηση και την εσωτερίκευση κοινωνικών πληροφοριών. έτσι ώστε οι ηθικές αρχές και η στάση του να επηρεάζονται από αυτές.

Σε διάσταση με τα παραπάνω ο Halstead (1999) θεωρεί ότι η ποικιλομορφία είναι ένα βασικό χαρακτηριστικό γνώρισμα της οικογενειακής ζωής, το οποίο, εκείνοι που μιλούν για την σπουδαιότητα των αξιών, δεν πρέπει να αγνοήσουν. Η ποικιλομορφία φαίνεται όχι μόνο στη δομή των οικογενειών, αλλά και στις ηθικές αξίες που τα παιδιά παίρνουν πραγματικά στα πλαίσια της οικογένειας και στον τρόπο που γίνεται η μετάδοσή τους από αυτήν. Η ποικιλομορφία γίνεται ένα θέμα δημόσιας σπουδαιότητας από τη στιγμή που οι αξίες που παίρνουν τα παιδιά από το οικογενειακό περιβάλλον έρχονται σε αντίθεση με τις αξίες που διδάσκονται από το σχολείο. Μερικοί γονείς λένε στα παιδιά «αν

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

κάποιος σας χτυπήσει πρέπει να απαντήσετε χτυπώντας» ενώ το σχολείο πιθανότατα τους συμβουλεύει να μην εκδικούνται. Ενώ σε άλλη περίπτωση η οικογένεια μπορεί να προβάλλει το πρότυπο του επιτυχημένου οικονομικά ανθρώπου με οποιοδήποτε τίμημα, ενώ το σχολείο την ανιδιοτέλεια και τις πνευματικές αξίες. Μερικές οικογένειες διδάσκουν την υπακοή, την ανεξαρτησία, τον αυτοέλεγχο και την φαντασία, ενώ άλλες την υπομονή, την ασφάλεια και τους καλούς τρόπους ανάλογα πάντα με το πολιτιστικό υπόβαθρο και την κοινωνική τους κατάσταση. Πίσω από όλες αυτές τις διαφορές φαίνεται ότι υπάρχει βαθιά σύγχυση για το πώς θέλουν οι οικογένειες τα παιδιά τους όταν αυτά μεγαλώσουν. Παράλληλα απαιτείται μια λεπτή ισορροπία ανάμεσα στις αξίες που προβάλλει η οικογένεια με τις αξίες της ευρύτερης κοινωνίας που διδάσκει το σχολείο, αλλά και το δικαίωμα του παιδιού να αυτό-προσδιορίζεται.

Ατομικές και κοινωνικές αξίες

Οι αξίες είναι δύσκολο να προσδιοριστούν και να οριστούν σαν έννοιες. Γενικά είναι κανόνες που ρυθμίζουν την συμπεριφορά του ατόμου, καθορίζονται από τις προηγούμενες εμπειρίες του και εξαρτώνται από τις αξίες της κοινωνίας. Προσωπικές αξίες είναι αυτές που ρυθμίζουν τη συμπεριφορά ενός ατόμου, επιλέγονται ελεύθερα από αυτό, καθορίζονται από τις προηγούμενες εμπειρίες του και εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις αξίες της κοινωνίας στην οποία ζει. Ενώ κοινωνικές αξίες είναι το σύνολο των στάσεων και συμπεριφορών που προσφέρουν στους ανθρώπους τη δυνατότητα να προσαρμόζονται με επιτυχία στις διάφορες καταστάσεις και να αντιμετωπίζουν με τον πλέον κατάλληλο τρόπο τις απαιτήσεις και προκλήσεις της καθημερινής ζωής. Οι αξίες είναι απαραίτητες για την κανονική ανάπτυξη του ατόμου ενώ καθορίζονται σε μεγάλο βαθμό από τις προηγούμενες εμπειρίες του αλλά και τις αξίες οι οποίες ισχύουν την συγκεκριμένη χρονική στιγμή στην κοινωνία. Σύμφωνα με τους Loza και Derri (2005) τα τρία περιβάλλοντα στα οποία αναπτύσσονται οι αξίες είναι το πολιτιστικό-κοινωνικό περιβάλλον, η οικογένεια και το σχολείο.

Παράλληλα με τον όρο ανάπτυξη ατομικών και κοινωνικών αξιών στην βιβλιογραφία αναπτύσσεται ο όρος ηθική ανάπτυξη. Σύμφωνα με τον Hoffman (1976) η ηθική στην ουσία της, είναι εκείνο το τμήμα της προσωπικότητας που εκφράζει το δεσμό του ατόμου με την κοινωνία, ενώ η ηθική ανάπτυξη συνοψίζει το υπαρξιακό πρόβλημα του ατόμου σχετικά με το πώς οι άνθρωποι αντιμετωπίζουν την αναπόφευκτη σύγκρουση ανάμεσα στις προσωπικές ανάγκες και τις κοινωνικές υποχρεώσεις. Ενώ ως ηθική συμπεριφορά ορίζεται η ικανότητα να λειτουργεί το άτομο σταθερά σε ένα σύστημα αξιών

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

που διαχωρίζει το σωστό από το λάθος. Η πρόκληση φαίνεται να είναι να εντοπιστούν οι εμπειρίες που καλλιεργούν αυτή την εσωτερίκευση. Η έρευνα που επικεντρώθηκε αρχικά στο ρόλο της οικογένειας, έχει τώρα επεκταθεί στην ομάδα των συνομηλίκων, στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, στη γνωστική ανάπτυξη και στην διέγερση συναισθημάτων όπως η συγκίνηση και η ενοχή.

Οι αξίες διαχωρίζονται και ταξινομούνται με διάφορους τρόπους:

Ο Rokeach (1973) όρισε δύο τύπους αξιών, τις λειτουργικές (απαραίτητες για την επαφή μεταξύ των ανθρώπων) και τις τελικές (ως αξίες ύπαρξης του ανθρώπου). Παράλληλα διαχωρίζει τις αξίες σε προσωπικές και κοινωνικές. Οι λειτουργικές αξίες χρησιμοποιούνται από τον άνθρωπο για να πετυχαίνει τους σκοπούς του και χωρίζονται σε: α) ηθικές (από την άποψη της ηθικής στις διαπροσωπικές σχέσεις) όπως η υπευθυνότητα, η υπακοή, η τιμιότητα, η ανοχή προς τον συνάνθρωπο κ.λ.π. και β) ανταγωνιστικές αξίες όπως η ευτυχία, η δημιουργικότητα, το κουράγιο κ.λ.π. Οι τελικές αξίες οι οποίες καθορίζουν τους τρόπους συμπεριφοράς χωρίζονται σε: α) προσωπικές αξίες (που σχετίζονται με τον εαυτό) όπως αυτοεκτίμηση, ευτυχία, εσωτερική ισορροπία κ.λ.π. και β) κοινωνικές αξίες (που σχετίζονται με τους άλλους) όπως η ειρήνη, η ισότητα, η φιλία κ.λ.π.

Σύμφωνα με τον Puig (1993), οι αξίες χωρίζονται σε τρείς κατηγορίες: 1) αξίες που ισχύουν στις διαπροσωπικές σχέσεις (ισότητα, δικαιοσύνη, ελευθερία, ανοχή, αλληλεγγύη), 2) αξίες που χρησιμοποιούνται για κρίση (το να είναι κανείς ανοικτός σε όλους, να έχει καλή θέληση, συνεργασία, σεβασμός, αγάπη, φιλία κ.λ.π.) και 3) αξίες που επηρεάζουν τις ανθρώπινες σχέσεις (κριτική ικανότητα, αυτοκριτική, αυτονομία, υπευθυνότητα).

Ο Kirschenbaum (1994) διαχωρίζει την εκπαίδευση αξιών σε κοινωνική και ηθική και αναγνωρίζει ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα με την εκπαίδευση και ανάπτυξη αξιών είναι ότι περιλαμβάνουν τα πάντα. Υπάρχουν δηλαδή πάρα πολλοί τρόποι να προσεγγιστεί το ζήτημα. Για την κάθε μία από τις προσεγγίσεις έχει γραφτεί ένα πλήθος από βιβλία, ερευνητικές μελέτες, προγράμματα σπουδών και επιμορφωτικά προγράμματα. Μερικές από τις προσεγγίσεις αναφέρονται ως: α) Εκπαίδευση χαρακτήρα, β) Κριτική σκέψη, γ) Εκπαίδευση αίσθησης του δικαίου, δ) Ηθική εκπαίδευση, ε) Εξάσκηση εμπάθειας, στ) Εκπαίδευση δεξιοτήτων συνεργασίας, ζ) Δεξιότητες του να είσαι πολίτης, η) Δεξιότητες λήψης απόφασης, θ) ηθική αιτιολόγηση, ι) δεξιότητες ζωής, κ) θρησκευτική εκπαίδευση, λ) αγωγή κατά των ναρκωτικών, μ) σεξουαλική αγωγή, ν) διευκρίνιση αξιών.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

Αυτές τις πολλές προσεγγίσεις και διαφοροποιήσεις ο Kirschenbaum (1994) τις ομαδοποιεί σε τέσσερεις μεγάλες κατηγορίες στο γενικότερο τομέα της εκπαίδευσης των αξιών:

- στην πραγματοποίηση των αξιών
- στην εκπαίδευση χαρακτήρα
- στην εκπαίδευση υπηκοότητας
- στην ηθική εκπαίδευση

α. Η πραγματοποίηση αξιών περιλαμβάνει την γνώση του εαυτού και των συναισθημάτων του ατόμου, τα πιστεύω του, τις πεποιθήσεις και τις προτεραιότητές του, την αυτοπεποίθηση, την ικανότητα καθορισμού στόχων, την κριτική σκέψη, την δημιουργική σκέψη, την ικανότητα να παίρνει το άτομο αποφάσεις. Παράλληλα απαιτούνται δεξιότητες επικοινωνίας, κοινωνικές δεξιότητες και γνώση του κόσμου γύρω μας.

β. Η εκπαίδευση χαρακτήρα περιλαμβάνει το σεβασμό για τους άλλους και τον εαυτό, το σεβασμό της ιδιοκτησίας και του περιβάλλοντος όπως και υπευθυνότητα, αξιοπιστία, τιμιότητα, ευγένεια και συμπάθεια προς τους άλλους, διάθεση για βοήθεια, ανθρωπισμό, ανωτερότητα μαζί με αυτοπειθαρχία, παρατηρητικότητα και οικονομία.

γ. Η εκπαίδευση υπηκοότητας περιλαμβάνει την γνώση και κατανόηση της ιστορίας, δημοκρατική σκέψη, κατανόηση των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του ατόμου, κατανόηση των πολιτιστικών διαφορών ανάμεσα στους ανθρώπους, δεξιότητες κριτικής σκέψης, δεξιότητες επικοινωνίας, συνεργασίας και δεξιότητες επίλυσης διαφορών.

δ. Η ηθική εκπαίδευση περιλαμβάνει ηθική γνώση και κατανόηση, ηθική παράδοση, δικαιοσύνη, ηθική αιτιολόγηση, αντιστροφή ρόλων, συνέπειες συμπεριφορών και άλλες αξίες καθώς επίσης συμπάθεια και αλτρουισμό, διαμόρφωση ηθικών συνηθειών, αυτοέλεγχο, ταπεινότητα και τέλος δημιουργία ηθικής συνείδησης.

Ο Trilla (1992) κατατάσσει τις αξίες σε:

1. παγκόσμιες (αυτές που μοιράζονται και γίνονται αποδεκτές από όλους τους ανθρώπους όπως η δικαιοσύνη, ειρήνη, ελευθερία, αλήθεια, ευτυχία κ.λ.π.)
2. αυτές που δεν μοιράζονται (αυτές αντιτίθενται στις παγκόσμιες αξίες όπως ο ρατσισμός, η τρομοκρατία, η μη ανεκτικότητα κ.λ.π. και είναι γνωστές σαν αντιαξίες).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

3. αυτές που δεν μοιράζονται αλλά δεν είναι και αντιαξίες (εξαρτώνται από την θρησκευτική πίστη, τα πολιτικά ρεύματα, τον τόπο καταγωγής κ.λ.π. όπως είναι η ευθανασία, το διαζύγιο κ.λ.π.)

Η μελέτη των Braithwaite και Blamey (1998) αποτελεί μια κοινωνική έρευνα διάρκειας 20 ετών που μετρά τη συναίνεση και την συνοχή μιας κοινωνίας αξιολογώντας ένα σύνολο από 18 κοινωνικές αξίες που ισχύουν κατά προτεραιότητα στην πολιτεία Brisban της Αυστραλίας. Οι απαντήσεις από δύο διαφορετικά κοινοτικά δείγματα συγκρίθηκαν πέρα από μια περίοδο είκοσι ετών για να εξετάσουν τα σχετικά ζητήματα της συναίνεσης και της σταθερότητας στις αυστραλιανές αξίες. Τα συμπεράσματα αυτού του εγγράφου χρησιμοποιούνται για να υποστηρίξουν το επιχείρημα ότι οι αξίες ως σταθερά μεμονωμένα και κοινωνικά φαινόμενα βρίσκονται ιδανικά για το γεφύρωμα του χάσματος μεταξύ μικρο- και των μακρο- κοινωνικών διαδικασιών. Η έρευνα ξεκίνησε το 1975 και ολοκληρώθηκε το 1995 χρησιμοποιώντας την μέθοδο των ερωτηματολογίων τα οποία στάλθηκαν ταχυδρομικά σε ένα τυχαίο δείγμα 1040 ενηλίκων. Απάντησαν 483 ερωτώμενοι δηλαδή ένα ποσοστό της τάξης του 46% εκ των οποίων το 54% γυναίκες και το 46% άνδρες. Η διαδικασία επαναλήφθηκε το 1995 με 3500 εκ των οποίων επεστράφησαν 1680 ποσοστό 48%. Το δείγμα αυτό περιελάμβανε 49% γυναίκες και 51% άνδρες. Ο σκοπός ήταν να μελετηθεί η σταθερότητα, η συνοχή αλλά και οι διαφορές με το πέρασμα του χρόνου στις κοινωνικές αξίες. Οι διαφορές μελετήθηκαν με βάση το φύλο, την ηλικία αλλά και το μορφωτικό επίπεδο του δείγματος. Τα αποτελέσματα δεν έδειξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις αξίες στις δύο διαφορετικές χρονικές περιόδους. Αντίθετα φάνηκε ότι κάθε μία από τις αξίες έχει την σημασία της ως έκφραση της μεμονωμένης συνείδησης του κάθε ατόμου καθώς επίσης και της συλλογικής συνείδησης της κοινωνίας.

Η Φυσική Αγωγή και ο ρόλος της στην ανάπτυξη αξιών

Η παιδική ηθικότητα αρχικά αναπτύσσεται μέσα από τις διαδικασίες αλληλεπίδρασης του παιδιού με το περιβάλλον. Επιβάλλεται και ελέγχεται αρχικά από τους γονείς και τα άλλα πρόσωπα με την ανατροφή, την επίβλεψη, τις αμοιβές και τις ποινές. Τελικά όμως τα παιδιά εσωτερικεύουν τις ηθικές αρχές και αξίες και αναλαμβάνουν την ευθύνη να ρυθμίζουν μόνα τους την ηθική συμπεριφορά τους. Η εσωτερίκευση αυτή, η μεταβολή δηλαδή από εξωτερικά ελεγχόμενη συμπεριφορά σε συμπεριφορά ρυθμιζόμενη από εσωτερικευμένες αρχές και αξίες κάνει ικανό το παιδί να

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

βιώνει εσωτερικά και να εκδηλώνει εξωτερικά την ηθικότητα του αυτόνομα, χωρίς την παρουσία και τον έλεγχο άλλων. Στην εκπαίδευση, η ηθική ανάπτυξη και αγωγή κατέχει κεντρική θέση, καθώς το σχολείο προσφέρει καθημερινά ευκαιρίες στους μαθητές να έρχονται σε επαφή με ηθικά θέματα και προβλήματα και τους βοηθά να εσωτερικεύουν αξίες και αρχές. Μέσα από τα διάφορα μαθήματα αναπτύσσεται η σκέψη και το συναίσθημα, ευαισθητοποιείται η ηθική συνείδηση και διαμορφώνεται η ηθική συμπεριφορά των παιδιών και των νέων.

Στην σύγχρονη εποχή, περισσότερο από ποτέ είναι ανάγκη η εκπαίδευση να κατευθυνθεί προς την διδασκαλία ατομικών και κοινωνικών αξιών. Παρόλα αυτά η εκπαίδευση αξιών στα σχολεία μας παραμένει σε μεγάλο βαθμό απροσδιόριστη και χωρίς να γνωρίζουν αρκετοί από τους εκπαιδευτικούς πώς να τις αναπτύξουν. Από τους επιστήμονες εκπαιδευτικούς πιστεύεται ότι υπάρχει μια αντιπαράθεση ανάμεσα σε αυτό που πρεσβεύει η εκπαίδευση (συνεργασία, σεβασμός στους άλλους, συνύπαρξη κ.λ.π.) και σε αυτό που διακηρύττει και προβάλλει η κοινωνία (βία, πόλεμοι, έλλειψη ανοχής κ.λ.π.) κάτι που κάνει τις εκπαιδευτικές αξίες αναγκαίες περισσότερο από ποτέ (Loza & Derri, 2005).

Η Φυσική Αγωγή είναι ένα από τα μαθήματα που πιστεύεται ότι μπορεί να παίζει σημαντικό και ουσιαστικό ρόλο στην ηθική ανάπτυξη των παιδιών. Όσοι εργάζονται στον χώρο της Φυσικής Αγωγής (Φ.Α.) και του Αθλητισμού συμφωνούν ότι οι φυσικές δραστηριότητες έχουν μεγάλη δύναμη κοινωνικοποίησης και αναπτύσσουν ατομικές και κοινωνικές αξίες που προάγουν την μόρφωση του ατόμου. Αξίες όπως συντροφικότητα, αγωνιστικό πνεύμα, σωστή αντιμετώπιση της νίκης και της ήττας, σεβασμός στους κανόνες ή τους αντιπάλους, υπεύθυνη συμπεριφορά απαιτούνται για τη διεξαγωγή της φυσικής άσκησης αλλά και αναπτύσσονται μέσω αυτής. Έτσι η Φυσική Αγωγή συγκριτικά με τα άλλα μαθήματα του σχολείου αποτελεί την πιο πρόσφορη περιοχή για την ανάπτυξη αξιών και την διαμόρφωση του χαρακτήρα γενικότερα (Loza & Derri, 2005).

Οι στρατηγικές διδασκαλίας που χρησιμοποιήθηκαν για την καλλιέργεια της ηθικής ανάπτυξης βασίστηκαν σε δυο βασικές Θεωρίες: 1) της κοινωνικής μάθησης με κύριο εκπρόσωπο τον Bandura, ο οποίος υποστήριξε ότι η ηθική συμπεριφορά μαθαίνεται με παρατήρηση, μίμηση, επίδειξη και κοινωνική σύγκριση ενώ οι στρατηγικές διδασκαλίας που μπορούν να χρησιμοποιηθούν πρέπει να βασίζονται στην επίδειξη επιθυμητών συμπεριφορών, στις προφορικές οδηγίες και την άμεση ενίσχυση, και 2) της Δομικής Ανάπτυξης, η οποία βασίζεται στη λογική που κρύβεται πίσω από την επιλογή μιας συμπεριφοράς και καθορίζει την ηθικότητά της. Ο Kohlberg (1984) και στη συνέχεια

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

η Haan (1985) εφάρμοσαν τη μέθοδο αυτή χρησιμοποιώντας στις έρευνές τους την ατομική συνέντευξη, όπου παρουσίαζαν στους συμμετέχοντες ηθικά διλήμματα με τη μορφή υποθετικών ιστοριών (Ροντογιάννη, 2006).

Η Wright (1987) εκτιμά ότι ο αθλητισμός και τα παιχνίδια θα μπορούσαν να συμβάλουν στην ηθική ανάπτυξη ενός παιδιού ενώ παράλληλα παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για εκείνους που ενδιαφέρονται για την αξία της φυσικής αγωγής και της αιτιολόγησής της ως αναγκαίο μέρος του σχολικού αναλυτικού προγράμματος. Στέκεται στις απόψεις των Aspin (1975) και Arnold (1984), οι οποίοι περιγράφουν τον αθλητισμό ως «μια ηθική δραστηριότητα δυνάμει των υπαρχόντων αρχών, των κανόνων και των ιδανικών που την χαρακτηρίζουν» και θεωρούν ότι εννοιολογικά «η σχέση μεταξύ του αθλητισμού και της έννοιας του ηθικού χαρακτήρα είναι ισχυρότερη από ότι μερικοί ερευνητές προβάλλουν». Ομοίως υποστηρίζεται ότι τα παιχνίδια και ο αθλητισμός, όχι μόνο δεν είναι το τέλος της ηθικής εκπαίδευσης, αλλά παρουσιάζονται ως μια ευκαιρία να επιδειχθεί ο σεβασμός, η κοινωνική και ατομική υπευθυνότητα, η αποδοχή των κανόνων ομάδας και ότι χαρακτηρίζει τον ηθικό χαρακτήρα. Με τον ίδιο τρόπο μπορούν τα παιχνίδια και ορισμένα σπορ να περιγραφούν σωστά ως ηθικές επιχειρήσεις. Επιχειρήσεις που είναι απαραιτήτως ηθικές λόγω των προϋποθέσεων στις οποίες αυτές είναι βασισμένες. Τέλος η συγγραφέας δείχνει να ανησυχεί για τις βίαιες συμπεριφορές που τώρα τελευταία συχνά βιώνουμε στον τομέα του ποδοσφαίρου, την αγένεια που έχει γίνει όλο και περισσότερο κοινή στο γήπεδα της αντισφαίρισης, και την ασπλαχνία που χαρακτηρίζει τις περισσότερες φορές τα αθλήματα και αγωνίσματα συναγωνισμού. Προτείνεται καταληκτικά «η ελευθερία, η ισότητα, η δικαιοσύνη, η ανοχή, η αξιοπρέπεια και η μεγαλοψυχία» να βρεθούν στη βάση όλων των σημαντικών παιχνιδιών και φυσικών δραστηριοτήτων.

Υπάρχει μια βαθιά πίστη στον Αμερικανικό πολιτισμό ότι η συμμετοχή στον σχολικό αθλητισμό έχει μια θετική επίδραση στις αλλαγές στα προκοινωνικά γνωρίσματα της προσωπικότητας. Με άλλα λόγια, οι περισσότεροι άνθρωποι θεωρούν ότι «ο αθλητισμός οικοδομεί χαρακτήρα». Σύμφωνα με τους Rees, Howell και Miracle (1990) η συμμετοχή στα αθλητικά προγράμματα Λυκείων έχει θετικά αποτελέσματα στα κοινωνικά γνωρίσματα της προσωπικότητας του παιδιού ενώ φαίνεται να ισχύει η ρήση «ο αθλητισμός χτίζει το χαρακτήρα». Πρέπει να τονιστεί όμως ότι είναι μια απέραντη διαδικασία να διευκρινιστεί ποιες πλευρές της προσωπικότητας επηρεάζονται. Αξιολόγησαν 2213 μαθητές από 87 Λύκεια της Αμερικής με σκοπό να αξιολογηθεί το επιχείρημα «Ο αθλητισμός χτίζει χαρακτήρα». Η συμμετοχή στο ποδόσφαιρο και την

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

καλαθοσφαίριση κατέδειξε ότι ελαφρώς αυξάνει τον αυτοσεβασμό ενός αγοριού καθώς επίσης και αυξάνει την εκτίμηση της ακαδημαϊκής του επίδοσης.

Εντούτοις, φαίνεται να υπάρχουν και αντίθετα στοιχεία από μερικούς σημαντικούς συντελεστές που απεικονίζουν τις αντικοινωνικές εκβάσεις της συμμετοχής στο σχολικό αθλητισμό. Παραδείγματος χάριν, η οξυθυμία, αλλά και ο προσανατολισμός σε αξίες επηρεάζεται σημαντικά και αποκλειστικά από το συνολικό αριθμό αγωνισμάτων στον οποίο ένα αγόρι Λυκείου συμμετέχει. Οι συμμετέχοντες στην καλαθοσφαίριση μείωσαν την πίστη στην αξία «τίμιο παιχνίδι» και στην «κοινωνική υπευθυνότητα». Οι τιμές για τον «αυτό-έλεγχο» και για την «προσωπική ανεξαρτησία» μειώνονται σε οποιαδήποτε αθλητική συμμετοχή. Η γενική επίδραση οποιασδήποτε αθλητικής συμμετοχής επηρεάζει την πίστη στην αξία του αυτο-ελέγχου. Τα αποτελέσματα παρουσιάζουν επίσης σημαντική επίδραση της συμμετοχής στην επιθετικότητα και την πολιτική αλλοτρίωση. Η επίδραση οποιασδήποτε αθλητικής συμμετοχής κατά τη διάρκεια του Λυκείου αυξάνει σημαντικά την επιθετικότητα. Το μπέιζ-μπώλ συμβάλλει στην αυξανόμενη επιθετικότητα μεταξύ των συμμετεχόντων σε σύγκριση με τους μη αθλητές.

Ο Ennis (1994) σε ερευνητική του εργασία εξέτασε τον προγραμματισμό της διδασκαλίας 11 δασκάλων Φυσικής Αγωγής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στις ΗΠΑ και τις αποφάσεις τους να καθορίσουν τη λογική και τους στόχους τους για ένα κοινωνικό πρόγραμμα σπουδών με προσανατολισμούς στις κοινωνικούς αξίες και την κοινωνική υπευθυνότητα. Τα στοιχεία που συνελέγησαν αναλύθηκαν χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της σταθερής σύγκρισης. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι δάσκαλοι εργάζονταν με στόχο την εκμάθηση αξιών με έμφαση στην κοινωνική ευθύνη. Παράλληλα εργάζονταν και με άλλες κοινωνικές και ατομικές αξίες όπως την κατανόηση, το σεβασμό, και την ευθύνη απέναντι στους άλλους. Οι λογικές βασίστηκαν στις αντιλήψεις των δασκάλων για το υπόβαθρο των σπουδαστών και το κίνητρο των σπουδαστών. Τα σχόλια των δασκάλων αποκάλυψαν μια ένταση μεταξύ της ανάγκης να διδαχθούν οι ακαδημαϊκοί στόχοι και της ανάγκης να διδαχθούν οι δεξιότητες που συνδέθηκαν με την κοινωνική ευθύνη. Οι δάσκαλοι επίσης τόνισαν έντονα την ανάγκη να διδαχθούν οι σπουδαστές τους τις βασικές δεξιότητες ζωής οι οποίες είναι απαραίτητες για να λειτουργήσουν αποτελεσματικά στον κυρίαρχο πολιτισμό. Παράλληλα η ανάγκη να διδαχθούν οι σπουδαστές ένα πλήθος ακαδημαϊκών γνώσεων ήρθε σε αντίθεση και περιόρισε το χρόνο που διατίθεται για την εκμάθηση κοινωνικών και ατομικών αξιών, κάτι που δημιούργησε προβληματισμό και δίλλημα στους εκπαιδευτικούς. Εξετάζοντας τέλος το θέμα κατά περιοχές φάνηκε ότι οι προσανατολισμοί σε αξίες ταυτόχρονα με εκείνους της κοινωνικής υπευθυνότητας

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

εμφανίζουν τη μεγαλύτερη αποδοχή σε μερικές σχολικές περιοχές στις ΗΠΑ λόγω της αντίληψης για την άμεση ανάγκη να βελτιωθεί τα προβλήματα κοινωνικής ασυμφωνίας.

Σε μελέτη τους οι Sharpe, Brown και Crider (1995) αξιολόγησαν τα αποτελέσματα ενός στοιχειώδους αναλυτικού προγράμματος σπουδών Φυσικής Αγωγής της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, στο οποίο η αρχική εστίαση ήταν στην ανάπτυξη των θετικών κοινωνικών δεξιοτήτων, συμπεριλαμβανομένων των συμπεριφορών ηγεσίας και συμπεριφορών σύγκρουσης. Ένας δεύτερος στόχος ήταν να καθοριστούν τα πιθανά αποτελέσματα γενίκευσης μετά από την αρχική επέμβαση. Σπουδαστές από δύο αστικά σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, αποτέλεσαν την ομάδα παρέμβασης, και μαθητές από ένα τρίτο σχολείο αποτέλεσαν την ομάδα σύγκρισης. Οι μαθητές είχαν μέσο όρο ηλικίας τα 8 έτη και 3 μήνες. Τα αποτελέσματα έδειξαν (α) άμεση βελτίωση των δεξιοτήτων ηγεσίας στους σπουδαστές και ανεξάρτητες συμπεριφορές επίλυσης συγκρούσεων, (β) μια αύξηση στο ποσοστό του χρόνου που αφιερώνεται στη συμμετοχή σε δραστηριότητες, και (γ) μείωση στο ποσοστό του χρόνου που οι σπουδαστές αφιέρωσαν στους οργανωτικούς στόχους. Η συχνότητα των συγκρούσεων σε περιβάλλοντα Γυμναστηρίων και σε τάξεις σχολείου παρέμεινε σχετικά σταθερή σε όλες τις πειραματικές φάσεις λόγω της παρόμοιας μορφής και του χαρακτήρα του αθλητισμού των ομαδικών αθλημάτων που χρησιμοποιήθηκαν, την ομοιότητα των δραστηριοτήτων που παρατηρήθηκαν σε όλα τα περιβάλλοντα και την τάση για συγκρούσεις σπουδαστών σε ομάδες των 10 έως 12 ατόμων. Όλη η συμπεριφορά δασκάλων Φυσικής Αγωγής και τα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος ήταν παρόμοια στις φάσεις βασικών γραμμών επέμβασης της έρευνας με εξαίρεση την παροχή χρόνου από το δάσκαλο Φυσικής Αγωγής στους σπουδαστές για να επιλύσουν μόνοι τους τις συγκρούσεις σε όλες τις φάσεις μετά από την αρχική παρέμβαση.

Από τους Shields και Bredemeier (1995) έγινε μια προσπάθεια να τεκμηριωθεί με επιχειρήματα ότι η ηθική ψυχολογία είναι σχετική με τα πλαίσια σωματικής δραστηριότητας. Η κύρια εστίαση των συγγραφέων ήταν στον αθλητισμό, ενώ παράλληλα προτείνουν τον αθλητισμό σαν ένα πλούσιο χώρο ηθικής δράσης. Συνοψίζουν τις σημαντικές θεωρητικές προσεγγίσεις στην ηθική ανάπτυξη και προτείνουν ένα πρότυπο για να αντιληφθούμε την έρευνα της ηθικής δράσης στον αθλητισμό. Αναφέρονται στην θεωρία της Κοινωνικής μάθησης υπενθυμίζοντας ότι στον τομέα της ηθικής, η ανθρώπινη πράξη αποσκοπεί στο προσωπικό κέρδος, στα υλικά πλεονέκτημα, στην κοινωνική έγκριση, ή την αυτό-ικανοποίηση. Η ηθική συμπεριφορά στον αθλητισμό, παραδείγματος χάριν, παρακινείται συχνά από μια επιθυμία να κερδηθούν οι ανταμοιβές υπό μορφή δημόσιας αναγνώρισης ή αποδοχής ενός προπονητή. Ομοίως αναφέρονται στην εργασία

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

του Hoffman (1975) ο οποίος έχει δώσει έμφαση στη σημαντική δυναμική εκμάθησης σχετική με την ανάπτυξη. Οι πιο προεξέχουσες εναλλακτικές λύσεις της προσέγγισης εσωτερικοποίησης προσφέρονται, κατά την άποψή τους, από τους θεωρητικούς δομιστών, οι οποίοι υποθέτουν ότι η ηθική έχει μια γνωστική διάσταση και ότι η γνώση η ίδια είναι στην υπηρεσία της επιδίωξης της αλήθειας. Τέλος γίνεται αναφορά στις επιρροές που δέχεται ένας άνθρωπος από το κοινωνικό του περιβάλλον, στις διαδικασίες της ανοχής και του ενσυναισθήματος οι οποίες προσδιορίζονται ως κεντρικές στην δημιουργία αποτελεσματικού ήθους. Πιστεύουν ότι κάθε ένας επηρεάζει και αλληλοδιαπερνά τους άλλους. Εξετάζεται επίσης η σημαντική διαδικασία της αναφοράς στα πρότυπα που διαμορφώνουν ένα ηθικό ιδανικό.

Σύμφωνα με τους Miller, Bredemeier και Sields (1997), η Φυσική Αγωγή αποτελεί πιθανότατα το σημαντικότερο χώρο για την κοινωνικό-ηθική ανάπτυξη. Οι σημαντικότεροι λόγοι που συντελούν σ' αυτό είναι: 1) Στο μάθημα της Φυσικής Αγωγής συμμετέχουν περισσότερα παιδιά απ ότι στους οργανωμένους συλλόγους, 2) Η Φυσική Αγωγή είναι λιγότερο τυποποιημένη και εμπορευματοποιημένη απ' ότι στις ομάδες των συλλόγων, γεγονός που επιτρέπει στους καθηγητές Φυσικής Αγωγής (ΦΑ) να αποφεύγουν την έντονη ανταγωνιστικότητα και την έμφαση στο αποτέλεσμα, 3) Οι καθηγητές Φ.Α μπορούν να συνεργαστούν με τους δασκάλους και τη διεύθυνση του σχολείου για την κοινωνικό ηθική ανάπτυξη των μαθητών μέσω του εβδομαδιαίου σχολικού προγράμματος, 4) Οι καθηγητές Φ.Α. έχουν τη δυνατότητα να μυήσουν τα παιδιά στα ιδανικά του αθλητισμού και στις ηθικές αξίες στις οποίες βασίζεται (Rees, 2001).

Η σχέση μεταξύ των συμπεριφορών ηγεσίας και της συνοχής ομάδων μεταξύ των παικτών μπέιζ-μπώλ και softball σε δύο ομάδες σχολικού επιπέδου αναλύθηκε από τους Shields, Gardner, Bredemeier, και Bostro (1997) σε σχέση με τις προβλέψεις βασισμένες στο πολυδιάστατο μοντέλο ηγεσίας (MML) των Chelladurai και Carrons (1978). Το δείγμα αποτέλεσαν 307 Αθλητές οι οποίοι επέλεξαν μόνοι τους το προτιμώμενο επίπεδο στην κλίμακα ηγεσίας στον αθλητισμό (LSS) και συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο περιβάλλοντος ομάδας (GEQ). Στη μελέτη συμμετείχαν 189 παίκτες του μπέιζ-μπώλ και 118 παίκτες του softball από έξι κοινοτικά κολλέγια και έξι γυμνάσια από μεγάλες αστικές περιοχές της Καλιφόρνιας. Οι 23 προπονητές των αθλητών συμπλήρωσαν την αυτό-αντιλαμβανόμενη έκδοση του LSS. Στόχος και κοινωνική συνοχή αξιολογήθηκαν σε σχέση με τις κλίμακες των τριών μεμονωμένων εκδόσεων του LSS και σε σχέση με δύο τύπους αποτελεσμάτων: στόχου και αντιληπτικούς. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι, γενικά, η συνοχή ομάδων ήταν εντονότερη όταν αφορούσε την προσήλωση σε στόχους και

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

εργασία και σχετίζονταν με την εμφάνιση αρχηγικών συμπεριφορών στα μέλη της ομάδας.

Σε έρευνα του Papaioannou (1998) συμμετείχαν 674 Έλληνες μαθητές και μαθήτριες από την πρώτη Λυκείου, την πρώτη Γυμνασίου και την πέμπτη Δημοτικού. Τα ερωτηματολόγια, που συμπλήρωσαν αξιολογούσαν (α) το πόσο πολύ θεωρούσαν οι μαθητές ότι πειθαρχούσαν στο μάθημα Φυσικής Αγωγής, (β) τους λόγους πειθαρχίας (γ) τους προσανατολισμούς τους στη δουλειά και στο εγώ. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι μαθητές κατέγραψαν ως λόγους πειθαρχίας: 1) εσωτερικούς, δηλαδή τα παιδιά απάντησαν ότι πειθαρχούν επειδή ευχαριστιούνται το μάθημα και επειδή τους αρέσει να μαθαίνουν νέα παιχνίδια και ασκήσεις, 2) φροντίδας για άλλους, 3) υπευθυνότητας, 4) εσωτερικής πίεσης, δηλαδή πειθαρχούν, γιατί αλλιώς θα ντρέπονται και θα αισθάνονται άσχημα με τον εαυτό τους, 5) εξωτερικούς, δηλαδή πειθαρχούν γιατί αυτός είναι ο κανόνας και ο καθηγητής και οι άλλοι δεν θα εκνευριστούν μαζί τους, 6) κανένα λόγο για πειθαρχία, δηλαδή τα παιδιά δεν καταλαβαίνουν γιατί πειθαρχούν στο μάθημα. Βρέθηκε ότι οι πιο πειθαρχημένοι μαθητές ανέφεραν περισσότερο ως λόγους πειθαρχίας τους εσωτερικούς, της εσωτερικής πίεσης, της φροντίδας για άλλους και της υπευθυνότητας απ' ότι οι απείθαρχοι μαθητές. Επίσης φάνηκε, ότι οι πιο πειθαρχημένοι μαθητές ήταν οι έντονα προσανατολισμένοι στη δουλειά.

Οι Marco και McCullick (1999) παρέχουν μια ανασκόπηση της αρθρογραφίας που εστιάζει στην εκπαιδευτική θεωρία και την θεωρία της φυσικής αγωγής και του αθλητισμού. Οι μελέτες αυτές και τα άρθρα παρουσιάζονται και συζητούνται σε έξι πολύ γενικές κατηγορίες: (α) το τρέχον ενδιαφέρον για την ειδική θεωρία, (β) αποτελεσματική εκπαιδευτική γνώση και προσεγγίσεις, (γ) αντανακλαστική διδασκαλία και κρίσιμη σκέψη, (δ) τάσεις στην εκπαίδευση και τη συνεργασία δασκάλων, (ε) ανάπτυξη ήθους και χαρακτήρα μέσω της σωματικής δραστηριότητας, και (στ) σωματική δραστηριότητα και νεολαία. Σε θέματα ανάπτυξης ήθους και χαρακτήρα εστιάζει ο συγγραφέας σε έρευνες που προέκυψαν σε απάντηση της κοινωνίας για την αυξανόμενη ανησυχία για την αυξανόμενη αγένεια, την αποσύνθεση της ηθικής συμπεριφοράς, και μια γενική αντίληψη ότι η συλλογική εθνική ηθική είναι σε πτώση. Οι επαγγελματίες και οι μελετητές έχουν αρχίσει να αναπτύσσουν τις στρατηγικές που στρέφονται συγκεκριμένα στην ανάπτυξη χαρακτήρα μέσω της συμμετοχής στη σωματική δραστηριότητα. Προτείνεται ότι «ο χαρακτήρας έχει τη φρόνηση να ξέρει αυτό που είναι σωστό και το θάρρος να κάνει ότι είναι σωστό», και προτείνεται έμφαση στις παραδοσιακές και ηθικές αξίες όπως την φροντίδα για τους άλλους, την τιμιότητα, την ακεραιότητα του χαρακτήρα, τον οίκτο, τη

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

δικαιοσύνη, το σεβασμό, την υπευθυνότητα, και την εμπιστοσύνη ως αντίβαρα στο ηθικό τέλμα που αντιμετωπίζει η σύγχρονη κοινωνία.

Η ηθική διάσταση της διδασκαλίας της Φυσικής Αγωγής απασχόλησε τον Anderson (1999). Σε εργασία του παρουσιάζεται η μελέτη της δραστηριότητας 50 αρχαρίων δασκάλων στην αρχή της καριέρας τους που προορίζεται να προτρέψει σε μια πιο προσεκτική εξέταση των ηθικών διαστάσεων της διδασκαλίας. Η ηθική, όπως συζητείται σε όλη αυτή την εργασία, ενδιαφέρεται όχι τόσο για το δίκαιο ή το άδικο των ενεργειών ενός δασκάλου από την άποψη της κοινωνικής και ηθικής συμπεριφοράς, όσο για θέματα αξιολόγησης. Σε σχέση με τις συμπεριφορές διδασκαλίας και τα χαρακτηριστικά προγράμματος παρουσιάζονται για γενική συζήτηση δύο ζητήματα: η εξουσία και η αυτονομία του δασκάλου. Παράλληλα γίνεται αναφορά στις ανησυχίες των δασκάλων για την εκπαιδευτική τους ικανότητα την έκβαση και επίτευξη των στόχων των αναλυτικών προγραμμάτων που ακολουθούν αλλά και την κατεύθυνση και το σκοπό τους στην εκπαίδευση. Δηλαδή οι ανησυχίες για τη διδασκαλία με τον μεθοδολογικά σωστό τρόπο πρέπει να ερμηνευθούν σε σχέση με τις ανησυχίες για το τι διδάσκεται και το πώς διδάσκεται και εάν αυτό είναι από ηθική και κοινωνική άποψη σωστό για τους σπουδαστές.

Σύμφωνα με τους Jones και Mcnamee (2000), το εάν ο αθλητισμός χτίζει το χαρακτήρα είναι μια ερώτηση αιώνων. Έχει υποστηριχτεί κατά καιρούς ότι η αθλητική συμμετοχή συμβάλλει, μειώνει ή είναι ουδέτερη στην ενθάρρυνση ορισμένων εκτιμημένων γνωρισμάτων και διαθέσεων, τις οποίες αποδέχεται η κοινωνία. Στην εργασία αυτή εξετάζεται η συμβολή των ποιό πρόσφατων και εμπειρικά βασισμένων συνεισφορών στη συζήτηση (Bredemeier et aL, 1984, 1985, 1986, 1987, 1994) για να εξηγηθεί η φύση της σχέσης μεταξύ της αθλητικής συμμετοχής και της ανάπτυξης χαρακτήρα. Η μεθοδολογία τους ενσωματώνει κυρίως τη γνωστική αναπτυξιακή έννοια της ηθικής κρίσης ως κεντρικό δείκτη χαρακτήρα. Συνεπώς αξιολογούν εάν η συμμετοχή στον αθλητισμό επηρεάζει ή όχι την ωριμότητα της κρίσης των συμμετεχόντων σε αυτόν. Στο δοκίμιο αυτό υποστηρίζεται από τους Jones και Mcnamee ότι η αξιοπιστία και η ισχύς της έρευνας του Bredemeier και των συνεργατών του, αλλά και των Kohlberg (1981) και Haan (1985) είναι μειωμένη, εξαιτίας της προβληματικής μεθοδολογίας που υιοθετήθηκε. Η έρευνα προτείνει ότι ο αθλητισμός είναι ένα ιδιαίτερο είδος δραστηριότητας χωριστό από την κανονική ζωή με την ηθική ατμόσφαιρά του. Καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η συμμετοχή στον αθλητισμό συνοδεύεται συχνά από λιγότερο ώριμο ηθικό διαλογισμό χωρίς να ενδιαφέρεται για την ίδια την φύση της δραστηριότητας. Οι έρευνες δεν είναι

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

αξιόπιστες επειδή οι μέθοδοί τους συνδυάζουν τις ιδέες από δύο διαφορετικές θεωρίες ενώ δεν μένουν πιστοί σε καμία. Υποστηρίζεται ότι η ισχύς των ερευνών είναι ομοίως άκυρη, επειδή η σύνθετη και πολύπλευρη έννοια του χαρακτήρα μειώνεται στη λεπτομέρεια και την πρώτιστα γνωστική δυνατότητα της παραγωγής των κρίσεων. Επιπλέον, υποστηρίζεται ότι οι γενικές παράμετροι της γνωστικής αναπτυξιακής θεωρίας προωθούν έναν ανεπαρκή απολογισμό του ηθικού περιβάλλοντος στο οποίο οι ηθικοί χαρακτήρες λειτουργούν. Οι συγγραφείς ολοκληρώνουν με μια αίτηση για μια μεγαλύτερη συνεργασία σε αυτό το ακανθώδες ζήτημα μεταξύ της φιλοσόφων και των κοινωνικών επιστημόνων.

Πρώτα από όλα είναι ανάγκη για τα σχολεία να υπάρξει μια συνεπής στρατηγική για την εκπαίδευση αξιών υποστηρίζουν οι Halstead και Taylor (2000). Υπάρχουν ισχυρές εμπειρικές ενδείξεις ότι η συγκέντρωση διαφορετικών ερεθισμάτων διδασκαλίας και εκμάθησης αξιών μέσα από το σχολείο, είναι αποτελεσματικότερη πολιτική στον επηρεασμό της ανάπτυξης των αξιών των νέων από το να υιοθετηθεί μια ενιαία προσέγγιση μεμονωμένα σε κάθε παιδί. Αφετέρου, λαμβάνοντας υπόψη την πολιτική και την καθοδήγηση που αναπτύσσονται αυτήν την περίοδο σε αυτήν την περιοχή, θα υπάρξει μια αυξανόμενη ανάγκη για κατανόηση της ανάπτυξης αξιών και τις μεθόδους εκπαίδευσης αξιών που χτίζεται και στην αρχική και συνεχή επιμόρφωση των δασκάλων. Η έρευνα δείχνει ότι οι δάσκαλοι χρειάζονται την υποστήριξη και την κατάρτιση εάν πρόκειται να μετατρέψουν αυτήν την δυνατότητα σε επιτυχή πρακτική μέσα στις τάξεις τους. Τέλος, αν και έχει συσσωρευτεί ένας πολύ μεγάλος αριθμός ερευνητικών στοιχείων εδώ, είναι σαφές ότι πολλά προβλήματα παραμένουν. Μερικοί τομείς της σχολικής πρακτικής ερευνώνται αναλυτικότερα. Ειδικότερα αυτοί περιλαμβάνουν τις περιοχές στις υποίες οι επιθεωρητές πρέπει αυτήν την περίοδο να δώσουν ιδιαίτερη προσοχή στην αξιολόγηση της πνευματικής, ηθικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ανάπτυξης των μαθητών. Πιστεύεται επίσης ότι η ποιότητα παροχής από πλευράς σχολείου στον τομέα της εκπαίδευσης αξιών θα μπορούσε να βελτιωθεί από περαιτέρω σκέψη προσεκτικά στοιχειοθετημένη έρευνα για αυτές τις πτυχές της σχολικής πρακτικής όπως: η ανάπτυξη της ηθικής και πνευματικής ταυτότητας, συνεργατικότητα, εκπαίδευση στην αξία της φιλίας, πολιτιστική ποικιλομορφία και συναισθηματική ανάπτυξη. Μία τέτοια έρευνα θα εμπλούτιζε τη σχολική δυνατότητα να γίνει μια πραγματική συμβολή στην εκπαίδευση αξιών και να προσφερθεί η περαιτέρω καθοδήγηση σε αυτήν την πρόκληση για τον σύγχρονο εκπαιδευτικό.

Η Drewe (2000) υποστηρίζει, ότι υπάρχει μια λογική σύνδεση μεταξύ της ηθικής εκπαίδευσης και της Φυσικής Αγωγής. Αυτό το επιχείρημα είναι βασισμένο από τη μια

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

μεριά στην αναγνώριση της σημασίας των ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων ως πρόγραμμα φυσικής αγωγής για τους σπουδαστές, αλλά και από την άλλη στην ανάγκη σεβασμού του άλλου. Παράλληλα αναγνωρίζεται η ανάγκη για κοινή προσπάθεια με τους συμπαίκτες. Για να προσπαθήσουν μαζί, οι σπουδαστές πρέπει να σεβαστούν ο ένας τον άλλον στην αμοιβαία αναζήτησή τους για να βελτιωθούν. Προτείνει επίσης τη Φυσική Αγωγή ως έναν χώρο για την άσκηση της ηθικής συμπεριφοράς. Εξετάζει το αντεπιχείρημα ότι τα αθλητικά πλαίσια είναι συχνά χώροι για ανήθικη συμπεριφορά. Πιστεύει ακόμη ότι η Φυσική Αγωγή είναι ο πιο κατάλληλος χώρος για την ανάπτυξη ατομικών και κοινωνικών αξιών από οποιονδήποτε άλλο χώρο. Θεωρεί ότι η φυσική αγωγή παρέχει έναν μοναδικό χώρο για την άσκηση της ηθικής συμπεριφοράς. Υποστηρίζει ότι οι ανταγωνιστικές δραστηριότητες είναι ένας σημαντικός παράγοντας σε αυτήν την διαδικασία σύγκρισης. Η λέξη ανταγωνισμός στον αθλητισμό μας οδηγεί αυτόματα στην λέξη συνεργασία. Οι μαθητές στην προσπάθεια τους να βελτιώσουν τις φυσικές τους δεξιότητες, πρέπει πρώτα να μάθουν να σέβονται συμπαίκτες και αντιπάλους. Κατά συνέπεια, υπάρχει μια λογική σύνδεση μεταξύ της ηθικής εκπαίδευσης και του σεβασμού των αντιπάλων που είναι απαραίτητος για τις ανταγωνιστικές δραστηριότητες που περιλαμβάνονται στην απόκτηση της πρακτικής γνώσης. Μια τελική περιοχή όπου η Φυσική Αγωγή παρέχει ένα μοναδικό πλαίσιο για την ανάπτυξη της ηθικής εκπαίδευσης αφορά τη σύνδεση μεταξύ του εγγενούς κινήτρου και της ηθικής εκπαίδευσης.

Οι Polvi και Telama (2000) διερευνούν τα αποτελέσματα της συνεργατικής μεθόδου διδασκαλίας στην ανάπτυξη της κοινωνικής συμπεριφοράς και αλληλοβοήθειας. Ένα πείραμα πραγματοποιήθηκε πάνω από 9 μήνες, 2 ώρες εβδομαδιαίως, το 1989-1990 με τέσσερις ομάδες που αποτελούνταν από κορίτσια 11 χρονών. Στις ομάδες 1 και 2, η συνεργατική μέθοδος διδασκαλίας χρησιμοποιήθηκε και οι μαθήτριες έκαναν τις σωματικές ασκήσεις τους ανά ζευγάρια. Ένα από τα ζευγάρια έθετε το στόχο, ενώ τα υπόλοιπα παρατηρούσαν και βοηθούσαν στην εκπλήρωση των φυσικών και ψυχολογικών επιδιώξεων. Ο στόχος ήταν να μάθουν μαζί όσο αυτό ήταν δυνατό. Στην ομάδα 1 τα 20 κορίτσια καθόριζαν συστηματικά τους νέους συνεργάτες τους κάθε 3 εβδομάδες. Στην ομάδα 2 τα 24 κορίτσια επέλεγαν τα ίδια τους συνεργάτες τους για κάθε μάθημα. Η ομάδα 3 που αποτελείται από 27 κορίτσια εργάσθηκε ατομικά. Στην ομάδα ελέγχου αποτελούμενη από 24 κορίτσια δεν δόθηκε καμία πληροφορία ή οδηγία από τον ερευνητή. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι μαθητές στην ομάδα 1 ήταν προθυμότεροι και καλύτερα παρακινημένοι να βοηθούν και να συνεργάζονται αλλά και να δίνουν την

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

φυσική και ψυχολογική υποστήριξη, δίνοντας οδηγίες για τα σωστά και τα λάθη, από τις άλλες ομάδες. Τα αποτελέσματα από την ομάδα 2 ήταν απροσδόκητα. Φάνηκε ότι η συνεργασία με το ίδιο πρόσωπο όλη την ώρα δεν προωθεί την κοινωνική ανάπτυξη και την διάθεση αλληλοβοήθειας. Η μελέτη προτείνει ότι είναι δυνατό να αναπτυχθεί η συμπεριφορά αλληλοβοήθειας, ακόμη και στο σχολείο, εάν δοθεί η ευκαιρία στα παιδιά να την εξασκήσουν μαζί με διάφορα άλλα παιδιά.

Ο Laker (2000) εκτιμώντας την τεράστια συμβολή της Φυσικής Αγωγής στην προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη των ατόμων και ενδεχομένως στην ευημερία της παγκόσμιας κοινότητας ομαδοποιεί τις αξίες από την σκοπιά του μαθήματος σε τέσσερεις μεγάλες κατηγορίες:

- Τις αξίες της ομαδικότητας στις οποίες περιλαμβάνονται το τίμιο παιχνίδι, η τιμιότητα, η υποστήριξη στους άλλους, ο αλληλοσεβασμός, η ανιδιοτέλεια.
- Τις αξίες της συνεργασίας όπου περιλαμβάνονται η αλληλεξάρτηση στην ομαδική εργασία, η εμπιστοσύνη, η επιτυχία της ομάδας και οι δεξιότητες λήψης αποφάσεων.
- Οι προσωπικές αξίες όπως η αυτογνωσία, η δημιουργικότητα, η αυτοπεποίθηση, η σκληρή δουλειά, οι αρχηγικές τάσεις.
- Οι αξίες στάσεων και τοποθετήσεων με σημαντικότερες τον ενθουσιασμό, την συμμετοχή, την απόλαυση και το χιούμορ.

Ο Rees (2001) σε συνοπτική ανασκόπησή του η οποία οργανώνεται υπό το πρίσμα του τομέα της Φυσικής Αγωγής, συμπεραίνει ότι είναι προφανές ότι η ανάπτυξη χαρακτήρα, η ηθική ανάπτυξη, και η κοινωνική υπευθυνότητα είναι όλες παρόμοιες ετικέτες για την ίδια έννοια. Άσχετα με το ποια ετικέτα χρησιμοποιείται, οι ερευνητές ενδιαφέρονται να βρουν κατά πόσο η ενασχόληση με τα σπορ επηρεάζει την εκμάθηση κοινωνικών αξιών και πώς αυτές οι αξίες επηρεάζουν τη συμπεριφορά εντός και εκτός των σπορ. Υπάρχουν όμως κάποια φράγματα που έχουν σχέση με τα επιστημονικά πεδία που ασχολούνται με την εκμάθηση κοινωνικών αξιών, που εμποδίζουν την έρευνα στον τομέα της Φυσικής Αγωγής. Ο Hellison (1995) για παράδειγμα, παρατήρησε ότι τα δύο τελευταία κεφάλαια των Sields και Bredemeier (1995) «ανάπτυξη χαρακτήρα και φυσική δραστηριότητα» αφορούν τους παιδαγωγούς Φυσικής Αγωγής και τους σπουδαστές της ψυχολογίας των σπορ. Θεωρεί αναγκαίο οι καθηγητές Φυσικής Αγωγής να γνωρίζουν πώς να χρησιμοποιήσουν αυτή την γνώση για να σχεδιάσουν πιο αποτελεσματικά προγράμματα. Αυτή η γνώση που χρειάζονται είναι «πακεταρισμένη» σε διάφορα επιστημονικά πεδία (αθλητική ψυχολογία, κοινωνιολογία των σπορ, παιδαγωγική) κάτι

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

που δεν διευκολύνει τη μετάδοσή της στον Καθηγητή Φ.Α. που είναι ο τελικός χρήστης. Τέλος ο Rees (2001) προτείνει την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των επιστημονικών πεδίων να εστιαστεί η προσοχή στα μέχρι τώρα ερευνητικά προγράμματα και αφού αξιολογηθούν να χρησιμοποιηθούν ανάλογα στον αθλητισμό και την εκπαίδευση μέσω της Φυσικής Αγωγής.

Στην μελέτη των Spray και Wang (2001) εξετάσθηκαν τα σχέδια των προσανατολισμών στόχου, της αντιλαμβανόμενης ικανότητας, των λόγων για καλή συμπεριφορά και της αυτό-αναφερόμενης πειθαρχίας στη σχολική φυσική αγωγή μεταξύ 511 μαθητών από τα έτη 8 και 9 (μέση ηλικία τα 14,2 έτη). Το δείγμα μελετήθηκε αφού χωρίστηκε σε δύο τυχαίες ομάδες. Χρησιμοποιήθηκε παραγοντική ανάλυση για να προσδιοριστεί στις δύο ομοιογενείς ομάδες μαθητών, η επίτευξη του κινήτρου και της πειθαρχίας. Τρία σημαντικά στοιχεία προέκυψαν για το πρώτο υπο-δείγμα, τα οποία επικυρώθηκαν στην συνέχεια για το δεύτερο υπο-δείγμα. Μια ομάδα μαθητών παρουσίασε χαμηλά αποτελέσματα στους προσανατολισμούς του εγώ, την αντιλαμβανόμενη ικανότητα και το συναίσθημα αυτοδιάθεσης περίπου όπως και στα μαθήματα του σχολείου. Αυτές οι αντιλήψεις αφορούσαν αυτούς με την χαμηλότερα εκτιμώμενη πειθαρχία στη φυσική αγωγή, παρά αυτούς που σημείωσαν ποιό υψηλό σκορ σε αυτές τις μεταβλητές. Καλύτερα αποτελέσματα πειθαρχίας αποκαλύφθηκαν σε μαθητές με τους υψηλούς προσανατολισμούς στόχου και εγώ, την αντιλαμβανόμενη ικανότητα και τα συναισθήματα της αυτονομίας. Τα αποτελέσματα είναι χρήσιμα για δασκάλους και άλλους ηγέτες σωματικής δραστηριότητας στην ενίσχυση του κινήτρου και της πειθαρχημένης συμπεριφοράς στους νέους. Η προώθηση των αυτό-καθοριζόμενων λόγων για να είναι κανείς πειθαρχημένος σε μια σχολική τάξη είναι ένας ακόμη στόχος της έρευνας αυτής, με σκοπό, να οδηγήσει σε περισσότερο τακτοποιημένες και πειθαρχημένες τάξεις. Τα αποτελέσματα της μελέτης αυτής, προτείνουν ότι μαθητές που επικυρώνουν και τους δύο προσανατολισμούς, δηλαδή στόχου και εγώ, και κατέχουν μια αίσθηση ικανότητας στη Φυσική Αγωγή, παρουσιάζουν αυτό-καθοριζόμενους λόγους για την πειθαρχημένη συμπεριφορά τους στα μαθήματα και θεωρούν ότι συμπεριφέρονται καλά σχεδόν όλη την ώρα. Οι μαθητές που παρουσιάζουν πιο χαμηλούς προσανατολισμούς στόχου και εγώ, χαμηλή αντιλαμβανόμενη ικανότητα και χαμηλότερα συναισθήματα αυτονομίας, εκτιμούν τη συμπεριφορά τους χαμηλότερα από την πρώτη ομάδα.

Τα σχολεία στις φιλελεύθερες δημοκρατικές κοινωνίες αντιμετωπίζουν ένα δίλημμα κατά τον Foster (2001). Αφενός ο ρόλος τους είναι να προετοιμάσουν τους

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

σπουδαστές να κάνουν λογικά και αυτόνομα πράγματα χωρίς όμως να ξεπεράσουν τα όρια, όπως και να κατευθύνουν πιο είδος ζωής θα ακολουθήσουν. Αφετέρου, οι φιλελεύθερες δημοκρατικές κοινωνίες εξαρτώνται από την κοινή εμμονή στις φιλελεύθερες δημοκρατικές αξίες, όπως ο σεβασμός της αλήθειας, η δικαιοσύνη, και η κοινωνική δικαιοσύνη, πράγμα που πρέπει να διδαχθούν αυτές οι αξίες στο σχολείο. Με την προϋπόθεση βέβαια το σχολείο να περιλαμβάνει την διδασκαλία τέτοιων αξιών μεταξύ των στόχων του αναλυτικού του προγράμματος. Όμως πώς πρέπει να αξιολογηθεί ο σκοπός αυτός; Η αξιολόγηση των αξιών είναι προβληματική και δύσκολη υπόθεση γιατί οι φιλελεύθεροι και δημοκράτες εκπαιδευτικοί είναι πρόθυμοι και ικανοί να αξιολογήσουν τη γνώση και τις δεξιότητες των σπουδαστών τους.. Στην ανασκοπική του μελέτη θα ερευνήσει το πρόβλημα της αξιολόγησης των αξιών, ειδικότερα με ότι σχετίζεται με την εκπαίδευση στην Αυστραλία. Τα σχολεία στις φιλελεύθερες δημοκρατικές κοινωνίες αντιμετωπίζουν ένα δίλημμα όσον αφορά τη διδασκαλία των αξιών. Ενώ γενικά συμφωνείται ότι τα σχολεία διαβιβάζουν τις αξίες στους σπουδαστές τους, υπάρχει λιγότερη συμφωνία για τις αξίες που πρέπει για να διαβιβάσουν και για τους τρόπους με τους οποίους οι αξίες πρέπει να διδαχθούν. Τις διαφορές στις απόψεις για αυτές τις ευρύτερες φιλοσοφικές διαφορές στους εκπαιδευτικούς στόχους, για τη σχέση μεταξύ του σχολείου και της κοινωνίας, και για τη φύση μιας δημοκρατικής κοινωνίας (μεταξύ άλλων) αναζητά η εργασία αυτή. Διαφορετικές απόψεις και διαφωνίες βαθιές που δεν επιλύονται εύκολα. Τέτοιες διαφωνίες προκύπτουν γρηγορότερα όταν τεθεί το ερώτημα εάν τα σχολεία πρέπει να αξιολογήσουν τις αξίες των σπουδαστών τους. Στο άρθρο του διερευνούνται διάφορα ζητήματα που προκύπτουν όταν εξετάζεται αυτή η ερώτηση και γίνεται προσπάθεια αιτιολόγησης για αξιολόγηση των αξιών στα σχολεία. Οι ερωτήσεις για τη διδασκαλία και την αξιολόγηση των αξιών είναι προβληματικές για οποιοδήποτε σχολείο μέσα σε μια φιλελεύθερη δημοκρατική κοινωνία, ακόμη και για ένα εκκλησιαστικό σχολείο. Μια δέσμευση για ένα ιδιαίτερο σύστημα αξιών είναι εξ ολοκλήρου κατάλληλη και αποδεκτή μέσα σε μια φιλελεύθερη δημοκρατική κοινωνία, υπό τον όρο ότι επίσης αναγνωρίζεται ότι ο κάθε πολίτης έχει τα δικαιώματα μα και τις υποχρεώσεις του και ότι οι κοινωνικές και ατομικές αξίες, δεν είναι εχθρικές στις φιλελεύθερες δημοκρατικές αρχές.

Η μελέτη του Sanders (2001) προσδιόρισε και περιέγραψε τη συμμετοχή σε προκαθορισμένους ρόλους συνεργασίας με συμμαθητές σε παιδικό σταθμό και την Δευτέρα τάξη του Δημοτικού Σχολείου. Για μία περίοδο ενός έτους τέσσερεις ρόλοι συμμετοχής προσδιορίστηκαν: (1) Ο συνεργάτης που έχει την πρωτοβουλία, (2) ο

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

ανταποκρινόμενος συνεργάτης, (3) Ο συνεργαζόμενος συμμαθητής και (4) ο μη-υποχωρητικός συνεργάτης. Τα δεδομένα έδειξαν μια αλλαγή από τον παιδικό σταθμό στην Δευτέρα τάξη στους ρόλους τους οποίους υιοθετούσαν οι μαθητές κατά την διάρκεια δραστηριοτήτων με συνεργάτη. Αλλαγή η οποία φαίνεται να σχετίζεται με την μείωση του εγωκεντρισμού ως ένα αναπτυξιακό χαρακτηριστικό των νέων. Μια τάξη 24 παιδιών ενός παιδικού σταθμού περιμένει ανυπόμονα στην πόρτα του γυμναστηρίου να εισέλθει και να αρχίσει 30 λεπτά Φυσικής Αγωγής. Καθώς μπαίνουν στο γυμναστήριο ο δάσκαλος τα καθοδηγεί να βρουν και να σταθούν σε ένα από τα 24 διαφορετικά χρωματισμένα σημεία με διάμετρο τεσσάρων ιντσών τα οποία βρίσκονται στο πάτωμα και σε απόσταση έξι ποδιών μεταξύ τους, και χρησιμοποιούνται από το δάσκαλο για να βοηθήσουν στη τα παιδιά στην κατανόηση του χώρου. Τα 24 σημεία έχουν χρωματιστεί στο πάτωμα σε ορθογώνιο σχήμα. Καθώς ο δάσκαλος βλέπει τα παιδιά σε τέσσερις γραμμές ίσου διαστήματος ζητά από τα παιδιά στις δύο μέσες γραμμές να γυρίσουν και να σταθούν απέναντι από τα παιδιά στις εξωτερικές γραμμές. Είναι μια δραστηριότητα γνωστή στα παιδιά. Είναι τώρα έτοιμα να ακούσουν το ψιθύρισμα του δασκάλου και να κινηθούν Δεν γνωρίζουν ποια δραστηριότητα θα τους ζητηθεί να κάνουν δηλαδή αν θα κάνουν ρίψη, υποδοχή ή λάκτισμα, παρά μόνο ότι ο συμμαθητής που αντικρίζουν θα είναι ο συνεργάτης τους. Στην άλλη άκρη του γυμναστηρίου μια άλλη ομάδα μαθητών από μαθητές της Δευτέρας τάξης έχουν δημιουργήσει ζευγάρια με τον ίδιο τρόπο, Η δημιουργία ζευγαριών για να συμμετέχουν σε κινητικές δραστηριότητες ανάπτυξης δεξιοτήτων στην φυσική αγωγή είναι μια πολύ χρησιμοποιημένη εκπαιδευτική στρατηγική στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Εντούτοις. λίγη έρευνα έχει πραγματοποιηθεί ως προς την καταλληλότητα της συγκεκριμένης εκπαιδευτικής στρατηγικής και κατά πόσο τα μικρά παιδιά, είναι εξελικτικά έτοιμα. για να συνεργαστούν με έναν συνεργάτη προκειμένου να αναπτυχθούν οι φυσικές τους δεξιότητες. Από μια θεωρητική προοπτική, η συνεργασία με ένα συνεργάτη μπορεί να συνδεθεί με τις κοινωνικές επιρροές στην μάθηση. Πρέπει να συνεργασθούν όλοι οι μαθητές για να επιτευχθούν κοινοί στόχοι. Έχει υπάρξει αμφιβολία από το 1970 ότι η κοινωνική αλληλεπίδραση μεταξύ των παιδιών είναι αποτελεσματική στην προώθηση της γνωστικής ανάπτυξης (Murray, 1982). Σύμφωνα με τον Piaget (1965), τα παιδιά εισάγουν το στάδιο της συνεργασίας μεταξύ επτά και οκτώ ετών. Με την πτώση του εγωκεντρισμού, γίνονται πιο αντανακλαστικά στην σκέψη και αναπτύσσουν μια αυξανόμενη επιθυμία για αμοιβαία κατανόηση και έτσι πιθανότερο να συνεργαστούν με έναν θετικό τρόπο. Πριν από αυτήν την ηλικία της συνεργασίας οι κοινωνικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ των μεμονωμένων παιδιών χαρακτηρίζονται ως

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

όμοιες σχέσεις, μη όμοιες αλληλεπιδράσεις (Chapman, 1988). Τα μικρά παιδιά, παραδείγματος χάριν, μπορούν να παίζουν δίπλα-δίπλα σε ένα δωμάτιο, με τα ίδια παιχνίδια, αλλά δεν αλληλεπιδρούν ποτέ το ένα με το άλλο. Όταν μεγαλώνουν αρχίζουν να αλληλεπιδρούν και να συνεργάζονται κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού τους. Η συνεργασία χαρακτηρίζεται από τον αμοιβαίο σεβασμό και μέσω αυτής της συμμετρικής ανταλλαγής τα παιδιά είναι σε θέση να ανταλλάξουν τις απόψεις τους. Επίσης θεωρητικά τα παιδιά που είναι σε θέση να συνεργαστούν με έναν συνεργάτη κατά τη διάρκεια της σωματικής δραστηριότητας είναι λιγότερο εγωκεντρικά και μπορούν να έχουν μεγαλύτερη ευκαιρία να μάθουν και να αναπτύξουν τις φυσικές τους δεξιότητες συνεργαζόμενοι με έναν συνεργάτη.

Η Joseph (2003) από τα ηθικά σεμινάρια στα οποία διδάσκει για την διευκόλυνση του αρχάριου αλλά και του έμπειρου εκπαιδευτικού, ερευνά την ερώτηση, πώς θα διδαχθούν οι ηθικές διαστάσεις της διδασκαλίας. Αντλώντας υλικό από ερευνητικά άρθρα περιοδικών και χρησιμοποιώντας τις ερωτήσεις των σπουδαστών για το ζήτημα, απεικονίζει πώς οι σύγχρονοι δάσκαλοι θα πραγματοποιήσουν τους ρόλους τους ως ηθικοί πράκτορες, να χρησιμοποιήσουν μια ηθική γλώσσα και να περιγράψουν τις ανησυχίες τους. Θεωρεί πώς η αξιολόγηση της ανάπτυξης των σπουδαστών περιλαμβάνει συστατικά προσωπικών και κοινωνικών αξιών τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν και ως πλαίσιο για τις ηθικές διαστάσεις της επίτευξης δασκάλων στην εκπαίδευση. Η διδασκαλία της στα σεμινάρια που πραγματοποιεί βασίζεται σε 5 στοιχεία τα οποία οι δάσκαλοι πρέπει να κατανοήσουν και να ενσωματώσουν στην διδασκαλία των μαθητών τους. Το πρώτο συστατικό είναι η αντίληψη. Η ηθική αντίληψη είναι η δυνατότητα των ανθρώπων να γίνουν ευαίσθητοι σε άλλους. Αυτή η αντίληψη τους επιτρέπει να αντιληφθούν τις ανάγκες, τις επιθυμίες, τα ενδιαφέροντα και τις ελπίδες των συνανθρώπων μας. Το δεύτερο στοιχείο της ηθικής φαντασίας είναι ορθολογιστική ικανότητα. Η επινοητική ορθολογιστική ικανότητά είναι ο κύριος τρόπος του ανθρώπου για να ασχοληθεί αυστηρά, δημιουργικά, και με ευαισθησία με τις νέες καταστάσεις που προκύπτουν καθημερινά . Το τρίτο συστατικό είναι αντανάκλαση. Η αντανάκλαση βοηθά στη διερεύνηση των αξιών. Το τέταρτο στοιχείο είναι η συγκίνηση. Μέσω των συναισθημάτων του ανθρώπου μπορεί να αποκτηθούν οι συμπονετικές και εμπαθείς συνδέσεις με άλλους. Το πέμπτο στοιχείο είναι η φροντίδα για τον εαυτό. Για να αντιληφθούμε τις ανάγκες των άλλων, πρέπει να αντιληφθούμε ότι, και εμείς επίσης, έχουμε ανάγκες.

Οι Zounhia, Hatziharistos και Emmanouel (2003) σκοπό είχαν να ερευνήσουν τους λόγους για τους οποίους οι μαθητές συμπεριφέρονταν κατάλληλα στην τάξη, σε διάφορα

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

υποκείμενα του σχολικού αναλυτικού προγράμματος σπουδών, και να γίνουν αντιληπτές οι στρατηγικές των δασκάλων για να διατηρήσουν την πειθαρχία. Εκατόν σαράντα πέντε μαθητές (68 αγόρια και 77 κορίτσια),δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ηλικίας 13-15 ετών απάντησαν στα ερωτηματολόγια σχετικά με τους λόγους για τους οποίους συμπεριφέρονταν κατάλληλα και τις αντιλήψεις τους για τις στρατηγικές που χρησιμοποιήθηκαν από τους δασκάλους τους για να διατηρηθεί η πειθαρχία σε μια σχολική τάξη. Παράλληλα συμμετείχαν 29 καθηγητές Φυσικής Αγωγής, 29 καθηγητές Ελληνικής γλώσσης, 29 μαθηματικοί 29 φυσικοί, 29 δάσκαλοι ξένων γλωσσών. Η παρούσα μελέτη είναι μια επέκταση της μελέτης του Παπαϊωάννου (1998). Τα αποτελέσματα σε όλα τα θέματα του σχολικού αναλυτικού προγράμματος για τους λόγους που οι μαθητές συμπεριφέρονταν καλά είναι κυρίως μόνο αυτό- καθοριζόμενοι. Στην πληροφορική, στη φυσική αγωγή, τα μαθηματικά και την ελληνική γλώσσα, μαθητές υιοθετούν σημαντικά πιο πολλούς αυτό-προσδιοριζόμενους λόγους για κατάλληλες συμπεριφορές από ότι στις ξένες γλώσσες, τη φυσική και τα θρησκευτικά. Παρά τις διαφορές μεταξύ των χαρακτηριστικών των δασκάλων, προκειμένου να διατηρηθεί η πειθαρχία, οι δάσκαλοι υιοθετούν συνήθως τις στρατηγικές που υπογραμμίζουν τους εγγενείς λόγους πειθαρχίας των μαθητών. Σε όλα τα σχολικά θέματα υπάρχει ένας ισχυρός συσχετισμός μεταξύ των λόγων για την καλή συμπεριφορά των μαθητών και των αντιλήψεων τους για τη χρήση των στρατηγικών από τους δασκάλους τους με στόχο την διατήρηση της πειθαρχίας.

Ο σκοπός της μελέτης των Meek και Cutner-Smith (2004) ήταν να περιγραφούν οι προσανατολισμοί σε αξίες ενός δείγματος Άγγλων δασκάλων Φυσικής Αγωγής, υποψηφίων για διορισμό και για να αξιολογήσει τη συμβατότητά τους με το εθνικό πρόγραμμα σπουδών για τη Φυσική Αγωγή της χώρας {National curriculum for physical education (NCPE)}. Ο δεύτερος σκοπός ήταν να καθοριστεί εάν υπήρξαν διαφορές μεταξύ των προσανατολισμών αξίας των δασκάλων Φυσικής Αγωγής που ήταν κοντά στην ολοκλήρωση ενός Bachelor στις τέχνες στην εκπαίδευση (BAEd) και εκείνων που ήταν κοντά στην απόκτηση ενός μεταπτυχιακού πτυχίου στην εκπαίδευση (PGCE). Χρησιμοποιήθηκε το Value Orientation Inventory (VOI; Ennis & Chen, 1993) για να συλλέξει στοιχεία από 47 δασκάλους υπό διορισμό που παρακολουθούσαν ένα πανεπιστήμιο στην νοτιοδυτική Αγγλία. Εξετάσθηκε αν οι δάσκαλοι αυτοί προσανατολίζονταν σε αξίες και είχαν σκοπό να τις συμπεριλάβουν στην διδασκαλία τους μελλοντικά. Τα ποσοστά και οι αριθμοί των δασκάλων που τοποθέτησαν τις χαμηλές, ουδέτερες, και υψηλές προτεραιότητες σε σχέση με τον προσανατολισμό σε αξίες,

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

υπολογίστηκαν επίσης. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι αυτό το δείγμα των υπό διορισμό δασκάλων ενδιαφέρθηκε για την επιτυχία και ολοκλήρωση της διδακτέας ύλης περισσότερο από το να διασφαλίσουν ότι οι μαθητές τους θα αφομοιώσουν ατομικές και κοινωνικές αξίες. Επιπλέον, φάνηκε ότι οι υπό διορισμό δάσκαλοι με τις υψηλές προτεραιότητες για τους τρεις συναισθηματικούς προσανατολισμούς σε αξίες (αυτό-πραγμάτωση, οικολογική ολοκλήρωση, και κοινωνική υπευθυνότητα) είναι πιθανότερο να αντισταθούν ή να προσαρμόσουν και να αναδημιουργήσουν τα αναλυτικά προγράμματα με τα οποία θα εργαστούν όταν εισαχθούν στο εργατικό δυναμικό του εκπαιδευτικού συστήματος.

Ο Hsu (2004) είχε ως σκοπό της μελέτης του να επιλυθεί η "ηθική σύγκρουση" στον αθλητισμό και να παρουσιαστεί μια καλύτερη προσέγγιση όσον αφορά τις σωστές ενέργειες για τους συμμετέχοντες στα σπορ. Η ύπαρξη πολλών «ηθικών αξιών» και η αφομοίωσή τους από τους αθλητές θα βοηθούσε στην ευκολότερη και γρηγορότερη επίλυση κάποιων "συγκρούσεων" στον αθλητισμό όταν αυτές προκύψουν. Ο συγγραφέας πιστεύει ότι μπορεί να φαίνεται εκ πρώτης όψεως ότι είναι καθήκον για τους συμμετέχοντες στον αθλητισμό, να έχουν ηθικές αξίες αλλά αυτό μπορεί να μην είναι επαρκές ή αρμόζον για να επιλύσει το πρόβλημα της σύγκρουσης. Κατά συνέπεια η κριτική σκέψη απαιτείται. Στην συνέχεια γίνεται προσπάθεια να διαφοροποιηθεί η κριτική σκέψη από τη διαισθητική σκέψη. Η κριτική σκέψη στοχεύει όχι μόνο να επιλέξει το καλύτερο σύνολο εκ πρώτης όψεως αρχών για τη χρήση στη διαισθητική σκέψη, αλλά και να επιλύσει τις συγκρούσεις. Εντούτοις, δεδομένου ότι δεν είναι όλοι οι συμμετέχοντες στον αθλητισμό αρκετά ικανοί να σκεφτούν αυστηρά, η ηθική εκπαίδευση σχετικά με το πώς να αναπτύξει στους αθλητές "κριτική σκέψη" στον αθλητισμό απαιτείται. Μπορεί να λεχθεί ότι η ύπαρξη αρετής διαδραματίζει έναν σημαντικό ρόλο στον αθλητισμό όχι μόνο με την εισαγωγή των συμμετεχόντων σε μια ακολουθία κανόνων αλλά και στην καλλιέργεια ορισμένων διαθέσεων και την εκπαίδευση της συγκράτησης των επιθυμιών τους. Επομένως, χρειάζεται ένα καλό αθλητικό εκπαιδευτικό σύστημα που μπορεί να διαφωτίσει τους ανθρώπους προς μια καλύτερη κατανόηση του αθλητισμού και των αξιών του.

Οι Loza και Derri (2005) εκτιμούν ότι μέσω της Φυσικής Αγωγής μπορεί να επιτευχθεί η ανάπτυξη αξιών ευκολότερα. Οι αξίες που μπορούν να αναπτυχθούν μέσω αυτής της διαδικασίας. ομαδοποιούνται σε κοινωνικές και ατομικές. Στις κοινωνικές περιλαμβάνονται η συντροφικότητα, η καλή θέληση, η συνεργασία, ο σεβασμός στους άλλους, η αγάπη, η φιλία, η συμπάθεια, η κοινωνική υπευθυνότητα, το ενδιαφέρον για

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

τους άλλους, η συμμετοχή η ομαδικότητα και η δυνατότητα συνύπαρξης. Ενώ οι ατομικές περιλαμβάνουν την κριτική και αυτοκριτική ικανότητα, την αυτονομία, την προσωπική υπευθυνότητα, τη δημιουργικότητα, την αυτοπειθαρχία, την διατήρηση και βελτίωση της υγείας, τη συμμετοχή σε δραστηριότητες ελευθέρου χρόνου, την αντικειμενικότητα, την επίγνωση του εαυτού, την αθλητικότητα, την τιμιότητα, το πνεύμα προσπάθειας αλλά και θυσίας, τον αυτοέλεγχο, την ταπεινοφροσύνη και τη συνέπεια.

Η Greenberg (2005) θεωρεί ότι οι προϊστάμενοι εκπαίδευσης που καταλαβαίνουν τη φύση και τις ανάγκες των μικρών παιδιών μπορούν να βελτιώσουν το επίπεδο προγραμμάτων της πρώιμης παιδικής ηλικίας ,με το υπαίθριο παιχνίδι και την παροχή ενθουσιώδους υποστήριξης για τους δασκάλους που είναι θερμοί και ενθαρρυντικοί, για να βοηθήσουν τα μικρά παιδιά να επιλύσουν τα προσωπικά προβλήματα, και να καταστήσουν την εκμάθηση σημαντική και διασκεδαστική. Παράλληλα κάνει πέντε προτάσεις προς υλοποίηση στους προϊσταμένους της:

α. Εκτιμήστε τους δασκάλους που είναι θερμοί και ενθαρρυντικοί. Παρουσία άλλων, επαινέστε τους για αυτές τους τις ιδιότητες. Θεωρείστε ότι η διαδικασία επικοινωνίας των ενηλίκων με τα μικρά παιδιά πρέπει να γίνεται με ανάλογο τρόπο. Όταν οι ευκαιρίες προκύπτουν, επιλέξτε τους δασκάλους που είναι θερμοί, και ενθαρρυντικοί με τους ανθρώπους. Τα μικρά παιδιά μπορεί να μεγαλώνουν διαφορετικά σήμερα από ότι παλαιότερα, μπορεί να σκέφτονται διαφορετικά, αλλά αισθάνονται με την ίδια ή μεγαλύτερη ευαισθησία. Ένα πράγμα αισθάνονται έντονα, εάν αυτοί και τα μέλη της οικογένειάς τους αντιμετωπίζονται με σεβασμό.

β. Κάνετέ το πολιτική σας ότι όλα τα παιδιά στον προ-παιδικό σταθμό, τον παιδικό σταθμό, και τις πρώτες τάξεις έχουν ανάγκη από πολύ παιχνίδι στην ύπαιθρο και φυσική άσκηση. Εάν είναι απαραίτητο, οι προϊστάμενοι πρέπει να υποστηρίξουν αυτό ως πολιτική της περιοχής αρμοδιότητάς τους. Επισημάνετε ότι:

* Η άσκηση υποκινεί τον εγκέφαλο για αποτελεσματικότερη μάθηση.
* Τα παιδιά μαθαίνουν πολλά για τις χωρικές σχέσεις και άλλες μαθηματικές έννοιες, γλώσσα, και κοινωνικές δεξιότητες.
* Τα παιδιά διατρέχουν το μεγάλο κίνδυνο για την παχυσαρκία, τις καρδιακές παθήσεις, και άλλες απειλητικές για τη ζωή ασθένειες, προκαλούμενες μέσα από την έλλειψη άσκησης.

γ. Παροτρύνετε τους δασκάλους να βοηθούν τα παιδιά να λύνουν προβλήματα οπότε οι προσωπικές δυσκολίες προκύπτουν. Βοηθώντας τους να ξανασκεφτούν τι θα έπρεπε να είχαν κάνει τους βοηθάτε να μπορούν να επιλέξουν τι θα κάνουν την επόμενη φορά σε

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

ανάλογη περίπτωση. Ο στόχος είναι να ενισχυθούν τα μικρά παιδιά να μάθουν να μοιράζονται, να αναλαμβάνουν ευθύνες, να βλέπουν τις καταστάσεις από την προοπτική και των άλλων και όχι μόνο την δική τους, και, κοιτάζοντας έξω από αυτούς, να αναπτύσσουν το ενσυναίσθημα και την αυταπάρνηση για τους άλλους.

δ. Οι δάσκαλοι να δημιουργήσουν κοινωνικές και ατομικές αξίες μέσα από την βασική εκπαίδευση, και τις άλλες ακαδημαϊκές εμπειρίες του παιδιού μέσα από τη διασκέδαση και την ευχαρίστηση για τα παιδιά. Προφανώς, κρατώντας τα παιδιά πολυάσχολα και ευτυχή τους εμφυσούμε τις κοινωνικές αξίες και σε ένα μεγάλο μέρος δημιουργούμε τις βάσεις της προληπτικής πειθαρχίας.

ε. Με όλους τους τρόπους, υποστηρίξτε τους πρώτους δασκάλους παιδικής ηλικίας. Σε ολόκληρη τη χώρα, οι δάσκαλοι λαχταρούν για περισσότερο να προγραμματίσουν και να μοιραστούν τις ιδέες τους με τους συναδέλφους,. Θέλουν ειδικά περισσότερη βοήθεια από τους προϊσταμένους για τα δύο, ή τα τρία εξαιρετικά δύσκολα ή συναισθηματικά διαταραγμένα παιδιά της τάξης τους που αποσπούν την προσοχή τους.

Οι Τζέτζης, Κακαμούκας, Γούδας, και Τσορμπατζούδης (2005) είχαν ως σκοπό στην έρευνά τους με τίτλο «Σύγκριση της Φυσικής Δραστηριότητας και της Σωματικής Αυτοαντίληψης Παχύσαρκων και μη Παχύσαρκων Παιδιών» τη σύγκριση της φυσικής δραστηριότητας (ΦΔ) και του ψυχολογικού παράγοντα της σωματικής αυτοαντίληψης, σε παχύσαρκα και. μη παχύσαρκα παιδιά. Το δείγμα αποτελούσαν 35 μη-παχύσαρκα και 34 παχύσαρκα παιδιά Α Γυμνασίου. Έγινε αντικειμενική αξιολόγηση της Φυσικής Δραστηριότητας (ΦΔ) με το επιταχυνσιόμετρο CSA 7164 σε μια περίοδο τεσσάρων ημερών. Καταγράφηκε α) η συνολική ημερήσια φυσική δραστηριότητα (counts), β) η ημερήσια μέτρια (3-5.9 METs) φυσική δραστηριότητα, και γ) η ημερήσια έντονη (>6 METs) φυσική δραστηριότητα. Το ερωτηματολόγιο Self- Perception Profile for Children της Harter (1985) χρησιμοποιήθηκε για την αξιολόγηση των αντιλήψεων των παιδιών ως προς την αθλητική τους ικανότητα και τη φυσική τους εμφάνιση (σωματική αυτοαντίληψη). Από τα αποτελέσματα φάνηκε ότι τα παχύσαρκα σε σύγκριση με τα μη-παχύσαρκα παιδιά επέδειξαν σημαντικά λιγότερη: α) ημερήσια ΦΔ, β) μέτριας έντασης ΦΔ και γ) έντονη ΦΔ, ενώ ανέφεραν σημαντικά χαμηλότερο επίπεδο σωματικής αυτοαντίληψης. Τα αποτελέσματα συμφωνούν με παλαιότερες εργασίες (Rowlands et al.,1999; Trost et al., 2001) υποδεικνύοντας πως η έλλειψη ΦΔ είναι παράγοντας που σχετίζεται με την παχυσαρκία Η συστηματική βοήθεια που περιλαμβάνει οργανωμένη άσκηση σε παχύσαρκα και μη παιδιά καθώς και συμβουλευτική βοήθεια θα βελτιώσουν το επίπεδο της ΦΔ και θα ενισχύουν θετικά την αυτοαντίληψή τους.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

Παράλληλα ο Bailey (2006) ερευνά τα επιστημονικά στοιχεία που έχουν συγκεντρωθεί για τα οφέλη της φυσικής αγωγής και του αθλητισμού στα σχολεία, για τα παιδιά και τα εκπαιδευτικά συστήματα. Τα ερευνητικά στοιχεία παρουσιάζονται από την άποψη της ανάπτυξης των παιδιών σε διάφορες περιοχές: φυσική ανάπτυξη, τρόπο ζωής, συναισθηματικό τομέα, κοινωνική ανάπτυξη, και γνωστική ανάπτυξη. Συμπεραίνεται ότι η Φυσική Αγωγή έχει την δυνατότητα να έχει τις σημαντικές και διακριτικές συνεισφορές στην ανάπτυξη σε κάθε μια από αυτές τις περιοχές. Κατά τον συγγραφέα η Φυσική Αγωγή δεν έχει μόνο τη δυνατότητα να έχει τις διακριτικές συνεισφορές στην ανάπτυξη των θεμελιωδών δεξιοτήτων κίνησης των παιδιών και των φυσικών ικανοτήτων τους, αλλά όταν παρουσιάζεται κατάλληλα, μπορεί να υποστηρίξει την ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων και των κοινωνικών συμπεριφορών, τον αυτοσεβασμό και σε ορισμένες περιστάσεις, την ακαδημαϊκή και γνωστική ανάπτυξη. Η εργασία επίσης τονίζει ότι πολλά από αυτά τα οφέλη δεν θα προκύψουν απαραίτητα από τη διδασκαλία, αυτή καθ' εαυτή, αλλά τα αποτελέσματα είναι πιθανό να προέλθουν από τη φύση των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των σπουδαστών και των δασκάλων, των γονέων, και των προπονητών των παιδιών. Τα πλαίσια που χαρακτηρίζουν τη θετική εμπειρία, που χαρακτηρίζεται από την απόλαυση, και την ποικιλομορφία, και που ρυθμίζονται από τους ενημερωμένους και εκπαιδευμένους δασκάλους και προπονητές, και τους ενθαρρυντικούς και ενημερωμένους γονείς, αυξάνουν την πιθανότητα της πραγματοποίησης των πιθανών οφελών από την συμμετοχή των παιδιών στην Φυσική Δραστηριότητα. Οι λειτουργοί της φυσικής αγωγής και του αθλητισμού έχουν απαριθμήσει τα πολυάριθμα οφέλη που συνδέονται με τη συμμετοχή σε αυτές τις δραστηριότητες όπως: την ταυτόχρονη ανάπτυξη του μυαλού και του σώματος, την θετική ενίσχυση της αυτοπεποίθησης και του αυτοσεβασμού, και την ενίσχυση της κοινωνικής και γνωστικής ανάπτυξης. Παράλληλα παρέχεται η ευκαιρία να συναντηθεί και να επικοινωνήσει με άλλους ανθρώπους, να πάρει διαφορετικούς κοινωνικούς ρόλους, να μάθει ιδιαίτερες κοινωνικές δεξιότητες (όπως η ανοχή και ο σεβασμός των άλλων), και για να προσαρμοστεί στην ομάδα-τους συλλογικούς στόχους (όπως η συνεργασία και η συνοχή της ζωής). Τα συμπεράσματα οδηγούν στην άποψη της ανάπτυξης των παιδιών σε 5 περιοχές: α) Φυσική, β) Τρόπος ζωής, γ) Συναισθηματική, δ) Κοινωνική, ε) Γνωστική.

Η Νικοπούλου, Τσίτσκαρης, Δογάνης και Κιουμουρτζόγλου (2006) δημιούργησαν και διερεύνησαν την δομική εγκυρότητα και την αξιοπιστία μιας Κλίμακας Καταγραφής της συχνότητας εμφάνισης Συμπεριφορών των μαθητών, κατά τη διάρκεια του μαθήματος της Φυσικής Αγωγής (ΚΚΣΦΑ) και των μαθημάτων μέσα στη σχολική αίθουσα

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

(ΚΚΣΣΑ), με βάση το μοντέλο του Hellison. Αρχικά, επιλέχθηκαν 36 συμπεριφορές που επιδεικνύουν οι μαθητές κατά το μάθημα της Φυσικής Αγωγής, με βάση την άποψη ακαδημαϊκών της Αθλητικής Ψυχολογίας. Στη συνέχεια, 264 μαθητές Γυμνασίου Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης συμπλήρωσαν την ΚΚΣΦΑ. Ακόμα, δύο φιλόλογοι καθηγητές τροποποίησαν την ΚΚΣΦΑ σε ΚΚΣΣΑ. Η ΚΚΣΣΑ συμπληρώθηκε από τέσσερις καθηγητές διαφορετικών ειδικοτήτων που αξιολόγησαν 92 μαθητές, από 23 ο καθένας. Τα δεδομένα από τη συμπλήρωση της ΚΚΣΦΑ και της ΚΚΣΣΑ υποβλήθηκαν σε παραγοντική ανάλυση και έλεγχο αξιοπιστίας. Η παραγοντική ανάλυση της ΚΚΣΦΑ αποκάλυψε έξι παράγοντες που εξήγησαν το 74.78% της συνολικής διακύμανσης. Οι δείκτες εσωτερικής συνοχής (Cronbach's) βρέθηκαν να είναι υψηλοί για τους παράγοντες Ανευθυνότητα (α=.81), Συνεργασία (α= .80), Στόχοι (α= .82), Προσπάθεια (α=.84), Συμμετοχή (α=.74) και Αποδοχή βοήθειας (α=.62). Η παραγοντική ανάλυση της ΚΚΣΣΑ, αποκάλυψε πέντε παράγοντες που εξήγησαν το 83.4% της συνολικής διακύμανσης. Ο δείκτης εσωτερικής συνοχής βρέθηκε να είναι υψηλός για τους παράγοντες Συμμετοχή (α= .97), Ανευθυνότητα (α=.92), Συνεργασία (α=.93), Συνεργασία Εθνικοτήτων (α=.94) και ικανοποιητικός για τον παράγοντα Αποδοχή Βοήθειας (α=.79).

Ο Καλογιάννης (2006) μελετά την θετική επίδραση της Φυσικής Αγωγής και του αθλητισμού στην ομαλή και αρμονική φυσιολογική ανάπτυξη του παιδιού την οποία θεωρεί αποδεκτή από προηγούμενες έρευνες (Bailey, Malina & Mirwald, 1986; Bar-Or, 1983; Pangrazi, 1997; Τοκμακίδης & Δούδα, 1999). Κοινά αποδεκτή πλέον όμως είναι και η συνεισφορά της στην ψυχολογική ανάπτυξη του παιδιού, συντελώντας στη διαμόρφωση μιας πολύπλευρης και αρμονικής προσωπικότητας (Fox, 1997; Whitehead & Corbin, 1997). Με την αναγνώριση της πολλαπλής διάστασης της δομής του εαυτού, δόθηκε η ευκαιρία για την έρευνα του σωματικού εαυτού σαν μια ξεχωριστή ενότητα. Η δημιουργία κατάλληλων ψυχομετρικών οργάνων βοήθησε στη μέτρηση της σωματικής αυτοαντίληψης. Η θετική σχέση της συμμετοχής σε προγράμματα φυσικής δραστηριότητας με υψηλότερα επίπεδα σωματικής αυτοεκτίμησης αλλά και γενικότερης αυτοαντίληψης έχει υποστηριχτεί από αρκετούς ερευνητές. Επίσης, αποτελέσματα ερευνών υποστηρίζουν ότι παιδιά με υψηλούς δείκτες σύστασης σώματος και χαμηλό επίπεδο φυσικής κατάστασης εμφανίζουν χαμηλότερη σωματική αυτοαντίληψη και αντιλαμβανόμενης ικανότητα, μειωμένη παρακίνηση, αρνητικές στάσεις για τη Φυσική Αγωγή και την άσκηση και εμφανίζουν υψηλότερο άγχος σε χώρους φυσικής δραστηριότητας. Η διδασκαλία της Φυσικής Αγωγής μπορεί να βοηθήσει τα παιδιά στο να διαμορφώσουν μια αντικειμενική εικόνα του σωματικού εαυτού τους και να αποκτήσουν

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

θετική σωματική αυτοεκτίμηση, που θα τους επιτρέψει να συμμετέχουν ενεργά σε προγράμματα άσκησης και φυσικής δραστηριότητας και να βιώσουν τα ευεργετικά αποτελέσματα αυτής της συμμετοχής δια βίου.

Μοντέλα Φυσικής Αγωγής για ηθική και κοινωνική ανάπτυξη

Οι έρευνες που παρουσιάστηκαν παραπάνω σχεδιάστηκαν με βάση αρχές της ψυχολογίας και της κοινωνιολογίας και εφαρμόστηκαν στην φυσική αγωγή. Υπάρχουν όμως μοντέλα και προγράμματα που αναπτύχθηκαν αμιγώς για την Φυσική Αγωγή. Τα μοντέλα αυτά στοχεύουν στην καλλιέργεια διαστάσεων της ηθικής και κοινωνικής ανάπτυξης και έχουν δοκιμαστεί στην πράξη την τελευταία εικοσαετία. Οι διαστάσεις της ηθικής και κοινωνικής ανάπτυξης στις οποίες έχουν επικεντρωθεί τα προγράμματα αυτά είναι η προσωπική και κοινωνική υπευθυνότητα η ηθική συμπεριφορά και γενικότερα το «ευ αγωνίζεσθαι».

Προσωπική υπευθυνότητα είναι το να είναι κανείς αξιόπιστος, έμπιστος, και τίμιος με τον εαυτό του και τους άλλους, ενώ κοινωνική υπευθυνότητα είναι ο σεβασμός στα δικαιώματα και τα αισθήματα των άλλων και το ενδιαφέρον για τον συνάνθρωπο και τα προβλήματά του (Kirschenbaum, 1994). Τέλος ηθική συμπεριφορά είναι η ικανότητα να λειτουργεί το άτομο σταθερά σε ένα σύστημα αξιών που διαχωρίζει το σωστό από το λάθος. Κατά την Χασάνδρα (2006) προσωπικά υπεύθυνο είναι ένα άτομο που είναι πρόθυμο να γνωρίσει νέα πράγματα που μπορεί να δουλέψει μόνο του, να δημιουργεί και εκτελεί ατομικά προγράμματα, βελτιώνοντας την προσωπική του κατάσταση. Ενώ ως κοινωνική υπευθυνότητα ορίζεται η υπευθυνότητα που έχουν όλοι σαν άτομα να κάνουν θετικές πράξεις προς το κοινωνικό σύνολο. Σύμφωνα με τον Hellison (1995) είναι ο σεβασμός για τα δικαιώματα και τα αισθήματα των άλλων και η φροντίδα για αυτούς. Η κοινωνική υπευθυνότητα στοχεύει στην ευαισθητοποίηση των παιδιών στα δικαιώματα, τα αισθήματα και τις ανάγκες των άλλων.

Ο Hellison (1995) δημιούργησε ένα μοντέλο προσωπικής και κοινωνικής υπευθυνότητας σαν μια προοπτική να μάθουν τα παιδιά να αναπτύσσονται κοινωνικά. Είναι ένα σύγχρονο μοντέλο Φυσικής Αγωγής που εστιάζεται στην ανάπτυξη της κοινωνικής αποδοχής, του αυτοελέγχου, της υπεύθυνης συμπεριφοράς και του ενδιαφέροντος για τους άλλους. Έχει σχεδιασθεί ώστε να προλαμβάνει και να καταπολεμά τις ανεύθυνες συμπεριφορές και να βοηθά τους μαθητές να αποκτήσουν τον έλεγχο της ζωής τους. Περιλαμβάνει ένα πλάνο με στόχους και στρατηγικές διδασκαλίας, που αποσκοπεί στο να υποδείξει στα παιδιά τον τρόπο με τον οποίο θα καταφέρουν να

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

είναι υπεύθυνα ως προς τον εαυτό τους και τους άλλους. Από τον ερευνητή επιλέγονται δύο αξίες που έχουν σχέση με την προσωπική ευημερία την προσπάθεια και την αυτό-καθοδήγηση- και δύο που σχετίζονται με την κοινωνική ευημερία- και τον σεβασμό στα δικαιώματα και τα συναισθήματα των άλλων. Ο Hellison ήθελε να δώσει έμφαση στο να είναι κανείς προσωπικά και κοινωνικά υπεύθυνος. Στην εισαγωγή δίνει τον ορισμό της υπευθυνότητας και καθορίζει πέντε επίπεδα στα οποία μπορεί ο κάθε μαθητής να εντάξει τον εαυτό του με βάση το επίπεδο της προσωπικής και κοινωνικής υπευθυνότητας στο οποίο βρίσκεται. Στα επίπεδα αυτά έλαβε υπόψη του: α) να δηλώνονται απλά και να είναι λίγα στον αριθμό, β) να ισορροπούν την προσωπική και κοινωνική υπευθυνότητα γ)να δείχνουν μια προοπτική εξέλιξης και βελτίωσης για κάθε άτομο.

Ο Hellison (2003) αναφέρει πέντε επίπεδα ανάπτυξης της προσωπικής και κοινωνικής υπευθυνότητας:

Στο Επίπεδο 1 τα παιδιά πρέπει να υπακούουν στο διδάσκοντα και να μην ενοχλούν τους άλλους, χωρίς να τους γίνονται ιδιαίτερες παρατηρήσεις. Ωστόσο, δεν αναμένεται να συμμετέχουν ενεργά στο μάθημα ή να έχουν ορατή βελτίωση. Αναλυτικότερα, σε αυτό το επίπεδο πρέπει να υπάρχουν τα ακόλουθα στοιχεία: α) αυτό-έλεγχος: έλεγχος της εγωιστικής συμπεριφοράς (χωρίς παρακίνηση) με σεβασμό στα συναισθήματα των άλλων, β) δικαίωμα ειρηνικής επίλυσης διαφωνιών, γνώση της ύπαρξης διαφορετικών απόψεων, διαπραγμάτευση και επίλυση προβλημάτων (γνώση και εφαρμογή), γ) συμμετοχή όλων ανεξάρτητα από τις διαφορές μεταξύ τους (φυλής, επιδεξιότητας, γένους κλπ).

Στο Επίπεδο 2 τα παιδιά, δείχνοντας τον ελάχιστο σεβασμό, συμμετέχουν δραστήρια, δείχνουν ενδιαφέρον και προσπαθούν πολύ υπό την επίβλεψη του διδάσκοντα. Αναλυτικότερα, τα στοιχεία αυτού του επιπέδου είναι α) εξερεύνηση της προσπάθειας: προσπάθεια και επιμονή μέσω της συμμετοχής, β) εμπειρία νέων πραγμάτων: νέες προσεγγίσεις, δραστηριότητες, γ) εξερεύνηση του προσωπικού ορισμού της επιτυχίας με εσωτερικά κυρίως κριτήρια. Η βελτίωση, η επίτευξη, οι προσωπικοί στόχοι, και η προσπάθεια παρατηρούνται και εκτός του συναγωνισμού.

Στο Επίπεδο 3 τα παιδιά αναπτύσσουν υπευθυνότητα για την προσωπική ευεξία (σεβασμός αλλά και συμμετοχή χωρίς άμεση επίβλεψη). Αναγνωρίζουν τις προσωπικές τους ανάγκες, αρχίζουν να σχεδιάζουν και να ολοκληρώνουν ατομικά προγράμματα άσκησης. Το επίπεδο αυτό περιλαμβάνει α) αυτοκαθορισμό: η εξάρτηση από τον διδάσκοντα αντικαθίσταται από την ανεξαρτησία και τη δημιουργία προσωπικών πλάνων. Απαιτείται αυτοπειθαρχία, γνώση του εαυτού και θεμελιώδης γνώση, β) ισορροπία

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

τωρινών και μελλοντικών αναγκών στην προαγωγή της ευεξίας, καθορισμός στόχων, μάθηση επιλογής δεξιοτήτων από το παρόν και για το μέλλον, γ) αντιμετώπιση των εξωτερικών πιέσεων (π.χ. πίεση συνομηλίκων, έλλειψη πίστης στον εαυτό, καλή εμφάνιση κλπ), αποδοχή του αληθινού εαυτού, ανάπτυξη των δυνατοτήτων και σχεδιασμός γιο βελτίωση. Για τα παιδιά των πρώτων τάξεων του δημοτικού σχολείου η απόκτηση των χαρακτηριστικών των πρώτων επιπέδων αποτελεί τον πρωταρχικό στόχο. Ειδικότερα τα παιδιά Α' και Β' τάξης θα πρέπει να προσπαθούν να φθάσουν στο 2° επίπεδο ενώ τα παιδιά της Γ' τάξης στο 3° επίπεδο.

Στο Επίπεδο 4 τα παιδιά επιδεικνύουν σεβασμό προς τους άλλους, συμμετοχή, αυτό-κατεύθυνση αλλά και επέκταση αυτών εκτός του εαυτού, δηλαδή συνεργασία, ενδιαφέρον, βοήθεια. Σε αυτό το επίπεδο απαιτούνται διαπροσωπικές δεξιότητες: ακρόαση, συζήτηση χωρίς κριτική, βοήθεια χωρίς υπεροψία, βοήθεια στην επίλυση διαφορών, προσεκτική ακρόαση των απόψεων των άλλων, κοινωνική συμβολή. Το 4° επίπεδο υπευθυνότητας πρέπει να επιτευχθεί στην Δ' και Ε' τάξη δημοτικού.

Στο Επίπεδο 5 τα παιδιά μεταφέρουν όλες τις γνώσεις σε άλλα περιβάλλοντα (πχ. στο σπίτι, στο χώρο άσκησης κλπ). Οι συναισθηματικές και κοινωνικές συμπεριφορές έχουν σταθεροποιηθεί και μπορούν να αποτελέσουν μέρος του χαρακτήρα και της προσωπικότητας του ατόμου. Ανάλογες συμπεριφορές αναμένεται να δείξουν μαθητές – τριες της ΣΤ' δημοτικού και του Γυμνασίου. Αυτό δε σημαίνει, ωστόσο, ότι οι συμπεριφορές που μαθαίνονται στα προηγούμενα στάδια δεν μπορούν να μεταφερθούν και εκτός του σχολικού περιβάλλοντος με την κατάλληλη διδασκαλία.

Τα πέντε αυτά επίπεδα κατά τον Hellison μπορούν να αναπαρασταθούν με διαφορετικούς τρόπους. Μπορούν να ξανατακτοποιηθούν, να χωριστούν ή να υποκατασταθούν. Η βασική αρχή όμως αυτής της διαδικασίας θα είναι η αποτελεσματική χρήση της μεθόδου των επιπέδων ώστε να βεβαιωθεί ότι θα χρησιμοποιηθούν και θα ανταποκρίνονται στους σκοπούς του κάθε δασκάλου.

Εμπνευστής του μοντέλου αθλητικής εκπαίδευσης (Sport Educational model) είναι ο Siedentop (1994). Το ιδεολογικό πλαίσιο του μοντέλου βασίζεται στην ιδεολογία της απλοποίησης και προσαρμογής των αθλημάτων στο ψυχολογικό, γνωστικό και φυσικό επίπεδο των αθλουμένων, έτσι ώστε να εξασφαλίζει τη συμμετοχή όλων. Το μοντέλο βασίζεται στη «Θεωρία του παιχνιδιού» και δημιουργούνται διδακτικές μονάδες κατάλληλες για παιδιά διαφορετικού επιπέδου σε ικανότητες και φυσική κατάσταση. Το πρόγραμμα προσαρμόζεται στο ψυχολογικό, φυσικό και γνωστικό επίπεδο των μαθητών. Οι ψυχολογικοί στόχοι περιλαμβάνουν την πεποίθηση ότι οι μαθητές θα μάθουν να

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

παίρνουν σωστές αποφάσεις όσον αφορά στην ομαδική εργασία. Θα μάθουν να αγωνίζονται σωστά και να χρησιμοποιούν το συναγωνισμό για να βελτιώσουν τις δεξιότητες και στρατηγικές τους. θα μάθουν τους κανόνες και τις διαδικασίες που θα τους βοηθήσουν να γίνουν καλοί αθλητές. Η φιλοσοφία του μοντέλου αθλητικής εκπαίδευσης είναι να ενθαρρύνει τα άτομα να αναπτύξουν ικανότητες και γνώσεις απαραίτητες ώστε να μπορούν να συμμετέχουν ικανοποιητικά και για όλη τους τη ζωή σε αθλητικές δραστηριότητες. Κατά τον Siedentop (1994), τα κυριότερα χαρακτηριστικά της «Θεωρίας του παιχνιδιού» το οδηγούν στην επιλογή και οργάνωση του μοντέλου είναι:

α) Ο χωρισμός του διδακτικού έτους σε αθλητικές αγωνιστικές περιόδους. Η διάρκεια της περιόδου πρέπει να επιτρέπει στα παιδιά να αναπτύξουν ικανότητες και γνώσεις ώστε να μπορούν να χαρούν το παιχνίδι. Συνήθως η κάθε περίοδος διαρκεί 8- 12 εβδομάδες.

β) Δημιουργία ομάδων στην οποία συμμετέχουν και οι μαθητές για να βελτιώσουν την ομαδικότητα και την αυτοεκτίμηση.

γ) Προγραμματισμός αγώνων από τον καθηγητή φυσικής αγωγής και έγκαιρη ανάρτησή τους στις ανακοινώσεις για να προϊδεάσει τους μαθητές.

δ) Προγραμματισμός της τελικής εκδήλωσης δίνοντας έμφαση στο γεγονός, προσέχοντας να δίνεται η ευκαιρία να συμμετέχουν όλοι και όχι μόνον σι ικανότεροι, μοιράζοντας αρμοδιότητες σε όλους, όπως γραμματεία, διαιτησία κ.ά.

ε) Κρατώντας αρχεία μπορούν να γίνουν εκτιμήσεις προηγούμενων ενεργειών και βάσει αυτών να τροποποιούνται ή να θέτονται οι νέοι στόχοι. Κάνοντας αυτό επιβραβεύονται και δίνονται νέα κίνητρα στους «καλούς», ενώ ενθαρρύνεται και χειροκροτείται η συμμετοχή των «λιγότερο ικανών».

Τα δυο παραπάνω μοντέλα είναι έτσι σχεδιασμένα, ώστε να καλλιεργούν την προσωπική και κοινωνική υπευθυνότητα, τον αυτοσεβασμό και το σεβασμό προς τους άλλους καθώς και την αυτονομία, παροτρύνοντας τους μαθητές να θέτουν προσωπικούς στόχους και να δρουν ανεξάρτητα. Ταυτόχρονα προωθούν την κοινωνικότητα και την ομαδικότητα και δίνουν ξεκάθαρα στα παιδιά να καταλάβουν για το ποιες συμπεριφορές είναι αποδεκτές και ποιες όχι. έτσι ώστε να μπορούν να κάνουν τις επιλογές τους. Επίσης. αυξάνουν την παρακίνηση για συμμετοχή και προσπάθεια και μειώνουν τις πιθανότητες απειθαρχίας. Τέλος. χρησιμοποιούν δημοκρατικές διαδικασίες κατά τη διάρκεια του μαθήματος.

Από τον Lidor (1998) προτείνεται να χρησιμοποιηθεί η άποψη των Bredemeier και Sields (1995) οι οποίοι συστήνουν να συμπεριλαμβάνονται τέσσερις αρετές στην έννοια του χαρακτήρα: ο οίκτος, η δικαιοσύνη, η αθλητική προσωπικότητα και η ακεραιότητα. Αυτές οι τέσσερις αρετές πρέπει σοβαρά να ληφθούν υπόψη όταν προσπαθούν οι

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

προπονητές και οι δάσκαλοι φυσικής αγωγής να αναπτύξουν το χαρακτήρα μέσω της σωματικής δραστηριότητας. Δέχεται την άποψη ότι οι κατάλληλες και αποτελεσματικά-σχεδιασμένες σωματικές δραστηριότητες μπορούν να ενισχύσουν την ανάπτυξη χαρακτήρα. Εάν ο στόχος του προπονητή ή του φυσικού εκπαιδευτικού είναι να τονίσει την έννοια της ανάπτυξης χαρακτήρα, πρέπει να υιοθετήσει ένα σχέδιο που είναι βασισμένο σε αυτόν τον στόχο και να δημιουργηθεί μια κατάλληλη ατμόσφαιρα εκμάθησης για τον σκοπό αυτό. Παράλληλα γίνεται αποδεκτή η πρόταση των Weinberg και Gould (1995) που πρότειναν μια στρατηγική έξι-φάσεων που μπορεί να χρησιμοποιηθεί κατά τη διάρκεια των μαθημάτων Φυσικής Αγωγής ή σε οποιεσδήποτε άλλες οργανωμένες αθλητικές δραστηριότητες. Αυτές οι έξι στρατηγικές είναι βασισμένες στην θεωρία της κοινωνικής -εκμάθησης και της δομικής –αναπτυξιακής προσέγγισης στην ηθική ανάπτυξη. Οι έξι στρατηγικές είναι:

Στρατηγική 1: Καθορισμός στόχων

Στρατηγική 2: Ενίσχυση και ενθάρρυνση της κοινωνικά αποδεκτής συμπεριφοράς και τιμωρία και αποθάρρυνση της αντικοινωνικής.

Στρατηγική 3: Παρουσίαση προτύπων καταλλήλων συμπεριφορών.

Στρατηγική 4: Μεταβιβάστε τις λογικές: Δώστε έμφαση στο "γιατί" και στην "πρόθεση" των ενεργειών. Στην ανάληψη ρόλων και το ενσυναίσθημα.

Στρατηγική 5: Συζητήστε τα ηθικά διλήμματα.

Στρατηγική 6: Χτίστε τα ηθικά διλήμματα και τις επιλογές σε εφαρμογές και κατηγορίες.

Το 2005 από την Χασάνδρα δημιουργήθηκαν και αξιολογήθηκαν στην εφαρμογή τους δύο προγράμματα Φυσικής Αγωγής, που στοχεύουν στη βελτίωση παραμέτρων της ηθικής και κοινωνικής ανάπτυξης των μαθητών και μαθητριών. Ακολούθησε ο σχεδιασμός δύο παρεμβατικών προγραμμάτων, τα οποία στη συνέχεια εφαρμόστηκαν και αξιολογήθηκαν. Πριν την εφαρμογή και αξιολόγηση των παρεμβατικών προγραμμάτων πραγματοποιήθηκαν μια σειρά από πιλοτικές μελέτες προκειμένου να αναπτυχθούν έγκυρα και αξιόπιστα εργαλεία μέτρησης για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητάς τους. Το πρώτο παρεμβατικό πρόγραμμα είχε στόχο την ανάπτυξη του τίμιου παιχνιδιού σε παιδιά πέμπτης τάξης του δημοτικού. Χρησιμοποιήθηκαν 66 παιδιά στην πειραματική ομάδα και 60 παιδιά στην ομάδα ελέγχου. Οι μετρήσεις στις θετικές κοινωνικές συμπεριφορές (σεβασμός στις τυπικότητες των σκορ και στους συμπαίκτες) έδειξαν ότι, όταν οι μαθητές διδάχθηκαν και εξάσκησαν αυτές. παρέμειναν σε ικανοποιητικά επίπεδα. Το δεύτερο παρεμβατικό πρόγραμμα είχε στόχο την ανάπτυξη της προσωπικής και κοινωνικής υπευθυνότητας μαθητών και. μαθητριών πέμπτης δημοτικού στο μάθημα της

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

φυσικής αγωγής με ποσοτικές και ποιοτικές μεθόδους έρευνας. Χρησιμοποιήθηκαν 19 παιδιά στην πειραματική ομάδα και 19 παιδιά στην ομάδα ελέγχου. Σε γενικές γραμμές στα ποσοτικά δεδομένα, παρόλο που έδειξαν ότι υπήρξε βελτίωση της πειραματικής ομάδας σε σχέση με την ομάδα ελέγχου, στις βασικές μεταβλητές (προσωπική και κοινωνική υπευθυνότητα) στις παράλληλες μεταβλητές που αξιολογήθηκαν (κλίμα τάξης στάσεις εσωτερική παρακίνηση και γνώσεις) δεν φάνηκαν οι σημαντικές διαφορές που αναμένονταν. Τα αποτελέσματα των ποιοτικών μετρήσεων στις μεταβλητές προσωπική και κοινωνική υπευθυνότητα, κλίμα τάξης και γνώσεις συμφωνούσαν σε μεγάλο βαθμό με αυτά των ποσοτικών, ενώ μικρότερος βαθμός συμφωνίας παρατηρήθηκε στις μεταβλητές στάσεις και εσωτερική παρακίνηση. Συνολικά τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η ανάπτυξη της θετικής ηθικής και κοινωνικής συμπεριφοράς μέσα από τη Φυσική Αγωγή δεν συμβαίνει αυτόματα, αλλά επιτυγχάνεται με δοκιμασμένα αποτελεσματικά προγράμματα που βασίζονται σε ισχυρές θεωρητικές αρχές.

Οι Παπαχαρίσης, Γούδας, Danish και Θεοδωράκης (2005) έκαναν δύο έρευνες για να εξετάσουν την αποτελεσματικότητα ενός προγράμματος δεξιοτήτων ζωής για παιδιά ηλικίας 10-12 ετών που συμμετείχαν σε αθλητικά σωματεία. Στην πρώτη έρευνα συμμετείχαν 40 κορίτσια εκ των οποίων 19 στην πειραματική ομάδα και 21 στην ομάδα ελέγχου, ενώ στην δεύτερη έρευνα συμμετείχαν 32 αγόρια εκ των οποίων 15 στην πειραματική και 17 στην ομάδα ελέγχου. Θεωρώντας ότι η επέμβαση ήταν μόνο οκτώ σύνοδοι των δεκαπέντε λεπτών, τα αποτελέσματα είναι πολύ ενθαρρυντικά και σε συμφωνία με τα συμπεράσματα των εφαρμογών του προγράμματος GOAL που αφορούν την διδασκαλία της Φυσικής Αγωγής στο σχολείο (Danish & Nellen, 1997) και με τα αντίστοιχα αποτελέσματα που αφορούν τα αθλητικά σωματεία (Danish et al, 2002). Η έρευνα επαλήθευσε συμπεράσματα προηγουμένων ερευνών από την εφαρμογή του προγράμματος GOAL και εξέθεσε τις σημαντικές αλλαγές στη γνώση των συμμετεχόντων για τις δεξιότητες ζωής και τις αντιλήψεις των παιδιών, για τη δυνατότητά τους να επιτύχουν τους στόχους που έχουν θέσει (Danish & Nellen, 1997; Brunelle et al. 2002). Παράλληλα εκθέτουν τις σημαντικές αλλαγές στην κοινωνική ευθύνη, τη συναισθηματική νοημοσύνη, τη γνώση στόχου και το κοινωνικό ενδιαφέρον, ως αποτέλεσμα της εφαρμογής μιας βραχείας έκδοσης του προγράμματος SUPER. Οι παρούσες μελέτες επιβεβαίωσαν και επέκτειναν αυτά τα αποτελέσματα για να περιλάβουν τις αποδόσεις των αθλητών στις ιδιαίτερες αθλητικές δεξιότητες. Οι νέοι αθλητές που συμμετείχαν στο πρόγραμμα κατέδειξαν τη μεγαλύτερη γνώση για τις δεξιότητες ζωής έναντι των αθλητών της ομάδας ελέγχου. Επίσης, οι αθλητές στην πειραματική ομάδα

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

έδειξαν υψηλότερη αυτοπεποίθηση για τον προσωπικό στόχο που θέτουν, ευχέρεια στην επίλυση προβλήματος, και θετική σκέψη από αθλητές στην ομάδα ελέγχου. Επιπλέον, αθλητές στις πειραματικές ομάδες απόδωσαν καλύτερα στις δεξιότητες πετοσφαίρισης και ποδοσφαίρου από τους αθλητές στην ομάδα ελέγχου.

Οι Dowd και Tierney (1992) αναφέρουν, ότι τα προγράμματα εκπαίδευσης κοινωνικών δεξιοτήτων έχουν δείξει επανειλημμένα την αποτελεσματικότητά τους στην ανάπτυξη μιας μεγάλης ποικιλίας διαπροσωπικών συμπεριφορών και δεξιοτήτων, σε διαφορετικούς πληθυσμούς παιδιών και εφήβων. Η ποιότητα οποιασδήποτε προσπάθειας για την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων επαυξάνεται αν τα μέλη του προσωπικού αναγνωρίζουν την πολυπλοκότητα των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων των ανθρώπων και αν επιλέγουν ένα πρόγραμμα σπουδών με δεξιότητες οι οποίες θα έχουν νόημα και θα εκτιμώνται από τους νέους και την κοινωνία. Το προσωπικό που ασχολείται με τα παιδιά μπορεί να χρησιμοποιήσει δομημένες και αυθόρμητες αλληλεπιδράσεις με τους νέους και προσωπικά και σε ομάδες για να χτίσει σημαντικές δεξιότητες ζωής και να χειριστεί ελαττώματα στην συμπεριφορά σε μια καθημερινή βάση.

Παράλληλα παρουσιάζεται από τους συγγραφείς το πρόγραμμα "Boys Town Family Home" ένα πρόγραμμα κατανόησης κοινωνικών δεξιοτήτων που χρησιμοποιείται για οδηγίες και σχεδιασμό της συμπεριφοράς του προσωπικού εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Οι Ατομικές τεχνικές για την διδασκαλία κοινωνικών δεξιοτήτων για παιδιά και εφήβους μπορεί να ειπωθεί περιληπτικά ως μια διαδικασία η οποία ενσωματώνει μια σχεδιασμένη προληπτική μέθοδο της αρχικής διδασκαλίας, χρησιμοποιώντας συμπεριφορικές και εκπαιδευτικές αρχές. Στο πρόγραμμα «Boys Town Family Home» αυτή η μέθοδος ονομάζεται σχεδιασμένη διδασκαλία. Η ενίσχυση του δασκάλου και η ενθάρρυνση του νέου προωθούν τη διατήρηση την επεξεργασία και την γενίκευση των δεξιοτήτων που διδάχθηκαν αρχικά. Στο παραπάνω πρόγραμμα αυτό επιτυγχάνεται μέσα από τη συνεπή χρήση του αποτελεσματικού επαίνου και της διδακτικής επίδρασης. Με το χρόνο την πρόοδο ή την αναγκαιότητα νέων θεμάτων για χειρισμό, διαφορετικές δεξιότητες αναγνωρίζονται που πρέπει να μάθουν οι νέοι. Οι νέοι μαθαίνουν καλά όταν όλα τα στοιχεία του προγράμματος χειρισμού εφαρμόζονται με συνέπεια και υποστηρικτικά. Η διδασκαλία ατομικών και κοινωνικών δεξιοτήτων αντιπροσωπεύει ένα σημαντικό μέρος αυτού του προγράμματος και είναι μια αποτελεσματική μέθοδος χειρισμού σοβαρών προβλημάτων συμπεριφοράς σε παιδιά και νέους σε μια συνεχή βάση. Η διδασκαλία κοινωνικών δεξιοτήτων σε περιβάλλον ομάδας μπορεί να είναι ένα ζωτικό εναλλακτικό πρόγραμμα για πολλά παιδιά και νέους που απαιτούν καθοδήγηση στις διαπροσωπικές

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

δεξιότητες. Το περιβάλλον της ομάδας λειτουργεί περίπου σαν ένα «προστατευμένο εργαστήριο» για νέους με ελλείψεις στην κοινωνική τους συμπεριφορά, για να εξασκήσουν, να μάθουν και να γενικεύουν τις δεξιότητες που θα είναι πολύ σημαντικές για την επιτυχία τους σχεδόν σε οποιαδήποτε τομέα της ζωής. Η διδασκαλία σε ομάδες επίσης λειτουργεί σαν μία ακόμη στρατηγική χειρισμού που επιδρά σε κάθε νέο ατομικά. Είναι μια μέθοδος και φιλοσοφία χειρισμού της συμπεριφοράς αναγνωρίζει την ανάγκη για ηχηρές τεχνικές για αυτούς που ασχολούνται με τα παιδιά καθώς αντιμετωπίζουν τις ανάγκες των νέων και τις κοινωνικές απαιτήσεις που υφίστανται. Μέρος αυτής της φιλοσοφίας είναι η πίστη ότι η καλύτερη προετοιμασία για την μετάβαση ενός νέου ανθρώπου στην ενηλικίωση βασίζεται στη συστηματική διδασκαλία κοινωνικών δεξιοτήτων, για μια υγιή οικογένεια και για κοινωνική ζωή. Το πρόγραμμα συνδυασμένο με θετικές τεχνικές διδασκαλίας μπορεί να είναι ένα αποτελεσματικό εργαλείο και οδηγός για αυτούς που ασχολούνται με τα παιδιά για τους δασκάλους, τους συμβούλους στις αλληλεπιδράσεις τους με ένα ή περισσότερους νέους.

Οι Bredemeier και Sields (1993) παρουσίασαν το μοντέλο της Λογικής του παιχνιδιού γνωστό ως "Game reasoning" σαν μοντέλο ηθικής ανάπτυξης. Σύμφωνα με αυτό το μοντέλο πολλές φορές ο αθλητικός χώρος χρησιμοποιεί την ηθική λογική για να δικαιολογηθεί η εγωκεντρική και επιθετική συμπεριφορά κάποιων ανθρώπων. Όταν δεν υπάρχει η πρόθεση για τραυματισμό του αντιπάλου και ο αθλητής χρησιμοποιεί όλα τα νόμιμα μέσα για να επιτευχθούν οι στόχοι του τότε ο αθλητής δεν είναι επιθετικός αλλά διεκδικητής. Η διαφορά είναι ότι όταν κάποιος είναι διεκδικητής δεν έχει πρόθεση να βλάψει τον αντίπαλο απλά να κυριαρχήσει. Αγώνες (όπως Judo, Karate, πάλης) ή ομαδικά παιχνίδια επαφής (π.χ. ράγκμπι, Αμερικάνικο και Αυστραλιανό ποδόσφαιρο, Χόκεϋ στον πάγο) χαρακτηρίζονται από υψηλό επίπεδο επιθετικότητας και συχνά από βίαιη σωματική επαφή. Οι πράξεις βίας και επιθετικότητας, οι οποίες μπορεί οπουδήποτε αλλού να είναι παράνομες, είναι νόμιμες σε αυτά τα είδη αθλητισμού και αυτό γιατί γίνονται μέσα στα πλαίσια των κανονισμών και χωρίς πρόθεση. Εντούτοις αυτές σι ενέργειες μπορούν να θεωρηθούν επιθετικές όταν η πρόθεση του αθλητή είναι να προκαλέσει τραυματισμό στον αντίπαλο.

Ο Kirschenbaum (1994) παρουσιάζει το μοντέλο εκπαίδευσης αξιών το οποίο ονομάζει «περιεκτικό πρότυπο» ενώ παράλληλα προσφέρει μια σύνθεση όλης εκείνης της γνώσης σαν αποτέλεσμα των ατέλειωτων συζητήσεων, του πειραματισμού, της έρευνας και της συσσωρευτικής εμπειρίας που έχουν οδηγήσει σε συμπεράσματα για το πώς τα σχολεία μπορούν να εκτελέσουν αυτόν τον κρίσιμο στόχο να αποκτήσουν οι σπουδαστές

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

ατομικές και κοινωνικές αξίες. Παρουσιάζει μια περιεκτική προσέγγιση στην εκπαίδευση αξιών και την ηθική εκπαίδευση. Επισύρει την προσοχή στον καλύτερο τρόπο προσέγγισης του παιδιού και τις μεθόδους που έχουν λειτουργήσει για αιώνες και που έχουν αναπτυχθεί στις πρόσφατες δεκαετίες για να βοηθήσουν τους νέους να μεγαλώσουν με τις σαφείς αξίες, ένα καλό χαρακτήρα, την ηθική ακεραιότητα, και τη γνώση και τις δεξιότητες για να είναι καλοί πολίτες.

Το περιεκτικό πρότυπο χρησιμοποιεί τις παραδοσιακές προσεγγίσεις για την εμφύσηση και τη διαμόρφωση των αξιών, για τη διδασκαλία και την επίδειξη στους νέους των καλύτερων αξιών και των ηθικών παραδόσεων του πολιτισμού τους. Συγχρόνως, χρησιμοποιεί τις νέες προσεγγίσεις για να βοηθήσει τους σπουδαστές να εσωτερικοποιήσουν αυτές τις αξίες και να αναπτύξουν τις θέσεις, τις πεποιθήσεις, και τις δεξιότητες για να καθοδηγήσουν τις ζωές τους και να πάρουν τις κατάλληλες προσωπικές αποφάσεις σε έναν μεταβαλλόμενο κόσμο. Προ πάντων, η προσέγγιση που παρουσιάζεται είναι πρακτική. Εκατό διαφορετικές μέθοδοι για τις αξίες και την ηθική περιγράφονται, με σαφείς οδηγίες, παραδείγματα, και προτάσεις για την εφαρμογή τους. Οι δάσκαλοι, οι διευθυντές, το σχολικό προσωπικό, και οι εργαζόμενοι με τους νέους - καθένας που συνεργάζεται με τα παιδιά και τη νεολαία μέσα και έξω από τα σχολεία - μπορούν αμέσως να αρχίσουν να χρησιμοποιούν αυτές τις μεθόδους για να βοηθήσουν να αντιστρέψουν την απάθεια, την σύγχυση, και την ηθική πτώση.

Οι Ridley και Walther (1995) προτείνουν ένα μοντέλο εκπαίδευσης στις αξίες στηριγμένο πάνω στη φύση ενός θετικού περιβάλλοντος στην τάξη και πάνω στην αυτό-πειθαρχία των σπουδαστών. Οι πληροφορίες και οι προτάσεις είναι βασισμένες στην έρευνα και την εμπειρία μέσα από την τάξη και στο ότι οι δάσκαλοι είναι περισσότερο ικανοί να πετύχουν τους στόχους τους όταν προσπαθούν να ικανοποιήσουν τις ανάγκες των μαθητών τους. Οι στόχοι που εξετάζονται σε αυτό το βιβλίο είναι:

Στόχος 1: Καθορισμός ενός θετικού περιβάλλοντος τάξης. Επισημαίνεται ότι υπάρχουν δύο σημαντικές διαφορές στην φύση των παραγόντων τους οποίους οι σπουδαστές και οι δάσκαλοι χρησιμοποιούν για να καθορίσουν ένα θετικό περιβάλλον τάξης. α) οι σπουδαστές ορίζουν ως θετικό ένα περιβάλλον τάξης με τη χρησιμοποίηση παραγόντων που είναι πιό προσωπικοί και συναισθηματικοί από εκείνους που χρησιμοποιούν οι δάσκαλοι, β) και οι σπουδαστές αλλά και οι δάσκαλοι έχουν ανάγκη για μια μεγαλύτερη αίσθηση προσωπικού ελέγχου στην διαδικασία μάθησης. Εντούτοις, αυτή η κοινή ανάγκη οδηγεί συχνά σε μεγαλύτερη σύγκρουση δασκάλων -σπουδαστών παρά σε συναίνεση. Αυτές οι δύο σημαντικές διαφορές είναι το κεντρικό σημείο του επιχειρήματός

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

των συγγραφέων ότι οι δάσκαλοι είναι περισσότερο ικανοί να δημιουργήσουν ένα θετικό περιβάλλον τάξης όταν αυτοί αναγνωρίζουν και προσπαθούν, να ικανοποιήσουν τις ανάγκες των σπουδαστών τους.

Στόχος 2: Πως ανταποκρίνεται ο δάσκαλος στις ανάγκες των μαθητών για ένα θετικό περιβάλλον τάξης. Για να είναι οι δάσκαλοι πετυχημένοι στο να κάνουν κατανοητή τη μάθηση, πρέπει να προσπαθήσουν να συναντήσουν τις συναισθηματικές και κινητικές ανάγκες των μαθητών τους.. Νομίζουμε ότι οι συνέπειες των προσπαθειών των δασκάλων να ικανοποιήσουν αυτές τις ανάγκες είναι σαφείς και άμεσες. Οι σπουδαστές θα συμμετέχουν συνειδητά στη διαδικασία εκμάθησης. Οι συγγραφείς συζητούν έξι βασικές συναισθηματικές και κινητικές ανάγκες των σπουδαστών (δηλ., συναισθηματική ασφάλεια, αυτοπεποίθηση, διασκέδαση, αίσθηση του ανήκειν, δύναμη, ελευθερία) και προσφέρουν ένα αριθμό από διάφορες στρατηγικές διδασκαλίας για να ανταποκριθούν σε αυτές τις ανάγκες.

Στόχος 3: Κατανόηση και εφαρμογή μιας προσέγγισης με κέντρο τον σπουδαστή και στόχο την πειθαρχία. Εξετάζεται το θέμα της ικανότητας των σπουδαστών να ρυθμίσουν τη συμπεριφορά τους σε μια τάξη. Οι συγγραφείς πιστεύουν στις δυνατότητες αυτορύθμισης της συμπεριφοράς των σπουδαστών, αλλά η πεποίθησή τους είναι υπό όρους. Οι μαθητές μπορούν να αυτο-ρυθμίσουν τη συμπεριφορά τους εάν (α) οι δάσκαλοι προσπαθήσουν να δημιουργήσουν ένα θετικό περιβάλλον τάξης (βασισμένο στην πρόταση με κέντρο τον μαθητή που δίνεται προηγουμένως), (β) αν οι δάσκαλοι και όλο το σχολικό προσωπικό αναθεωρήσουν τις παραδοσιακές φιλοσοφίες τους για την πειθαρχία και δίνουν στους σπουδαστές την ευκαιρία να πάρουν την ευθύνη για τις συμπεριφορές τους, και (γ) οι δάσκαλοι και τα σχολεία παίρνουν το χρόνο να διδάξουν τους σπουδαστές πώς να αυτο-ρυθμίσουν τη συμπεριφορά τους. Παρουσιάζονται επίσης μερικά από τα πιθανά ελαττώματα από τις παραδοσιακές, δάσκαλο-κεντρικές μορφές πειθαρχίας. Τέλος, παρουσιάζεται μια περιπτωσιολογική μελέτη του La Cima σχολείο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στο Tucson της Αριζόνα, στην οποία καταγράφηκε κατά γράμμα η εξέλιξη μιας μαθητο-κεντρικής προσέγγισης σε θέματα πειθαρχίας σε ένα μεγάλο σχολείο πόλης με έναν ποικίλο πληθυσμό σπουδαστών. Οι ακρογωνιαίοι λίθοι του σχεδίου υπευθυνότητας του La Cima ήταν: (α) η διαδικασία προγραμματισμού ευθύνης, (β) οι αρχές για τον προγραμματισμό υπευθυνότητας, και (γ) η συνάντηση στην τάξη. Στους δασκάλους υπενθυμίζεται ότι οι ιδέες δεν είναι απαραίτητο να εφαρμοστούν σε κάθε σχολείο κατά τρόπο απόλυτο. Στην πραγματικότητα, ένα μεγάλο μέρος της επιτυχίας του σχεδίου υπευθυνότητας του La Cima είναι βασισμένο στο γεγονός ότι το προσωπικό έχει

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

επιτρέψει την ευελιξία και τις αλλαγές. Από το 1992, αυτή η προσέγγιση έχει οδηγήσει στις σημαντικές μειώσεις διάφορων προβλημάτων πειθαρχίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Στόχος 4: Καταλαβαίνοντας τα όρια και τα εμπόδια στην εφαρμογή αυτών των προτάσεων. Εάν οι δάσκαλοι πρόκειται να ενθαρρύνουν μια θετική εμπειρία εκμάθησης για τους σπουδαστές τους, το σχολείο στο οποίο δουλεύουν πρέπει επίσης να παρέχει στους δασκάλους τις ίδιες θετικές ευκαιρίες. Αυτή η ευκαιρία έρχεται μέσω της ευρείας και ανοικτής επικοινωνίας, της συναίνεσης, και της αφοσιωμένης δράσης με σκοπό την επίτευξη αυτών των στόχων.

Οι Loza και Derri (2005) στα πλαίσια των δραστηριοτήτων του Ευρωπαϊκού προγράμματος Comenius, χρησιμοποιώντας μια διαθεματική-διεπιστημονική διαδικασία προσπαθούν να αναμορφώσουν τα προγράμματα σπουδών και να βελτιώσουν την διδασκαλία και την εκπαίδευση καθηγητών και μαθητών. Χρησιμοποιούν τις αθλητικές και τις φυσικές δραστηριότητες σαν μέσα που έχουν την δυνατότητα να παρέχουν σημαντικά κίνητρα σε παιδιά και εφήβους για να κατανοήσουν και να αναπτύξουν ατομικές και κοινωνικές αξίες. Ο τελικός σκοπός του Ευρωπαϊκού έργου με τίτλο «ο αθλητισμός και οι Φυσικές δραστηριότητες σαν μέσα γενικής και επιστημονικής παιδείας» είναι η λειτουργική έκδοση μιας πλατφόρμας εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης και η υλοποίηση μιας Ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής σειράς μαθημάτων με εικονικές τάξεις που προσδίδουν νέα μορφή στην εκπαίδευση των διδασκόντων. Ειδικότερα, στόχοι του εν λόγω Ευρωπαϊκού προγράμματος είναι οι εξής:

α) η συσχέτιση διαφορετικών διαθεματικών και εγκάρσιων επιπέδων γνώσεων.

β) η διαμόρφωση και η αξιολόγηση των περιεχομένων της εκπαίδευσης των καθηγητών της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης όπως επίσης και αυτών της Φυσικής Αγωγής, συνδυάζοντας αθλητικές πρακτικές και επιστημονική κουλτούρα η οποία ερμηνεύει την κίνηση του ανθρώπινου σώματος και των αντικειμένων μέσα από συγκεκριμένες δραστηριότητες της καθημερινής ζωής.

γ) η διαμόρφωση και η αξιολόγηση εκπαιδευτικών μαθημάτων τα οποία θα παρακολουθήσουν εθελοντές διδάσκοντες οι οποίοι ενδιαφέρονται να αποκτήσουν νέα επιστημονική κατάρτιση με αυτόνομο τρόπο.

δ) η εξασφάλιση της διάδοσης αυτής της βασικής επιστημονικής κουλτούρας.

ε) η δημιουργία και επικύρωση ενός εξ' αποστάσεως συστήματος εκπαίδευσης.

Οι δραστηριότητες του Ευρωπαϊκού έργου στοχεύουν:

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

- Στους εκπαιδευτικούς των ιδρυμάτων και τους συνεργάτες που πραγματοποιούν, αναπτύσσουν και μετά διαδίδουν, όσο ευρύτερα μπορούν μέσα από το δικό τους δίκτυο επικοινωνίας, τα εκπαιδευτικά εργαλεία και τα μαθήματα.
- Τους εκπαιδευτικούς των σχολείων, οι οποίοι θα χρησιμοποιήσουν τα εκπαιδευτικά εργαλεία και τα μαθήματα και θα αναπτύξουν μία ενεργή εκπαιδευτική διαδικασία.
- Τους εκπαιδευτικούς στην εξ' αποστάσεως εκπαίδευση που θα έχουν τη δυνατότητα να πειραματιστούν με τα εκπαιδευτικά μαθήματα και να τα συμπεριλάβουν στη διδασκαλία τους, αναλόγως με τις ανάγκες τους.
- Όλους τους χρήστες της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης.

Με βάση τα παραπάνω δημιουργείται ένα project με οχτώ μαθήματα, σε κάθε ένα από τα οποία αναπτύσσεται μία αξία με σκοπό να βοηθήσουν τους εκπαιδευτικούς να κατανοήσουν την έννοια της ανάπτυξης αξιών στους μαθητές τους, χρησιμοποιώντας παραδείγματα από το χώρο της φυσικής αγωγής και της καθημερινής ζωής.

Αθλητισμός και βία

Οι Bredemeier και Shields (1995) ορίζουν την επιθετικότητα ως την δράση που αρχίζει με την πρόθεση για να προκαλέσει τον πόνο ή τον τραυματισμό στον αντίπαλο. Όμως το ισχυρό, γερό, ενεργητικό παιχνίδι που δεν περιλαμβάνει πρόθεση για να επιβάλει τον πόνο ή τον τραυματισμό μπορεί να ονομασθεί ανταγωνιστικό, παιχνίδι. Σύμφωνα με τις απόψεις τους η επιθετικότητα έχει τις ρίζες της, πάντα στην απογοήτευση και, αντίστροφα η απογοήτευση οδηγεί πάντα σε κάποια μορφή επιθετικότητας. Όταν το θέμα της αθλητικής επιθετικότητας προσεγγίζεται από τους συγγραφείς με βάση την δομική αναπτυξιακή θεωρία τότε λαμβάνεται υπόψη σε αυτήν την προσέγγιση, η αντανακλαστική ηθική αξιολόγηση του συμμετέχοντα στον αθλητισμό. Έχει βρεθεί, παραδείγματος χάριν, ότι οι αθλητές με τον ωριμότερο ηθικό συλλογισμό είναι λιγότερο επιθετικοί και βίαιοι, από εκείνους με το λιγότερο ώριμο ηθικό συλλογισμό. (Bredemeier & Shields, 1995)

Η σχέση της ηθικής ατμόσφαιρας των ομάδων, με την συμπεριφορά των αθλητών οι οποίοι θεωρούν πιθανή την χρήση βίας εκ μέρους τους ήταν ο σημαντικότερος σκοπός της μελέτης των Guivernau και Duda (2002). Δύο πρόσθετοι σκοποί τους ήταν: α) να καθορίσουν εάν υπήρξε μια κυρίαρχη επιρροή για την πρόκληση αυτής της συμπεριφοράς και β) να εξεταστούν οι πιθανές διαφορές ανάλογα με το φύλο των αθλητών οι οποίοι δέχονται αυτήν την επιρροή. Οι συμμετέχοντες ήταν 194 αγόρια και κορίτσια, ποδοσφαιριστές 13-19 ετών. Παράλληλα χρησιμοποιήθηκε η τροποποιημένη έκδοση των ψυχομετρικών τεστ JAMBYSQ και TNQ, αντίστοιχα. Οι αντιλήψεις αθλητών για τους

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

υπέρ-επιθετικούς κανόνες των ομάδων τους προέκυψε να είναι ο συνεπέστερος προάγγελος για μελλοντικές επιθετικές συμπεριφορές. Ανεξάρτητα από το γένος, όλοι οι αθλητές ανέφεραν ότι θα ήταν πιθανότερη μια επιθετική συμπεριφορά από αυτούς εάν υποστηρίζονταν ή ενθαρρύνονταν αυτή από τους προπονητές τους Τα συμπεράσματα οδηγούν στην σημασία και την επιρροή της ηθικής ατμόσφαιρας που δημιουργείται από τους υπευθύνους στις αθλητικές ομάδες που αθλούνται νέοι. Στην τελευταία δεκαετία, οι δομικές κοινωνικές θεωρίες έχουν χρησιμοποιηθεί ως πλαίσιο για να καταλάβουν οι ερευνητές τις ψυχολογικές διαδικασίες που κρύβονται κάτω από την επιθετικότητα στον αθλητισμό. Ειδικότερα, η δομική αναπτυξιακή ηθική θεωρία (Kohlberg, 1984; Haan, 1991) έχει παράσχει τις βάσεις για το μεγαλύτερο μέρος της πρόσφατης έρευνας για την αθλητική επιθετικότητα. Αυτή η βιβλιογραφία επίσης προτείνει ότι η ηθική ωριμότητα συσχετίζεται αντιστρόφως με τις επιθετικές τάσεις μεταξύ των διαφορετικών δειγμάτων των αθλητικών συμμετεχόντων (Bredemeier, 1985,1994; Bredemeier et al, 1987). Τα πιο υψηλά επίπεδα ηθικού συλλογισμού αντιστοιχούν στα χαμηλότερα επίπεδα επιθετικότητας και αυτή η σχέση είναι "ισχυρή και γραμμική" (Bredemeier, 1983).

Οι Ommundsen, Roberts, Lemyre και Treasure (2003) είχαν σαν στόχο να ερευνήσουν τη σχέση μεταξύ του αντιλαμβανόμενου κλίματος κινήτρων, της προσωπικότητας του αθλητή, της κοινωνικο-ηθικής λειτουργίας αυτών στα πλαίσια των κανόνων μιας ομάδας σε ένα δείγμα νέων ποδοσφαιριστών της Νορβηγίας. Υπέθεσαν ότι ένα κλίμα κινήτρων προσανατολισμένο στην απόδοση θα συνδεόταν με χαμηλά επίπεδα κοινωνικής -ηθικής λειτουργίας, και των αντιλήψεων για τους κανόνες της ομάδας που θα ενέκριναν τις παράνομες συμπεριφορές στο ποδόσφαιρο. Σε αντίθεση, ένα κύρια προσανατολισμένο στη μάθηση κλίμα ήταν ευεργετικό όσον αφορά την κοινωνική-ηθική λειτουργία των αθλητών, την αθλητική προσωπικότητα και τη δημιουργική ηθική της ομάδας. Χρησιμοποιήθηκε ένα δείγμα από 279 ποδοσφαιριστές (ηλικίας 12-14 έτη) που συμμετείχαν σε ένα διεθνές τουρνουά ποδοσφαίρου νεολαίας, το κύπελλο της Νορβηγίας, όπου οι παίκτες συμπλήρωσαν ένα ερωτηματολόγιο που μετρά τις διαφορετικές διαστάσεις της κοινωνικής-ηθικής λειτουργίας τους, τις ηθικές τους κρίσεις, τις προτεραιότητές τους, τα ηθικά τους διλήμματα, τις θέσεις τους για τις ανήθικες συμπεριφορές και την αποδοχή των κανόνων που τίθενται από την ομάδα. Η ανάλυση των δεδομένων έδειξε ότι οι αθλητές που αντιλήφθηκαν το κλίμα κινήτρων προσανατολισμένο στην μάθηση και τα οφέλη της άσκησης παρουσίασαν ωριμότερα επίπεδα κοινωνικού συλλογισμού, ήθους και καλύτερων συμπεριφορών. Αυτοί οι παίκτες ήταν επίσης λιγότερο ικανοί να παρουσιάσουν ανήθικη συμπεριφορά, αντιλαμβάνονταν ευκολότερα τους

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

κανόνες των ομάδων και αποδοκίμαζαν έντονα την υπέρ-επιθετικότητα. Αντίθετα, οι αθλητές που προσανατολίστηκαν στην απόδοση και την νίκη ευκολότερα παρουσίασαν ανήθικες συμπεριφορές στο ποδόσφαιρο. Τα συμπεράσματα επεξηγούν τη σημασία του κλίματος κινήτρων προκειμένου να παρασχεθεί σε νεαρούς αθλητές μια σωστή εικόνα της κοινωνικής —ηθικής λειτουργίας στα πλαίσια μιας ομάδας, της αποδοχής των κανόνων της και της δημιουργίας αθλητικών προσωπικοτήτων στο ποδόσφαιρο νεολαίας.

Ο ηθικός συλλογισμός των δασκάλων για επέμβαση στη σχολική βία και επιρρέπεια στην εργασία των Meyer, Astor και Behre, (2004) είναι υπο μελέτη. Οι συντάκτες προτείνουν να χρησιμοποιηθούν από κοινού οι έννοιες από τη γνωστική αναπτυξιακή θεωρία περιοχών (CDD), τη δημόσια υγεία, και την περιβαλλοντική ψυχολογία για να ερευνήσουν τις κρίσεις των δασκάλων για την επέμβαση σε παιδικές χαρές, καφετέριες, διαδρόμους. Υποστηρίζεται ότι οι δάσκαλοι (μαζί με άλλα μέλη της σχολικής κοινότητας) έχουν διαφορετικές αντιλήψεις για την βία και την επιρρέπεια σε αυτή στο σχολικό περιβάλλον που επηρεάζουν συστηματικά τις κρίσεις τους και την ερμηνεία γεγονότων από αυτούς. Οι αντιλήψεις αυτές είναι σε συνάρτηση με την ηλικία τους, την βαθμίδα του σχολείου στο οποίο διδάσκουν, αλλά και το φύλο τους. Τρείς σημαντικές εκτιμήσεις που γίνονται από τους δασκάλους αφορούν: 1) την εκτίμηση για τη φυσική ζημιά και την πιθανή πρόκλησης καταστροφών μέσα στο σχολείο, 2) την εκτίμηση για την ψυχολογική πίεση από την απειλή της χρήσης βίας σε σπουδαστές και 3) την εκτίμηση για τον επαγγελματικό ρόλο ή την ευθύνη του σχολικού προσωπικού να ελέγξει και να επέμβει σε επεισόδια βίας μέσα στο σχολείο. Οι δάσκαλοι δεν εγκρίνουν την επιθετικότητα των σπουδαστών. Τα συμπεράσματα δείχνουν ότι οι δάσκαλοι χρησιμοποιούν την ηθική για να καταδικάσουν την βία από σπουδαστές και να εστιάσουν κυρίως στην ψυχολογική ή την φυσική ζημιά που βιώνεται από τους σπουδαστές. Εντούτοις, οι αντιδράσεις δασκάλων για σπουδαστές που κάνουν χρήση βίας είναι διαφορετικές σε αγόρι και κορίτσι και το συλλογισμό τους για την υποχρέωσή τους να επέμβουν. Τα συμπεράσματα από τις μελέτες δείχνουν ότι εκτός από τις ηθικές διαστάσεις γύρω από την πάλη ως ανήθικη συμπεριφορά, οι κρίσεις των δασκάλων είναι μερικώς βασισμένες (1) στο γένος των σπουδαστών και του δασκάλου και (2) την βαθμίδα του σχολείου στο οποίο διδάσκουν. Επιπλέον, οι πεποιθήσεις τους για τον κίνδυνο που διατρέχουν στις συγκεκριμένες περιπτώσεις επηρεάζουν τις κρίσεις και το συλλογισμό τους.

Τέλος σύμφωνα με τον Wolverton (2006) στις μετρήσεις του ηθικού συλλογισμού των αθλητών κολλεγίων, οι σπουδαστές που κάνουν αθλητισμό σε συλλόγους και

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

ειδικότερα, που συμμετέχουν σε αθλήματα επαφής παρουσίασαν δείκτες σημαντικά χειρότερους σε θέματα ηθικής από εκείνους που ασχολούνταν με ατομικά αθλήματα. Θεωρεί ότι εν μέρει αυτό είναι αποτέλεσμα του ότι στην ομάδα οι αθλητές συχνά δεν λαμβάνουν μόνοι τους τόσο πολλές αποφάσεις κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού, αλλά επιλέγονται έτοιμα plays που έχουν προαποφασιστεί από τον προπονητή. Σε αντιπαραβολή σε αυτό, για παράδειγμα, στο γκολφ και την αντισφαίριση, όπου στους παίκτες δίνεται η μεγαλύτερη ευθύνη τα προβλήματα παράβασης των κανόνων φαίνεται να μειώνονται.. Όταν στους αθλητές παρέχονται στοιχεία ατομικής υπευθυνότητας, τείνουν να έχουν την υψηλότερη δυνατότητα ηθικού-συλλογισμού και να λαμβάνουν τις καλύτερες ηθικές αποφάσεις. Οι αθλητές που κάνουν αθλητισμό στον οποίο οι παίκτες έχουν την δυνατότητα επαφής με τον αντίπαλο φαίνεται να έχουν τις χαμηλότερα ανεπτυγμένες ηθικές δεξιότητες. Όταν έχει ο αθλητής την άδεια να έλθει σε σωματική επαφή αλλά και να σπρώξει ή να χτυπήσει κάποιο αντίπαλο μέσα στα πλαίσια του ρόλου του στο παιχνίδι, αρχίζει να βλέπει τον αντίπαλό σαν αντικείμενο και όχι ως άνθρωπο, παραβιάζοντας ευκολότερα τους κανόνες ηθικής. Τα αθλήματα επαφής δίνουν στους αθλητές περισσότερες ευκαιρίες να παραβούν τους κανόνες. Όπως ήταν αναμενόμενο επομένως, οι αθλητές που έκαναν λακρός, χόκευ επί πάγου, και ποδόσφαιρο, παρουσίασαν τους μεγαλύτερους δείκτες παραβατικότητας μεταξύ σπουδαστών κολεγίων σε αντίθεση με τους παίκτες του γκολφ και παικτών της αντισφαίρισης που παρουσίασαν τους μικρότερους.

Fair Play

Ο Panagiotopoylos (1998) εκτιμά ότι η Φυσική Αγωγή και ο αθλητισμός είναι ουσιαστικοί σε κάθε άνθρωπο για την τέλεια ανάπτυξη της προσωπικότητάς του και η ελεύθερη πρακτική τους αναγνωρίζεται ως θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα. Αυτό το δικαίωμα υπονοεί ότι ο αθλητισμός και η Φυσική Αγωγή πρέπει να ενσωματωθούν πλήρως στο εκπαιδευτικό σύστημα και όλες τις άλλες πτυχές της κοινωνικής ζωής, ως μέσα για τα άτομα να αναπτύξουν τις φυσικές, διανοητικές και ηθικές ικανότητές τους. Το περιεχόμενο του αθλητικού ανταγωνισμού, πρέπει να πλαισιωθεί από την ηθική. Αλλά και πέρα από την ηθική ο αθλητισμός προστάζει μια ιδιαίτερη συμπεριφορά στον ανταγωνισμό, ένα πλαίσιο που καθορίζεται , από νομικούς κανόνες, εμμονή σε κάποιες εγγυήσεις της σωματικής αλλά και της ψυχικής ακεραιότητας των συμμετεχόντων και τέλος επίδειξη τουFair play. Τα κράτη δικαίου παρέχουν την ουσία της αθλητικής ηθικής και καθορίζουν τη θέση και την συμπεριφορά εκείνων που μετέχουν στον αθλητισμό και

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

τον ανταγωνισμό. Κατά συνέπεια, είναι επιτακτικό να θεσπιστούν από τα κράτη δικαίου κανόνες που να προστατεύουν το δίκαιο παιχνίδι, να ικανοποιούν το αίσθημα δικαίου των φίλων του αθλητισμού, με τη στέρηση των παραβατών από το δικαίωμά τους να συμμετέχουν στον αθλητισμό και τον ανταγωνισμό. Μια τέτοια νομοθετική προσέγγιση κρίνεται απαραίτητη προκειμένου να τιμωρηθεί η παρεκκλίνουσα συμπεριφορά που παραβιάζει τον αθλητισμό και το νόμο ανταγωνισμού.

Ο Rees (2003) προσπάθησε να επεκτείνει την κατανόηση της λογικής των παιχνιδιών εξετάζοντας τις απαντήσεις των αποφοίτων του τμήματος Φυσικής Αγωγής του πανεπιστημίου Adelphi σε ερωτήσεις για το δίκαιο παιχνίδι, με ερωτηματολόγιο που χρησιμοποίησε την μεθοδολογία που βασίζεται στις έρευνες των Bredemeier και Shields (1986), και των συναδέλφων τους (π.χ. Fisher & Bredemeier, 2000) σχετικά με το δίκαιο παιχνίδι στον αθλητισμό. Ως αποτέλεσμα της εργασίας του ο Rees (2003) για την ηθική, προσδιόρισε την λογική του παιχνιδιού ως εγωκεντρικό προσανατολισμό προς τη νίκη. Η σημασία της νίκης φάνηκε βεβαίως να είναι στις σκέψεις της πλειοψηφίας των συμμετεχόντων σε αυτήν την μελέτη, παράλληλα με το γενικευμένο συλλογισμό τους για το δίκαιο παιχνίδι αλλά και τις θέσεις για τα ζητήματα του τραυματισμού, εκούσια και ακούσια στην άσκηση. Επίσης οι απαντήσεις έδειξαν ότι η μεγάλη πλειοψηφία των σπουδαστών εξέτασε και λάμβανε σοβαρά τα ζητήματα δικαιοσύνης αλλά και τα ζητήματα σκόπιμου τραυματισμού. Οι συμμετέχοντες εκτίμησαν το δίκαιο παιχνίδι, απέρριψαν το σκόπιμο τραυματισμό, και παρουσίασαν το σεβασμό τους στις προσπάθειες των αντιπάλων τους. Οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες δέχτηκαν ότι η αποφυγή της σκληρής σωματικής επαφής δεν ήταν μέρος του δίκαιου παιχνιδιού. Παράλληλα η παροχή δυνατότητας σε έναν «αδύνατο αντίπαλο» να κερδίσει έλαβε το ποιό υψηλό επίπεδο απόρριψης από οποιαδήποτε πτυχή του δίκαιου παιχνιδιού και έδειξε ότι η νίκη ήταν ένα θεμελιώδες συστατικό του αθλητισμού για αυτούς τους συμμετέχοντες. Ομοίως, το ζήτημα της νίκης και της ήττας ήταν προεξέχον στις μνήμες των δίκαιων γεγονότων παιχνιδιού. Τέλος φάνηκε ότι το δίκαιο παιχνίδι δεν είναι μια απλή, αλλά μια περίπλοκη διαδικασία λήψης απόφασης για το πώς να συμπεριφερθεί κάποιος στον αθλητισμό.

Αναλυτικά προγράμματα Φυσικής Αγωγής και αξίες

Η θετική επίδραση ενός ετήσιου προγράμματος Φυσικής Αγωγής, που βασίστηκε στους σκοπούς, τους στόχους, τις επιδιώξεις και τα αντίστοιχα ωριαία πλάνα μαθημάτων, του αναλυτικού προγράμματος που συντάχθηκε από την «Ελληνική Ακαδημία Φυσικής Αγωγής, 2003», στην πολύπλευρη ανάπτυξη των παιδιών, φάνηκε σε ανάλογη έρευνα που

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

διεξήχθη στην Α΄ δημοτικού (Δέρρη, Σαμαρά, Παπαδοπούλου & Κιουμουρτζόγλου, 2003). 45 μαθητές και μαθήτριες, ηλικίας 6-7 ετών χωρίστηκαν με τυχαίο τρόπο σε δύο ομάδες εκ των οποίων η μία (ομάδα Α) διδάχθηκε το μάθημα της φυσικής αγωγής σύμφωνα με τα ωριαία πλάνα που αναπτύχθηκαν για την επίτευξη των επιδιώξεων στην αντίστοιχη τάξη και παρουσιάζονται αναλυτικά στο βιβλίο Δέρρη, Β., Σαμαρά, Γ., Παπαδοπούλου, Μ., Κιουμουρτζόγλου, Ε. (2003*). E-book: Η Φυσική Αγωγή στο Δημοτικό.* (www.hape.gr), ενώ η άλλη (ομάδα Β) ακολούθησε το τυπικό σχολικό πρόγραμμα φυσικής αγωγής. Αξιολογήθηκαν όλοι οι σκοποί του μαθήματος της φυσικής αγωγής για τη συγκεκριμένη τάξη, πριν και μετά την εφαρμογή των προγραμμάτων.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας διαπιστώθηκε ότι η ομάδα Α, η οποία παρακολούθησε το νέο πρόγραμμα Φυσικής Αγωγής, παρουσίασε σημαντική βελτίωση στα στοιχεία όλων των σκοπών του μαθήματος. Αντίθετα, η ομάδα Β, που ακολούθησε το τυπικό πρόγραμμα φυσικής αγωγής, παρουσίασε βελτίωση σε λιγότερους τομείς ή μικρότερη βελτίωση από την ομάδα Α. Συγκεκριμένα η ομάδα Α παρουσίασε μεγαλύτερη βελτίωση από την ομάδα Β, στην κινητική επιδεξιότητα, στη γνωστική κατανόηση των κινητικών εννοιών και των βασικών δεξιοτήτων μετακίνησης και χειρισμού, στη μυϊκή δύναμη/αντοχή και την ευλυγισία όσο και τη γνωστική κατανόηση των στοιχείων της φυσικής κατάστασης που προάγουν την υγεία. Παράλληλα οι μαθητές της ομάδας Α, οι οποίοι συμμετείχαν στο νέο πρόγραμμα της Φυσικής Αγωγής ωφελήθηκαν πολύ περισσότερο από εκείνους της ομάδας Β στους τομείς που αφορούν στη συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού.

Δεδομένου ότι το μάθημα της Φυσικής Αγωγής είναι το πλέον σημαντικό στην πολύπλευρη ανάπτυξη των παιδιών και ότι η ύπαρξη μαθησιακής συνέχειας από τάξη σε τάξη είναι απαραίτητη, συμπεραίνεται ότι ο σχεδιασμός και η υλοποίηση αναπτυξιακά κατάλληλων προγραμμάτων Φυσικής Αγωγής για την ανάπτυξη των στοιχείων όλων των σκοπών στα μικρά παιδιά, αποτελούν αναγκαιότητα. Με αυτό τον τρόπο οι μαθητές θα μπορέσουν να αναπτυχθούν κατάλληλα και να προχωρήσουν ομαλά στις επόμενες τάξεις ώστε να επιτευχθεί ο απώτερος σκοπός της Φυσικής Αγωγής, η συμμετοχή κινούμενων, σκεπτόμενων και αισθανόμενων ατόμων στη δια βίου άσκηση.

Ο Butler (2006) εξετάζει την χρήση της εκπαίδευσης παιχνιδιών και πως αυτή επηρεάζει τις αντιλήψεις για την δυνατότητα των μαθητών να αφομοιώνουν αξίες μέσα από αυτό. Η εκπαίδευση παιχνιδιών έχει και την έμφυτη και εγγενή αξία για τους αρχαρίους. Αυτό προσκρούει συχνά στον τρόπο με τον οποίο το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών δομείται και αναπτύσσεται. Οι εξωγενείς πολιτιστικές και κοινωνικές αξίες

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

έχουν ασκήσει επίσης επίδραση επάνω στην πειθαρχία και τα ζητήματα ηθικής συμπεριφοράς. Το πιο γνωστό πρότυπο αναλυτικού προγράμματος με χρήση παιχνιδιών είναι το Teaching Games for Understanding (TGfU), το οποίο πλαισιώνει μια επιπλέον δυνατότητα διδασκαλίας και αφομοίωσης κοινωνικών αξιών. Οι αξίες οι οποίες μπορεί να αφομοιωθούν μέσα από την χρήση παιχνιδιών, σύμφωνα με το (TGfU) κατατάσσονται σε 5 μεγάλους προσανατολισμούς αξίας: (1) πειθαρχική κυριότητα, (2) αυτό-πραγματοποίηση, (3) κοινωνική αναδημιουργία, (4) διαδικασία εκμάθησης και (5) οικολογική ολοκλήρωση. Ο προσδιορισμός των φιλοσοφικών αρχών που υποστηρίζουν το πρόγραμμα σπουδών επιτρέπει στο αντανακλαστικό μέρος της πρακτικής να πραγματοποιηθούν οι στόχοι. Το πρόγραμμα ενθαρρύνει τους δασκάλους να εφεύρουν τα παιχνίδια τους, να βοηθούν για να αναπτύξουν σεβασμό, δικαιοσύνη, ισονομία, και την ελεύθερη και ανοικτή έρευνα (κοινωνική αναδημιουργία). Κατ' αυτό τον τρόπο, οι αρχάριοι έρχονται να εκτιμήσουν και να καταλάβουν την ευθύνη τους να προστατεύσουν τα μεμονωμένα και συλλογικά δικαιώματα και τις ελευθερίες.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Συνοψίζοντας, οι παραπάνω έρευνες έδειξαν ότι ο αναπτυξιακός χαρακτήρας της ηθικής στον αθλητικό χώρο βρέθηκε να ακολουθεί παρόμοια πορεία με αυτήν του ευρύτερου κοινωνικού χώρου. Η συμβολή του αθλητισμού στην ηθική ανάπτυξη έχει συζητηθεί αρκετά ενώ παράλληλα έχει διαπιστωθεί από ψυχολόγους φιλοσόφους αλλά και κοινωνιολόγους η εξελικτική πορεία του στο διάβα των αιώνων. Τοποθετώντας την Φυσική Αγωγή και τον αθλητισμό σε ένα ιστορικό πλαίσιο από την άποψη των σκοπών και στόχων γίνεται αντιληπτό ότι έχουν εξυπηρετήσει πάρα πολλούς σκοπούς στην ιστορία τους και έχουν χρησιμοποιηθεί για ποικίλους λόγους. Μερικοί από αυτούς ήταν για καθαρά προσωπικό όφελος του συμμετέχοντος ενώ σε άλλες περιπτώσεις η κοινωνία χρησιμοποιεί την φυσική αγωγή με σκοπό να εδραιώσει την ηγεμονική της φύση, όπως για παράδειγμα η προετοιμασία των πολιτών για την στρατιωτική τους θητεία. Σε πιο σύγχρονες εποχές δημιουργείται ένα σύνολο από σχολικά προγράμματα Φυσικής Αγωγής στη βάση ότι η Φυσική Αγωγή προσφέρει πολλά στους συμμετέχοντες και συμβάλλει αποφασιστικά στην κοινωνικοποίησή τους (Laker, 2000; Mechikoff & Estes, 1993; Van Dalen & Bennett, 1993; Kirschenbaum, 1993).

Στην εκπαίδευση, η ηθική ανάπτυξη και η αγωγή κατέχουν κεντρική θέση, καθώς το σχολείο προσφέρει καθημερινά ευκαιρίες στους μαθητές να έρχονται σε επαφή με ηθικά θέματα και προβλήματα και τους βοηθά να ενσωματώσουν αξίες. Η Φυσική Αγωγή είναι ένα από τα μαθήματα που πιστεύεται ότι μπορεί να παίξει ουσιαστικό ρόλο στην ηθική ανάπτυξη των παιδιών με την προϋπόθεση ότι θα υπάρχει μια συνεπής στρατηγική για την εκπαίδευση αξιών. Παρόλα αυτά η ηθική ανάπτυξη υποστηρίζεται ότι είναι μια διαδικασία που πραγματοποιείται μόνο κάτω από προϋποθέσεις και όχι αυτόματα ως αποτέλεσμα της συμμετοχής στον αθλητισμό και την Φυσική Αγωγή (Rees, Howell &Miracle, 1990; Shields & Bredemeier, 2000; Rees, 2001; Loza & Derri, 2005). Φαίνεται ότι στα σχολεία μας η εκπαίδευση αξιών παραμένει αρκετά απροσδιόριστη και χωρίς να γνωρίζουν αρκετοί από τους εκπαιδευτικούς μας πώς να τις αναπτύξουν (Δέρρη, Σαμαρά, Παπαδοπούλου & Κιουμουρτζόγλου, 2003).

Παράλληλα όσοι εργάζονται στο χώρο της Φυσικής Αγωγής και του αθλητισμού συμφωνούν ότι οι φυσικές δραστηριότητες έχουν μεγάλη δύναμη κοινωνικοποίησης και αναπτύσσουν ατομικές και κοινωνικές αξίες που προάγουν την μόρφωση του ατόμου (Drew, 2000; Loza & Derri, 2005; Bailey, 2006). Σύμφωνα με τους Miller, Bredemeier και

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

Shields (1997), η Φυσική Αγωγή αποτελεί πιθανότατα τον σημαντικότερο χώρο για την κοινωνικό-ηθική ανάπτυξη με σημαντικότερους λόγους: α) ότι στο μάθημα της Φυσικής Αγωγής συμμετέχουν περισσότερα παιδιά από ότι σε οργανωμένους συλλόγους β) στην φυσική αγωγή οι εκπαιδευτικοί δεν είναι προσανατολισμένοι στον έντονο ανταγωνισμό γ) οι εκπαιδευτικοί μπορούν να συνεργαστούν με τους δασκάλους και την διεύθυνση του σχολείου για την κοινωνικό-ηθική ανάπτυξη των μαθητών δ) οι εκπαιδευτικοί έχουν την δυνατότητα να μυήσουν τον μαθητή στα ιδανικά του αθλητισμού και τις αξίες στις οποίες αυτός βασίζεται. Επίσης, το μάθημα της Φυσικής Αγωγής είναι λιγότερο εμπορευματοποιημένο, γραφειοκρατικό και τυποποιημένο από τις υπόλοιπες μορφές αθλητισμού. Τα προγράμματα Φυσικής Αγωγής είναι παραδοσιακά δομημένα με την λιγότερη έμφαση στον ανταγωνισμό ενώ παράλληλα το μάθημα δέχεται τις λιγότερες εξωτερικές πιέσεις για να δοθεί έμφαση και να επιτευχθεί το αποτέλεσμα.

Από εκπαιδευτικής σκοπιάς η Φυσική Αγωγή με την πληθώρα των φυσικών δραστηριοτήτων πλεονεκτεί συγκριτικά με τα υπόλοιπα μαθήματα στην αφομοίωση αξιών που διαπερνούν την εκπαίδευση. Η Φυσική Αγωγή θεωρείται επίσης η βάση στην οποία οι άλλες φυσικές δραστηριότητες στηρίζονται. Σαν βάση όλων των δραστηριοτήτων θεωρείται το παιχνίδι όπου το παιδί αυτόβουλα συμμετέχοντας μαθαίνει πέρα από τεχνικές και δεξιότητες τις ατομικές και κοινωνικές αξίες αλλά και την χαρά της συμμετοχής (Shields & Bredemeier, 1995; Rees, 2001; Loza & Derri, 2005).

Το πολιτιστικό-κοινωνικό περιβάλλον, η οικογένεια και το σχολείο είναι τα τρία περιβάλλοντα στα οποία αναπτύσσονται οι αξίες. Παρόλα αυτά, η ηθική ως ένα σύνολο αρχών και κανόνων που ρυθμίζουν την ανθρώπινη συμπεριφορά προς τους άλλους ανθρώπους και επηρεάζει την ανθρώπινη ευημερία, δεν φαίνεται να είναι μια διαδικασία που πραγματοποιείται αυτόματα ως αποτέλεσμα της απλής συμμετοχής στον αθλητισμό (Weis & Smith, 2002; Rees, Howell & Miracle, 1990; Jones & Macnamee, 2000). Είναι ανάγκη να υπάρξει μια συνεπής στρατηγική για την εκπαίδευση αξιών στα σχολεία. Υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις ότι η συγκέντρωση διαφορετικών ερεθισμάτων διδασκαλίας και εκμάθησης αξιών μέσα από το σχολείο είναι η αποτελεσματικότερη πολιτική στον επηρεασμό της ανάπτυξης της ηθικής, με τους δασκάλους της Φυσικής Αγωγής να χρειάζονται την υποστήριξη και την κατάρτιση εάν θέλουμε να μετατρέψουμε αυτή την δυνατότητα σε επιτυχή πρακτική μέσα στην τάξη (Halstead & Taylor, 2000; Rees, 2001).

Με βάση τις αρχές της κοινωνιολογίας και της ψυχολογίας σχεδιάζονται έρευνες στοιχεία των οποίων χρησιμοποιούνται και εφαρμόζονται στον αθλητισμό. Υπάρχουν όμως μοντέλα και προγράμματα τα οποία αναπτύχθηκαν αμιγώς για την Φυσική Αγωγή.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

Τα μοντέλα αυτά στοχεύουν στην καλλιέργεια της ηθικής αλλά και την κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού. Επομένως, ο συνδυασμός τόσο των θεωριών όσο και των στρατηγικών ανάπτυξης διαστάσεων της ηθικής και κοινωνικής συμπεριφοράς μέσα από τη φυσική αγωγή πρέπει να χρησιμοποιούνται για το σχεδιασμό παρεμβατικών προγραμμάτων για θετικότερα αποτελέσματα (Χασάνδρα, 2006).

Η Φυσική Αγωγή και ο αθλητισμός, εκτιμά ο Παναγιωτόπουλος (1998), είναι κάτι ουσιαστικό για τον άνθρωπο και την τέλεια ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, ενώ η ελεύθερη πρακτική τους αναγνωρίζεται ως θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα. Αυτό οδηγεί στην πλήρη ενσωμάτωση της Φυσικής Αγωγής και του αθλητισμού στο εκπαιδευτικό σύστημα και όλες τις άλλες πτυχές της κοινωνικής ζωής ως μέσα για να αναπτύξουν τα άτομα τις φυσικές διανοητικές και ηθικές ικανότητές τους. Ενώ συγχρόνως το περιεχόμενο του αθλητισμού πρέπει να πλαισιωθεί από την ηθική έτσι ώστε να οριστεί ένα πλαίσιο από κανόνες και νόμους αλλά και κάποιες εμμονές σε κάποιες εγγυήσεις της σωματικής και ψυχικής ακεραιότητας των συμμετεχόντων στον αθλητισμό και τη Φυσική Αγωγή, αποφυγή της τυφλής βίας και επίδειξη του «Fair play». Μια τέτοια νομοθετική προσέγγιση κρίνεται απαραίτητη προκειμένου να τιμωρηθεί η παρεκκλίνουσα συμπεριφορά που παραβιάζει τους κανόνες του αθλητισμού. Φαίνεται ότι η κατάλληλη αθλητική παιδεία, στηριγμένη σε σωστά αναλυτικά προγράμματα Φυσικής Αγωγής αποτελεί το καλύτερο μέτρο κατά της βίας και της επιθετικότητας. Η ανάπτυξη ηθικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών μέσα από την φυσική αγωγή συμβάλλει στην γενικότερη βελτίωση του ατόμου στην κοινωνία. Αυτοί που προφανώς θα κληθούν να εφαρμόσουν τα παρεμβατικά προγράμματα ηθικής εκπαίδευσης που τυχόν παρήχθησαν ή θα παραχθούν μελλοντικά είναι οι καθηγητές Φυσικής Αγωγής. Πριν όμως δοθεί αυτή η δυνατότητα στους διδάσκοντες, αυτοί θα πρέπει να εκπαιδευτούν για να μάθουν τις διδακτικές προσεγγίσεις (στρατηγικές) που αφορούν την ηθική ανάπτυξη προκειμένου να τις μεταφέρουν σωστά στους μαθητές τους. Ως εκ τούτου δείχνει επιβεβλημένη η σύγκριση εκπαιδευμένων (σε θέματα ηθικής και κοινωνικής ανάπτυξης) και μη εκπαιδευμένων εκπαιδευτικών φυσικής αγωγής ως προς την αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας τους στη βελτίωση ηθικοκοινωνικών συμπεριφορών. Επισημαίνεται ότι όσον αφορά την εκπαίδευση καθηγητών Φυσικής Αγωγής στην Ελλάδα, αυτή επικεντρώνεται κύρια στο πως θα αναπτύξουν αυτοί τον κινητικό τομέα στα παιδιά, και καθόλου το πώς θα αναπτυχθεί ο συναισθηματικός, ηθικός ή κοινωνικός τομέας

Παρότι η έρευνα που αφορά την ανάπτυξη ηθικής και κοινωνικής συμπεριφοράς στη Φυσική Αγωγή και τον αθλητισμό παρουσιάζει πρόοδο την τελευταία εικοσαετία,

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

εντούτοις παρατηρείται συχνά μια έλλειψη ενδιαφέροντος κυρίως από έλληνες ερευνητές για τη διενέργεια περισσότερων μελετών και συλλογή πληροφοριών προς την κατεύθυνση του ελληνικού πληθυσμού. Πληροφορίες που θα βοηθούσαν στην κατάρτιση πληρέστερων προγραμμάτων παρέμβασης για την ηθική ανάπτυξη των παιδιών μέσα από το μάθημα της φυσικής αγωγής είναι αναγκαίες στη χώρα μας. Ένα άλλο στοιχείο που παρατηρήθηκε ήταν ότι τα περισσότερα παρεμβατικά προγράμματα εφαρμόστηκαν σε παιδιά δημοτικού σχολείου και όχι μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Αν και οι ερευνητές συμφωνούν με βάση τη γνωστικο-εξελικτική θεωρία, ότι η καλύτερη ηλικία αφομοίωσης κανόνων και αξιών είναι η παιδική, φάνηκε η ανάγκη τα μελλοντικά παρεμβατικά προγράμματα να εφαρμοστούν σε παιδιά γυμνασίου και λυκείου για την μελέτη της αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων και σε αυτή την ηλικία αλλά και τη διατήρηση των κεκτημένων ατομικών και κοινωνικών αξιών στην εφηβική ηλικία.

Λόγω της συνεχούς προσέλευσης στη χώρα μας οικονομικών μεταναστών τα ελληνικά σχολεία πλέον φιλοξενούν μαθητές από άλλες χώρες με διαφορετικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά. Είναι ανάγκη να ληφθούν υπόψη αυτά τα διαφορετικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά τα οποία αποτελούν πιθανότατα αιτία διαφοροποίησης του ηθικού διαλογισμού και αυτό να συμβάλει στην καλύτερη σύσταση και οργάνωση προγραμμάτων παρέμβασης για ηθική ανάπτυξη στο σχολείο.

Παράλληλα από τις παραπάνω έρευνες διαφαίνεται ότι μέσα από την διδασκαλία ατομικών και κοινωνικών αξιών οι νέοι εκπαιδεύονται να είναι όχι μόνο καλοί αθλητές αλλά και καλοί προπονητές, διαιτητές και καλοί θεατές. Η ανάπτυξη ηθικό-κοινωνικών χαρακτηριστικών συμβάλλει στην γενικότερη βελτίωση του ατόμου στην κοινωνία, αλλά και την αποφυγή φαινομένων βίας και επιθετικότητας. Η εκπαίδευση των παιδιών να συμπεριφέρονται ηθικά στα πλαίσια των φυσικών δραστηριοτήτων βοηθάει στην μείωση των παραβατικών συμπεριφορών με συνέπεια την βελτίωση της ποιότητας ζωής των ανθρώπων.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η καλλιέργεια της ηθικής και η αφομοίωση από τα παιδιά ατομικών και κοινωνικών αξιών είναι πολύ σημαντικό να επιδιώκεται μέσα στο σχολικό χώρο. Στην σύγχρονη εποχή είναι ανάγκη περισσότερο από ποτέ η εκπαίδευση να κατευθυνθεί προς τη διδασκαλία ατομικών και κοινωνικών αξιών και τη διαμόρφωση χαρακτήρα (Loza & Derri, 2005).

Η Φυσική Αγωγή φαίνεται να είναι η πλέον πρόσφορη περιοχή για την ανάπτυξη αξιών και τη διαμόρφωση χαρακτήρα, στοιχεία απαραίτητα για την εφαρμογή της. Παρεμβατικά προγράμματα με στόχο την ηθική ανάπτυξη, με σχεδιασμένες στρατηγικές στο χώρο του σχολείου και της Φυσικής Αγωγής, είχαν ενθαρρυντικά αποτελέσματα, ενισχύοντας την άποψη ότι η ενασχόληση από μόνη της με τον αθλητισμό δεν προάγει κατά ανάγκη τη θετική ηθική και κοινωνική ανάπτυξη (Miller, Bredemeier & Shields, 1997; Drew, 2000; Rees, 2001; Loza & Derri, 2005; Bailey, 2006).

Οι στρατηγικές διδασκαλίας που χρησιμοποιήθηκαν για την καλλιέργεια της ηθικής ανάπτυξης βασίστηκαν σε δύο κυρίως βασικές θεωρίες α) της κοινωνικής μάθησης με εκπρόσωπο τον Albert Bandura ο οποίος υποστήριξε ότι η ηθική συμπεριφορά μαθαίνεται με παρατήρηση, μίμηση, επίδειξη και κοινωνική σύγκριση και β) της δομικής ανάπτυξης με κυριότερους εκπροσώπους τους Kohlberg και Haan.

Αποτελέσματα ερευνών επιβεβαιώνουν την άποψη ότι η άσκηση και η Φυσική Αγωγή συμβάλλουν όχι μόνο στη βελτίωση των φυσιολογικών δεικτών των παιδιών αλλά και τη διαμόρφωση της προσωπικότητας, της ορθής αντίληψης και εκτίμησης του εαυτού τους και συνολικά στην σωματική και ψυχική τους ευεξία (Papaioannou, 1997; Whithead & Corbin, 1997).

Το μάθημα της Φυσικής Αγωγής πρέπει να πάψει να αντιμετωπίζεται μόνο ως ψυχαγωγία μέσα από το παιχνίδι, αλλά ως μια πολύπλευρη διαδικασία τόσο για την ανάπτυξη της φυσικής ικανότητας των παιδιών όσο και των ψυχολογικών ικανοτήτων τους τις οποίες θα μπορούν να χρησιμοποιήσουν στη ζωή τους έξω από το σχολείο (Papaioannou, 1997; 2000; Whithead &Corbin, 1997; Καλογιάννης, 2006).

Η εκπόνηση αναλυτικών προγραμμάτων Φυσικής Αγωγής και στις τρεις βαθμίδες της εκπαίδευσης, πρέπει να θέτει με ακρίβεια τους στόχους, το περιεχόμενο, τα μέσα αλλά και την αξιολόγηση τους. Πρέπει να δοθεί έμφαση μέσα από τα αναλυτικά προγράμματα

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

Φυσικής Αγωγής, στην συναισθηματική, ηθική και κοινωνική ανάπτυξη των μαθητών και μαθητριών όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης.

Η επιμόρφωση των καθηγητών Φυσικής Αγωγής σε όλα τα παραπάνω κρίνεται επιβεβλημένη. Η επαρκής γνώση θεμάτων φυσιολογίας, ψυχολογίας, παιδαγωγικής είναι απαραίτητη για την διαμόρφωση του περιβάλλοντος εκείνου που θα μεγιστοποιεί την παρακίνηση των παιδιών, θα θέτει προσωπικούς στόχους μάθησης και βελτίωσης και θα εδραιώνει ένα κλίμα ισότητας μεταξύ των μαθητών ώστε να μπορέσουν να τους επηρεάσουν κατάλληλα στην διαμόρφωση θετικών στάσεων προς την άσκηση αλλά και την αφομοίωση ατομικών και κοινωνικών αξιών και κανόνων.

Η Φυσική Αγωγή μπορεί, με κατάλληλες τεχνικές, να αποτελέσει το καλύτερο μέτρο κατά της βίας της επιθετικότητας αλλά και των παραβατικών συμπεριφορών των μαθητών, σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης. Παράλληλα μπορεί να συμβάλλει και στη γενικότερη βελτίωση του ατόμου στην κοινωνία.

Προτάσεις

Σύμφωνα με τα αναφερθέντα στην παρούσα ανασκοπική εργασία προτείνονται τα παρακάτω θέματα προς διερεύνηση από μελλοντικές έρευνες:

1. Η επίδραση παρεμβατικών προγραμμάτων με θέμα την ανάπτυξη αξιών σε διαφορετικά πολιτιστικά περιβάλλοντα εάν τα διαφορετικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά αποτελούν αιτία διαφοροποίησης του ηθικού διαλογισμού.
2. Σύγκριση εκπαιδευμένων (σε θέματα ηθικής και κοινωνικής ανάπτυξης) και μη εκπαιδευμένων εκπαιδευτικών φυσικής αγωγής ως προς την αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας τους στη βελτίωση ηθικοκοινωνικών συμπεριφορών.
3. Να αναπτυχθούν προγράμματα φυσικής αγωγής μετά από παρατήρηση διαφορετικών στυλ διδασκαλίας και των αποτελεσμάτων τους στην ηθική και κοινωνική ανάπτυξη των μαθητών. Σκοπός των προγραμμάτων θα είναι να εξεταστεί η ηθική ανάπτυξη των μαθητών όταν διδάσκονται το μάθημα της φυσικής αγωγής με τον παραδοσιακό τρόπο σε αντιπαράθεση με τη διδασκαλία της φυσικής αγωγής με ειδικές στρατηγικές που θα στοχεύουν στην ηθική ανάπτυξη.
4. Να εξεταστεί εάν η επίδραση παρεμβατικών προγραμμάτων με στόχο την ανάπτυξη διαστάσεων της ηθικής και κοινωνικής συμπεριφοράς σε μαθητές μέσα από τη φυσική αγωγή εξαρτάται και από ένα πλήθος παραγόντων (προσωπικοί, εξωτερικοί-περιβαλλοντικοί) που είναι δύσκολο να συνεκτιμηθούν και αξιολογηθούν ταυτόχρονα

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

με την εφαρμογή των παρεμβατικών προγραμμάτων κυρίως λόγω μεθοδολογικών αλλά και αντικειμενικών προβλημάτων.

5. Παράλληλα προτείνεται να εξεταστεί η μεταφορά αποκτηθέντων θετικών αθλητικών ηθικοκοινωνικών συμπεριφορών στο μάθημα της φυσικής αγωγής σε άλλα περιβάλλοντα π.χ. στην τάξη και έξω από το σχολείο.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αλμπανίδης, Ε. (2004). Η Ιστορία της Άθλησης στον Αρχαίο Ελληνικό Κόσμο. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Salto.

Anderson, A. (1999). The Moral Dimensions of Teaching Physical education. *The Physical Educator,* 56(1), 49-56.

Bailey, R. (2006). Physical Education and Sport in Schools: A Review of Benefits and Outcomes. *The Journal of School Health*, 76(8), 397-401.

Bandura, A. (1991). Social Cognitive Theory of Self–Regulation. *Organization Behavior and Human Decision Processes*, 50, 248-281.

Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Engelwood Cliffs, NJ:Prentice-Hall.

Bandura, A. (2002). Selective Moral Disengagement in the Exercise of Moral Agency. *Journal of Moral Education.* 31(2),101-119.

Braithwaite, V. & Blamey, R. (1998). Consensus, Stability and Meaning in Abstract Social Values. *Australian Journal of Political Science,* 33(3), 363-380.

Bredemeier, B. J., & Shields, D.L. (1993). Moral psychology in the context of sport. In: R. Signer, M. Murphey, & L. K. Tennant. *Handbook of research in sport psychology,* 8, 304-318.

Butler, I. J. (2006). Curriculum Constructions of Ability: Enhancing Learning through Teaching Games for Understanding (TGFU) as a Curriculum Model. *Sport, Education and Society*, 11(3), 243-258.

Γιάτσης, Σ. (2000). Η Ιστορία της Άθλησης και των Αγώνων στον Ελληνικό Κόσμο κατά τους Ελληνορωμαϊκούς, τους Βυζαντινούς και τους Νεώτερους Χρόνους. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Salto.

Δέρρη, Β. (2007). *Η Φυσική Αγωγή στην Αρχή του 21ου Αιώνα. Σκοποί, Στόχοι και Επιδιώξεις στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Χριστοδουλίδη.*

Δέρρη, Β., Σαμαρά, Γ., Παπαδοπούλου, Μ., Κιουμουρτζόγλου, Ε. (2003*). E-book: Η Φυσική Αγωγή στο Δημοτικό.* (www.hape.gr)

Dowd, M. A. & Tierney, M. E. (1992). *Teaching Social Skills to Youth*. Nebraska: Boys Town.

Drewe, B. S. (2000). The Logical Connection between Moral Education and Physical Education. *CURRICULUM STUDIES*, 32(4), 561-573.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

Ennis, D. K. (1994). Urban Secondary Teachers Value Orientations: Social Goals for Teaching. *Teaching & Teacher Education*, 10(1), 109-120.

Foster, K., (2001). The Assessment of Values in Schools. *Journals of Bieliefs & Values*, 22(1), 31-40.

Gallahue, D., (1985). Towards Positive Discipline in the Gymnasium. *The Physical Educator*, 42, 14-17.

Greenberg, P. (2005). Five Ways to Achieve Quality Early Childhood Education. Principal (Reston,Va.), 85(1), 26-29.

Guivernau, M. & Duda, L. J. (2002). Moral Atmosphere and Athletic Aggressive Tendencies in Young Soccer Players. *Journal of Moral Education*, 31(1), 68-84..

Haan, N., Aerts, E. & Cooper, B. (1985). *On Moral Grounds: The Search for a Practical Morality.* New York: New York University Press.

Halstead, M. (1999). Moral Education in Family Life: the Effects of Diversity. *Journal of Moral Education*, 28(3), 265-281.

Halstead, J. M. & Taylor, J. M. (2000). Learning and Teaching about Values: a Review of Recent Research. *Cambridge journal of education*, 30(2), 169-202.

Hellison, D. (1995). *Teaching Responsibility Through Physical Activity.* Champaign, IL: Human Kinetics

Hoffman, M. L. (1975). *Developmental Synthesis of Affect and Cognition and its Implications for Altruistic Motivation.* Developmental Psychology, 11, 607-622.

Hoffman, M. L. (1976) *Parental discipline and moral internalization: A Theoretical analysis (Developmental report,85).* Ann Arbor :University of Michigan.

Hoffman, M. (1992). *Σκέψη, Συναίσθημα και Συμπεριφορά στο Πλαίσιο της Ηθικής Ανάπτυξης. Στην Σ. Βοσνιάδου* (Εκδ.) Κοινωνική Ψυχολογία, σελ. 76-100. Αθήνα: Gutenberg.

Hoffman, M. L. (1992). *Κείμενα Εξελικτικής Ψυχολογίας - Κοινωνική Ανάπτυξη*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.

Hsu, L. (2004). Moral Thinking, Sports Rules and Education. *Sport, Education and Society*, 9(1), 143-154.

Jones, C. & Mcnamee, M. (2000). Moral Reasoning, Moral Action, and the Moral Atmosphere of Sport. *Sport, Education and Society*, 5(2), 131-146.

Joseph, B. P. (2003). Teaching about the Moral Classroom: Infusing the Moral Imagination into Teacher Education. *Asia -Pacific Journal of Teacher Education*, 31(1).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

Κακαβούλης, Α. Κ. (1994). *Ψυχοπαιδαγωγική Β΄: Ηθική Ανάπτυξη και Αγωγή*. Αθήνα.

Καλογιάννης, Π. (2006). Ρόλος της Άσκησης και της Φυσικής αγωγής στη Διαμόρφωση της Αυτοαντίληψης στην Παιδική και Εφηβική Ηλικία. *Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή & τον Αθλητισμό*, 4(2), 292- 310.

Kirschenbaum, H. (1994). *100 Ways to Enhance Values and Morality in Schools and Youth Settings.* Massachusett: Allyn & Bacon.

Kohlberg, L. (1976). Moral Stages and Moralization: The Cognitive – Developmental Approach. *In T. Lickona(Ed),Moral development and behavior: Theory, research and social issues,* 31-35. New York: Holt, Rinehart, and Winston.

Kohlberg, L. (1984). Essays on Moral Development: Vol 2: *The psychology of moral development*. San Farancisco: Harper& Row.

Laker, A. (2000). *Beyond the Boundaries of Physical Education. Educating young people for Citizenship and Social Responsibility*. London: Routledge Falmer.

Lidor, R. (1998). Development of Character through Sport Activities. *International Journal of Physical Education* 35(3), 91-99.

Loza, E. & Derri, V. (2005). *Physical and Sport Activities as a Means for Understanding and Developing Values*. Program Comenius, Action 2.1. " Les activites physiques et sportives: media de la culture generale et scientifique "

Marco, M. G. & McCullick. (1999). Instructional Theory in Sport Pedagogy (1997-1998). *International Journal of Physical Education,* 36(2), 40-49.

Mechikoff, R. & Estes, S. (1993). *A History and Philosophy of Sport and Physical Education: from the Ancient Greeks to Present*. Madison, WI:WCB Brown and Benchmark.

Meek, G. & Cutner-Smith, D, M. (2004). Preservice Teachers' Value Orientations and their Compatibility with the National Curriculum for Physical education. *The Physical Educator* 61(2), 88-101.

Meyer, A, H., Astor, A, A. & Behre, J, W. Teachers' reasoning about school fights, contexts, and gender: an expanded cognitive developmental domain approach. *Aggression and Violent Behavior*, 9, 45-74.

Μπαβελής,Α(1996) Διαπαιδαγώγηση των παιδιών; Θεμελιώδες δικαίωμα των γονιών και υποχρέωση της Πολιτείας. Συνταγματικές οριοθετήσεις. Εισήγηση σε Πανελλήνιο Παιδαγωγικό Συμπόσιο.

Μπαλασάς, Γ., Πρώϊος, Μ., Δογάνης, Γ., &Μπαλασάς, Δ.(2006).:Ηθική ανάπτυξη και Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός. *Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή & τον Αθλητισμό*, 4(2), 225-236.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

Moller, S & Reich, R. (1999). Families and Schools as Compensating Agents in Moral Development For a Multicultural Society. *Journal of moral education*, 28(3), 283-298.

Νικοπούλου, Μ., Τσίτσκαρης, Γ., Δογάνης, Γ. & Κιουμουρτζόιγλου, Ε.(2006). Δημιουργία Κλίμακας Καταγραφής Συμπεριφοράς των Μαθητών με Βάση το Μοντέλο του Hellison. *Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή & τον Αθλητισμό τόμος* 4(1), 19-28.

Ommundsen, Y., Roberts, C. G., Lemyre, N. P., Treasure, D. (2003). Perceive Motivational Climate in Male Youth Soccer: Relations to Social-Moral Functioning, Sportspersonship and Team Norm Perceptions. *Psychology of Sport and Exercise,* 4, 397-413.

Panagiotopoulos, D. (1998) The Aspects of Sports Ethics and the Protection of Fair Play. *International Journal of Physical Education,* 35(3), 99-105.

Papacharisis,V., Goudas, M., Danish, S. & Theodorakis, Y. (2005) The Effectiveness of Teaching a Life Skills Program in a Sport Context. *Journal of applied sport psychology*, 17, 247-254.

Papaioannou, A. (1998). Goal Perspectives, Reasons for being Disciplined, and Self-Reported Discipline in Physical Education Lessons. *Journal of Physical Education,* 17, 421-441.

Piaget, J. (1965). *The Judgment of the Child.* New York: Free Press (original work published 1932).

Πλατσίδου, Μ. (2006). *Τα ηρωικά πρότυπα των παιδιών: Ένα παράδειγμα εφαρμογής της εκπαίδευσης για την ηθική*.www.pi-schools.gr/ publications/ 5, 57-68.

Polvi, S. & Telama, R. (2000). The Use of Cooperative Learning as a Social Enhancer in Physical Education. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 44(1), 105-115.

Rees, C. R., Howell, M. F., Miracle, W. A. (1990). Do High School Sports Build Character? A Quasi-Experiment on a National Sample. *Social Science Journal*, 27(3), 303-315.

Rees, R.C. (2001). Character development, Moral Development, and Social Responsibility in Physical Education and Sport: Towards a Synthesis of Sub Disciplinary Perspectives. *International Journal of Physical Education,* 38(2), 52-59.

Rees, R.(2003). Fair Play in Sport: Game Reasoning and the Moral Orientation of Adelphi University Physical Education Majors. *International Journal of Physical Education,* 40(2), 54-64.

Ridley, S. D. & Walther, B. (1995). *Creative Responsible Learners. The Role of a Positive Classroom Environment.* Washington, D,C: American Psychological Association

Rokeach, M. (1973). *The Nature of Human Values*. New York: Free Press.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

Ροντογιάννη, Λ.(2005). *Ο Ρόλος της Φυσικής Αγωγής στο Σύγχρονο Σχολείο. Η Συμβολή της στην Ηθική Ανάπτυξη των Παιδιών.* Epirus.sch.gr/edu-1/rontogianni.pdf

Sanders, W. S. (2001). Insights About Young Children Working with a Partner: "Initiators, Responders, Collaborators and the Non- Compliant". *The Physical Educator*, 58(2), 57-66.

Sharpe, T., Brown, M., Crider, K. (1995).The Effects of Sportsmanship Curriculum Intervention on Generalised Positive Social Behavior of Urban Elementary School Students. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 28, 401-416.

Shields, L. D. & Bredemeier, L. B. (1995). *Character Development and Physical Activity.* Champaign, IL: Human Kinetics.

Shields, D., Gardner, D., Bredemeier, B. & Bostro, A. (1997). The Relationship Between Leadership Behaviors and Group Cohesion in Team Sports. *The Journal of Psychology,* 131, 196-210.

Siedentop, S. (1983). *Developing teaching skills in physical education.* Palo Alto: Mayfield publishing Company.

Siedentop, D. (1994). *Sport education: Quality PE through Positive Sport Experiences.* Campaign,IL: Human Kinetics.

Spray, M. C. & Wang, J. K. C. (2001). Goal Orientations, Self- Determination and Pupils' Discipline in Physical Education. *Journal of Sport Sciences*, 19, 903-913.

Telama, R. (1999). *Moral Development. In Y. V. Auweele, F. Bakker, S. Bidle, M. Durant, & R, Seiler(Eds),* Psychology for Physical Educators (pp.321-342). Campaign, IL: Human Kinetics.

Τζέτζης, Γ., Κακαμούκας , Β., Γούδας, Μ., & Τσορμπατζούδης, Χ (2005). Σύγκριση της Φυσικής Δραστηριότηταςκαι της Σωματικής Αυτοαντίληψης Παχύσαρκων και μη Παχύσαρκων Παιδιών. *Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή & τον Αθλητισμό,* 3(1), 29-39.

Trillla, J. (1992). *El professor y los valores controvertidos*: Neutralidad y beligerancia en la education. Barcelona: Paidos.`

Weis, M. R. & Bredemeier, B. G. (1991). Moral development in sport. *Exerciseand Sport ScienceReviews*, 18, 331-378.

Wilson, E. O. (1975). *Sociology:* The new synthesis. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Wolverton, B (2006). Morality Play. *The Chronicle of Higher Education*, 48(1), 52-68.

Wright, L. (1987) Physical Education and Moral Development. *Journal of Philosophy of Education*, 21(1), 94-102.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96

Χασάνδρα,Μ(2005) Σχεδιασμός προγραμμάτων ηθικής και κοινωνικής ανάπτυξης στη Φυσική αγωγή και αξιολόγηση της αποτελεσματικότητάς τους. www.pe.uth.gr/portal/psych.

Χασάνδρα, Μ. Γούδας, Μ. Χατζηγεωργιάδης, Α. & Θεοδωράκης, Ι. (2002). Ανάπτυξη ερωτηματολογίου για την αξιολόγηση του τίμιου παιχνιδιού στη Φυσική Αγωγή για παιδιά δημοτικού σχολείου. *Αθλητική Ψυχολογία*, 13, 105-126.

Χασάνδρα, Μ. (2006): Η Ανάπτυξη του «Ευ Αγωνίζεσθαι» στη Φυσική Αγωγή. *Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή & τον Αθλητισμό,* 4(2), 211-224.

Zounhia, K, Hatziharistos, D. &Emmanouel, K (2003). Greek Secondary School Pupils' Reasons for Behaving Appropriately and Perceived Teachers' Strategies to Maintain Discipline. *Educational Review*, 55(3), 290-302.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/02/2016 11:24:10 EET - 2.84.114.96